

Agri pars ad diuina officia debet pertinere.

totius ciuitatis. Agri duas debere esse partes, publicam, & priuatam. Vtramque adhuc duplicem. Publicæ quidem vnam *τὴν πρὸς τὰς ἀρχαίας*, ad diuina officia; alteram, ad sumptus conuiuiorum: priuatæ verò vnam, *τὴν πρὸς τὰς ἰσθμιαίας*, ad fines regionis; alteram, ad urbem. Sic enim & vrbs & finium regionis singuli curam habebunt maiorem, & ab hostibus diligentius cauebunt. Quo loco Politicum quorundam institutum commemorat, qui ad consilium de bello finitimis inferendo, vicinos indigenas non vocant, quorum ob rem priuatam suspectum sit consilium. Addit optabile esse, vt qui agrum colunt, sint serui diuersarum nationum, imbelles ac minimè generosi, ob metum rerum nouarum. Aut certè barbari, sed ingenio naturâ seruili. Duos autem eorum oportere esse ordines, vnum priuatorum, qui scilicet priuatorum agros sint exculturi; alterum publicorum, qui Reipublicæ siue communes agros araturi sint.

Ad Cap. undecimum.

Statuit, eum debere esse vrbs situm, vt & continentis & maris commoditate abundet. Tum quatuor esse spectanda in situ vrbs; Valetudinem, quæ ab aëris & ventorum salubritate maximè dependet. Itaq; vrbes ad orientem debere conuerti: Politicas actiones, vt expeditius fiant: rem bellicam, itavt vrbs sit ciuib. *ὀχυρὰ*; hostibus verò *ἀσπερσάσθης*, & *ἀσπείληπιος*. Denique aquarum & stagnorum, quæ suppetere debent, vel ex natura loci, vel ex amplioribus cisternis, quas vocat *ἀσπείληπιος ἕδαιον ἀφ' ὁδοῦ* & *μεγάλης*, postea agit *περὶ τῶν τοῦ ἔργου*; de locis munitis, siue de mœnibus turribus; docetque non eodem modo vrbs conuenire, sed pro diuerso Reipub. statu, diuersa esse; sic arcem editam, *ἀκροπέλιον*, Oligarchico vel Monarchico statui conuenire, ad custodiam regis, vel principum; loci verò æquabilitatem *ὀμαλότητα*, Democratia: Aristocratia: autem loca munitiora plura: quia hæc magnum requirit præsidium, ob inuidiam ambitiosorum; illa minimum: cum omnes etiam pauperrimi, imperij summam teneant. Vult ergo Aristoteles munitam esse mœnibus vrbs, ad ornatum maiorè, ad salutem & securitatem ciuium, & ad hostium terrorem. Miscet non nihil de priuatis ædificiis, in quibus extruendis ait debere & splendorem siue pulchritudinem, vt voluit Hippodamus, & robur siue firmitatem, vt veteres, considerari.

Ad Cap. duodecimum.

Statuit, primò in propugnaculis & turribus publicis, quibus vrbs mœnia distinguntur, debere conuiuia publica apparari. Secundò, templa deorum, & præcipua palatia atque triclinia magistratum vno in loco eoque idoneo, illustri, eminentiore, &

munitiore debere ædificari, & in quem non conueniant mercatores, vel sordidi opifices, vendendi gratiâ. Tertio, iuxta templa & aulas magistratum extrui debere senum gymnasia. Rerum enim sacrarum vicinia, & præsentia magistratum reuerentiam ingenerat & metum legum. Quarto, debere profanum forum, in quo scilicet res venales exponuntur, eo in loco constitui, qui ad merces è mari & agro importandas sit commodior. Quinto, Triclinia, *συνίτια* Sacerdotum debere propinqua esse sacris ædibus siue templis; Magistratum verò, iuxta forum profanum. Sexto, quæ in agris fiunt conuiuia ab agri præfectis, & Sylvarum magistris, de quibus supra lib. 6. cap. 8. debere eadem ratione fieri, quâ in vrbe. Et templa inibi alia Diis, alia Heroibus esse consecranda. Quo ex loco colligit Martinus Borrihaus Aristotelem agnouisse animorum immortalitatem, qui Heroibus nisi eos in altero seculo viuere crederet, honorem assignandum non statueret.

Ad Cap. decimumtertium.

Statuit bene feliciterque cum hominibus agi, si & bonum finem sibi rectè propositum habuerint; & actiones siue media ad finem illum conferentia inuenerint. nimirum in omni arte & scientiâ esse *τὸ τέλος*, & *τὴν πρὸς τὸ τέλος ἀσπείλητον*. Omnes beatitudinem appetere, sed nò omnes assequi: qui animo melius affecti sunt, paucioribus egere vt sint beati; qui deterioribus, pluribus. Eam ciuitatis administrationem esse optimam, è qua beatitudo existat. Hanc esse vsu actionemque virtutis perfectam, non ex hypothesi, sed simpliciter. Actionem verò virtutis ex hypothesi perfectam, esse eam quæ necessariò fit, & quasi coactè, sed fit tamen propter bonum Politicum, illudque honestum, vt est castigatio sceleratorum ex Iustitiâ; optabilius enim esset ea non vti; si fieri honestè posset. Simpliciter verò, quæ absolutè honesta est ac per se, siue, vt talis est, itavt numeros omnes bonitatis habeat, fiatque ob dignitatem, vt ea quæ in honoribus & bonorum copiis versantur. Virum bonum rectè & sapienter vti paupertate & morbo, licet contraria beatitudinem comitentur. Nempe quia vir bonus quæcunque bona habet, ea per virtutem facit simpliciter bona. Bona externa, non esse causas beatitudinis, sed instrumenta ciuitatis: opulentiam & copias fortunæ esse; virtutem verò & bonitatem scientiæ & consilij. Esse verò ciuitatem bonam, si ciues omnes, qui administrationis debent esse consortes, boni sint. Vt omnes ciues boni sint collectiue, debere singulos bonos esse distributiue. Fieri autem bonos, naturâ, consuetudine, ratione.

Si heroibus reple, quidam & sanctis in vera Christi religione?

Actio est hypothesi perfecta, qua?

Simpliciter perfecta, qua?

φύσις, ἔθος, νόμος.

Facilis accessus. Difficilis capem vel obiectu.

Munitio mœnibus ciuitatis.

Ad Cap. decimumquartum.

Agit de disciplinâ ciuium. Statuit, inter eos debere esse imperandi & parendi vicissitudinem: dummodo sint idonei ac virtute præstantes. Nisi fortè vnus aliquis esset tanto virtute & sapientiâ ceteris superior, quanto Dij & Heroës hominibus præstant. Æquum esse vt seniores imperent, iuniores pareant. Neque id agrè ferre debere iuniores: qui cùm iustam ætatem attigerint, imperabunt. Prius parendum quàm imperandum. Animi duas esse partes, rationalem, & rationis expertem. Illam debere imperare, hanc obsequi. Semper enim quod deterius est, eius gratia esse, quod melius est. Rationalem esse Theoreticam, vel practicam. Vitam omnem esse diuisam in negotium & otium, bellû & pacem. Actio- num alias esse necessarias & vtilis; alias honestas. Illas esse propter has, vt partem animi inferiorem, propter superiorem. Ideo bellum suscipiendum esse pacis gratia, negotium, otij. Et quicquid fit, ad finem honestum & optimum esse à legislatore dirigendum. Et sic pueros aliôsque qui institui debent, esse erudiendos. Malè Lacedæmonios, eorumque Nomothetas, ad bellum, & opum ac imperij amplificationem omnia sua instituta retulisse. Hinc enim non potuisse pacè frui, sed imperio potitos occidisse; quia cùm ad otium & pacem non fuissent instituti, cessante bello nitorem suum & firmitatem, *καρὸν*, tincturam, colorem, immersionem, Gallicè, *la trempe*, Italicè, vt aduertit Petrus Victorius, *la tempera*, perdiderunt, vt ferrum quod nisi exerceatur, rubiginem contrahit. Hinc Scipio Nasica Carthaginem dirui noluit, ne Romani ad bellum nati otio & luxu perirent, vel deficiente externo hoste, in seipos arma converterent. Quare eodem vitio laborarunt Romani, quo Spartani.

Ad Cap. decimumquintum.

Statuit primò virtutes ad otium spectâtes esse ciuitati necessarias. Sic scientias & artes, siue Philosophiam, ad pacem & otium requiri; vt fortitudinem & laborum tolerantiam ad bellum & negotia: temperantiam verò & iustitiam, ad vtrumq; tempus, sed præferim ad tempus pacis. Quotidiansimum est non posse se virum bonum & frugi præstare, cùm in bello virtutem colas. quod erat vitium Spartanorum. Statuit secundò, debere prius institutionem fieri ex consuetudine & moribus, quàm ex ratione, quia appetitus generatione prior est ratione. vt corpus animo. Et in pueris sese prius profert ira, & cupiditas, quàm ratio. Prior ergo esse debet corporis cultura, quàm animi; appetitionis quàm mentis: sed ita vt corpus propter animum excolatur, appetitus propter mentem.

τὸν μάλισ-
τα καλῶς
ἀρξεν, ἀφ-
ελύσει φασί
δὲν ὡς
τον.

Philoso-
phia tēpore
pacis ne-
cessaria.

Corpus
propter a-
nimū ex-
coli debet.

Ad Cap. decimum sextum.

Statuit Nomothetæ munus esse, vt pro- uideat cogitètur de matrimonio felicitèr ineundo, eo scilicet fine, vt optima fiant eorum qui aluntur, corpora; quorum cultus & educatio animi culturam debet antecedere. Itaque de tempore coniugij & de coniugij conditione debere esse sollicitum. Spectandam esse filiorum successio- nem, vt nec nimis ab ætate parentum distent; parentes enim sexagenarij aut septuagenarij, & filij quadriennes, vel septuennes, aut circiter, se mutuis beneficiis nequeunt satis adiuuare; neque etiam propius accedant ad ætatem parentum. Hinc enim minor est filiorum erga parentes reuerentia; hinc discordiæ in familia. Docet verò, terminum generationis, in viris quidem ad summum esse annum septuagesimum; in mulieribus quinquagesimum. Adolescentulorum & iuniorum virginum coniugia non esse procreationi idonea. Quòd si generent, fœtus nasci imperfectissimos, & fœmellas potius quàm mares, nec sine matris periculo. Præterea ex præmature coniugio reddi puellas fallaciores, cùm grandiores fiunt: item corporis incrementum impediri. Annum ergo matrimo- nij in puellis esse circiter duodevicesimum; in maribus, tricesimumseptimum. Tempe- ratem verò copulæ maritali aptiorem esse hyemalem. Audiendos hac in re Medicos, & Physicos. Mulieres grauidas debere ali- mento copiosiore vti, corpore mediocriter exerceri, peregrinari, inuisere templa deo- rum, qui partibus præsent: mente quiescere, nec curis nimium occupari. Si fœtus nascatur imperfectior, eum tolli debere ac re- linqui. Lex esto, inquit, *μὴδὲν πεπερωμένον τελε- φεν*. Quòd si lex vetet fœtum exponi, defi- niri debere numerum liberorum. Et si plu- res liberi, quàm lex ferat, generari contin- gat; procurandum esse abortum, *ἐμπειρῶν τε τῶν ἀμβλωσῶν*, antequam sensus & vita sit in geniturâ: sic enim nihil fiet impium: neque erit homicidium, vel occisio rei vllius. Sed hæc Aristotelis sententia, Deo naturæ, & legibus repugnat. Sumus domini absolutè, & per naturam, non hominum (nisi secundum quid) sed plantarum & bestiarum: quare licet quidem amputare & exurere stirpes, & catulos nimios abijcere, sed non homines; quorum solus Deus absolutè dominus est. Statuit postea, Seniores quin- quaginta annis vel 55. non debere vacare tecnopœiæ siue generationi: Quia hinc fœtus nascuntur imperfectiores. Quanquam valetudinis gratiâ, aut aliam ob causam, veneri etiam reliquo tempore, inquit, liceat indulgere; putâ vt pax familiæ sit maior. Ideo Solon trinam in mense venerem lege sanxit vt notat Victorius, & si negligas vxoriam

Legel. 7.
de Hista-
ria anim.
c. 5. & 6.

Annus ci-
iugij in
puellis 18.
in viris 37.

Errar A-
ristotelis
de abortu
procuran-
do, & prole
imperfe-
ctiori ex-
ponenda.

Puniendū adulteriū. vxoriam *ἡμιλίαν*, vxor negligēt te. Concludit, inhonestum esse ac illicitum adulterium, & poenā atque infamiā castigandum.

Ad Cap. decimumseptimum.

Lege c. 5. & 12. l. 7. de Histor. Animal. **L**iberos recens natos lacte nutriendos esse statuit, ita tamen vt nutritrix vino abstineat. quod vt lac senum, sic & puerorum venenum est. Item esse motu leuiter leuiterque exercendos, à distorsione membrorum machinulis prohibendos, frigori assuefaciendos: Sic barbaros solere infantes primulū natos in flumen immergere; & Gallos Celtas leuioribus pānis suos puerulos integere, ad robur. Et hæc ad annum vsque tertium: à quo ad quintum vsq; pueros exercendos lusionibus honestis, ingenuis, non laboriosis nec remissioribus, imò nec studiis, aut disciplinis, quibus scilicet corporis incrementum prohibeatur. Interim lepidis sed honestis & vtilibus fabelis esse à pædonomis retinendos. Non debere impediri pueros à clamoribus, & ploratu: his enim quasi exercitationibus, corpora augescere, cum spiritus retentio robur addat. A seruorum consuetudine remouendos, domi vsque ad septennium alēdos, & à turpibus spectaculis, verbisque obscænis, tunc maximè auocandos: Facta enim verbis succedere. Quòd si qui contra leges peccauerint, castigandos esse. Debere statuas, picturas, fabulas & comedias turpes ac deformes prohiberi, vsque ad ætatem *κατακλίσιος*, & conuiuiorum publicorum. Tunc enim disciplina eos continebit. Debere pueros institui post annos septem. Institutionem verò distinguendam esse secundum duos septenarios, ita vt vna sit ab anno septimo ad pubertatem; altera à pubertate vsque ad annum vicesimum primum. Sequendam naturæ diuisionem. Omnem enim artem & doctrinam defectum naturæ supplere ac perficere, *πᾶσα τέχνη, ἢ παιδεία τὴν ἀπολείπον βέλεται τῆς φύσεως ἀεὶ πληροῦν.* Quod ferè dixit lib. 2. Physic. cap. 8.

LIBER OCTAVVS Politicoꝝ.

Absoluitur septem capitibus, quæ tota sunt *περὶ παιδείας τῶν νέων*, de rectâ adolescentulorum institutione, deque Grammatica, Gymnastica, Musica, Graphica, seu arte pingendi: sed maximè de Musica & harmoniis.

Ad Cap. primum.

Magni momenti est institutio pædagogica. **A**dolescentulorum institutionem curare diligenter debere Nomothetam, hinc probat, quòd ea neglecta multa obueniant Rebus publicis incommoda; & ex eadem si optimè fiat, nascatur optima Politia.

Tum statuit, debere omnes pueros eadem institutionis forma, eaque publica erudiri, cum talis institutio ad vnum eumque publicum finem, id est, ad commune bonum Reipubl. tendat. Naturale enim est partem excoli propter totum.

Ad Cap. secundum.

Statuit, inter ea quæ vitæ sunt vtilia, discenda esse primò magis necessaria, quæ tamen non reddant discentes sordidos, viles & illiberales, Gallicè *mechaniques & abjects*. Eas porro artes esse illiberales, quæ ineptum corpus reddunt, vel animum ad vilia deprimunt, neque disponunt ad virtutis & honestatis officia. Tum ait non esse illiberale scientiis liberalibus animum adiungere, sed *μέγχι πῖτος*, quadamtenus. Non enim decere ciues bonos, qui Reipublicæ curam sunt habituri, nimios esse in scientiis. Interim studere aut quidpiam aliud agere sui causa, vel virtutis, vel amicorum, non esse indecorum, aut illiberale: propter alios autem, vel ob lucrum hoc esse *ἐπιτηδόν, ἢ δουλικόν*, mercenarium & seruile.

Ad Cap. tertium.

Recentes artes 4. quæ discendæ sunt adolescentulis, Grammaticam, & Picturam, ambas enim ad vitæ vsum, vt ad loquendum, scribendum, ædificandum, locorum descriptiones & opera artificum dijudicanda, vitandam in emptione & venditione deceptionem, pulchritudinem corporis cognoscendam multum valere. Quo loco notabis, pingendi artem Aristotelis ætate fuisse per celebrem. Tum Gymnasticam, ad corporis exercitationem, & ad fortitudinem conferre. Musicam non tam ad ludum quàm ad honestum otium, quod negotio est præstantius & suauius. Vbi ait, ludum & iocum potius ad negotia & labores referri, animi relaxandi gratia, quàm ad otium, quod beatitudinem honestamque voluptatem continet. Ludum enim, qui certo tempore vsurpandus est, tanquam medicamentum ad quietem; hanc, ad voluptatem referri & beatitudinem, quâ non potiuntur qui negotiis & curis sunt impliciti. Addit sub finem, non decere magnanimos vtilia vbique sectari. Concludit, pueros Gymnasticæ & Pædotribicæ committendos; illi quidem, vt corpora nuda exerceantur, sicque fiant vegetiora, & ad functiones suas paratiora; huic verò, vt functiones & officia corporis perficiantur, putà ad arma tractanda, & vsum omnem belli.

Ad Cap. quartum.

Reprehendit eos qui fortem illâ athleticumque habitum nimia Gymnastica aut Pædotribica pueris conciliant; quòd inde puerorum forma & pulchritudo de-

florescat, & eorum incrementa prohibeantur. Tum ait, Lacedæmonas in eo peccare, quod nimis illis exercitus feritatem & immanitatem velint pueris inducere: quasi feritas faciat ad generositatem & fortitudinem. Hoc enim falsum est. Cum videamus fortitudinem mansuetudini potius esse adiunctam in ipsis animalibus, ut elephantibus, leonibus, equis, canibus, in quibus quædam apparent virtutum simulacra: hinc leones typi sunt principum fortium & clementium. Nam lupi, dracones, tigres fera animalia fortitudine carent. Imò & feri illi homines qui carnes humanas vorant, *ἄσπυρροι*, ideo dicti, ut Caribesij, & Caripuanii, fortes non sunt. Statuit igitur pueros leuiori ac leniori gymnasio exercendos vsq; ad pubertatem, ne accretio impediatur. Tum per triennium aliis disciplinis tradendos, quibus exactis poterunt ad *ἀσκησάριαν*, cogi, id est, ad cibos Athletis necessarios, siue, ut alij legunt, ad *ἐνεργάριαν*, siccius solidiusve alimentum, ut possint grandioribus exercitiis occupari, ita tamen ut eodem tempore, corpore & mente non laborent. Corporis enim labor menti est impedimento; ut labor mentis, corpori.

Ad Cap. quintum.

Agit de Musica vberius quàm antea. Quærit an ea ludi & quietis gratia debeat adhiberi; an virtutis & morum; an vitæ degendæ & prudentiæ? Differit in utramque partem, & multa miscet, eaque præclara. Statuit, ludi & recreationis gratia Musicam esse adhibendam quæ naturalem voluptatem contineat, ideoque omni ætati, omnibusque moribus sit gratissima. Item ad mores eam animûmque pertinere, cum moueat affectus, faciâtque *ἐνδουσισησιν* siue diuinam mentis permotionem: imò & conferre ad virtutem harmonia significatam. Et figuras quidem visaque simulacra, animum utcunque mouere; sed Musicam multo potentiùs. Est enim in ipsa Musica & modulatione motus, ad cor vsque, per ærem concentu plenum penetrans, quo motu carent imagines. Vbi obseruat debere adolescentes picturas eas intueri, quæ mores exprimant, quales erant non Pausonis, sed Polygnoti; qui hîc dicitur *ἄγαλματοποιῶν ἄσπυροι*, Pictor moralis, quia mores exprimebat. Docet postea aliter atque aliter animos affici harmonia, quæ prout varia est, ita & nunc mærorem, nunc languorem & molliem parit, nunc moderatos & sedatos animos reddit, ut Dorica; nunc diuino quodam motu concitat, percellit, rapit, ut Phrygia. Cum ergo mores animûmque Musica afficiat & præparet ad virtutem, ea pueros erudiendos esse concludit, præsertim cum sit iucundissima hæc disciplina, & ab indole puerorum non aliena, ac demum

affinitatem quandam, *συγγήμιαν*, cum humano animo habeat: imò & tantam, ut dixerint *πολλοὶ τῶν σοφῶν*, Pythagorei scilicet & Platonici, animûm, vel harmoniam esse, vel harmoniam habere. Quanquam ipse Aristoteles opinionem hanc refutauerit lib. i. de anima, ut ibi annotauimus.

Ad Cap. sextum.

Statuit, pueros ita esse Musicæ præceptis & arte instituendos, ut eam etiam exerceant. Sic enim grandiores facti & hoc studium relinquentes, de aliorum arte peritiùs iudicabunt, utpote alias experti, & ipsi quamdiu pueritiâ & pubertatis annos exigent, hac exercitatione iucundissima (quasi Archytæ crepitaculo, siue crotalo infantibus ad lusum dari solito, *πλεμπζυλῶ* vocat, Galli, *Un hochet Un cliquet à petites sonnettes*,) detinebuntur: ita tamen ut eam cum modo discant: nec plus in ea sapiant, quàm par sit, aut deceat honestos ac liberales. Imò nec quibusuis vtantur instrumentis, ut tibiis, citharis, pectinibus, barbitis, heptagoniis, & similibus, quæ artem manumque, *τῶν τρυπίτων ἢ χειρουργημάτων*, id est, ipsorum Musicorum artificum, postulant. Hoc enim sordidum esse ac illiberale. Ideo ingeniosè veteres fabulati sunt, Mineruam tibus abiēcisse, quia fistulæ seu tibiæ nihil ad rectam mentis institutionem conferrēt: & præterea sordidum est aliis canere, ob quæstum. Honestiùs agebat Philosophus ille qui auditore destitutus, se sibi canere dicebat & Musis.

Ad Cap. septimum.

Distinguit triplicem harmoniam, vel tres species cantilenarum. Alias enim vocat Ethicas, quæ ad mores instituendos; alias practicas, quæ ad actiones & humana opera; alias enthousiasticas, quæ ad animos diuino quodam motu concitandos valent. Tum statuit, Musicam ad varios vsus referri, nempe ad institutionem siue disciplinam: ad lustrationem, siue purgationem, vel expiationem, *ἰατρῆσιν* vocat: (quæ est sedatio affectuum sacris cantibus perfici solita, de qua dicturum se pollicetur in Arte poëtica: quæ cum tribus libris esset comprehensa, superfuit nobis vnicus in quo pauca de Catharsi dicuntur:) Et ad vitam cum honesta voluptate & animi relatione degendam. Tertio ait omni harmonia vtendum esse, sed non eodem modo. Ad institutionem enim valere Ethicam; ad audiendi voluptatem conferre Practicam, & Enthousiasticam, aliis tamen canentibus, vel ludentibus. Quarto aptandam esse harmoniam auditori. Quinto Doriam ad mores conducere, quod media sit inter Lydiam, quæ ad actiones, operave humana; & Phrygiâ, quæ ad diuinos motus affectusque concitandos pertinet. Vnde colligit Dorios cætus pueris conuenire,

Musica humana menti affinis.

Alexander Magnus à Philippo patre reprehensum, quod eximi è sibus caneret. Plut. in Pericle. Athenens. l. 14.

Varia eorum species.

Vsus Musica.

Ferâ animalia non sunt fortia sine generosa.

Musica commentatio.

Scaliger exercit. 302. num. 2.

αὐτῶν καὶ τῶν ψυχῶν, ἢ καύματος, optima enim temperies menti prodest, excessus contra, inquit ille ipse Probl. 1. Sectionis 13. ubi rationem hanc reddit propositi Problemat-
tis, cur ij homines qui in regionibus calidioribus, vel frigidioribus degunt, feroces sint, vel moribus efferis, & truculento aspectu, nempe quia αἰεὶ καύματος τῆς ὕλης συμφορεῖται. αὐτῶν δὲ καὶ τῶν ψυχῶν καὶ ἐξέρχεται, atque vt excessus caloris, & frigoris peruertunt, ac emouent corpus, ita & mentē. Facit in eam rem Problema 8. Sectionis 13. Cæterum quam laudem Græcis tribuit Aristoteles, eam Gallis tribuit Baudinus Iuriconsultus Gallus, in methodo historicâ, & Antonius Contius præfatione ad institutiones iuris: nec immeritò cum Galli, siue Franci Imperiū sibi, suis armis, ac fortitudine parauerint, illudq; præterea ab annis hætenus mille, & ducentis suâ prudentiâ, & legibus optimis, inuictâque fortitudine retinuerint, ac inconcussum, firmissimumque custodierint.

An fœtus imperfecti sint exponendi.

QVÆSTIVNCVLA II.

Legem hanc in Republicâ constituendam esse vult Aristoteles cap. 16. lib. 7. Polit. ob maius Reipubl. bonum *ἢ ἀποδοσιαστικῆς καὶ ἑσθῆς τῶν πολιτικῶν ἔστω νόμος*, inquit, *μὴ δὲ πικρῶν ἰσχυρῶν τῶν ἐπιεικῶν*, ne quid imperfectum, aut mutilum alatur. ratio est, quia talis fœtus, quasi mortuus habetur, cum nihil iuuet Rempublicam, imò sit cæteris molestus & sibi. Hanc tamen legem abrogat Christiana religio, pietas, & natura, quæ hoc tantum permittit, vt monstra prorsus noxia, & enormia, vt sunt ij fœtus qui bestias referunt potius quam homines, ita vt à specie humanâ prorsus degenerent, exponantur, relinquuntur, suffocentur. Quanquam vt constat ex legibus duodecim Tabularum, partum deformem, vel igne absumi, vel in mare abijci, vel necari præceperunt Decemviri, quòd nunquam huiusmodi naturæ deliquium sine infausto præfagio contingeret. Vbi ergo similis partus prodiisset, vrbs lustrabatur, supplicatioque ad Deorum puluina edicebatur. Ex Liuius.

An procurandus sit abortus ad impediendam liberorum nimiam multitudinem?

QVÆSTIVNCVLA III.

Definiendam esse lege Politicâ liberorum multitudinem statuit Aristoteles cap. 16. lib. 7. vnde colligit, quòd si secundum instituta, morésque gentium, ac populorum prohibita sit apothesis, seu expositio fœtum, & verò plures vxor filios

fit conceptura, debeat in eo casu abortus procurari, id est, genituræ extinctio, antequam viuat, & sentiat, cum minime pietas, aut religio violetur, in extinctione eius genituræ, *ἢ ἡλικίᾳ* vocat Hippocrates, quæ vitâ, & sensu caret. Sed errauit hoc in decreto Aristoteles, non enim idem iudicium est catulorum, stirpium, & hominum: vnde licet catulos nimis multos abijcere, & stirpes luxuriantes amputare, ac amburere iure possumus: non tamen humanos fœtus enecare fas est, aut geniturâ extinguere, quæ aliquin tranfiret in perfectum fœtum, fieretq; tandem homo, nempe quia catulorum & stirpium Domini per naturâ sumus, & absolutè: sed non hominum, nec filiorum nostrorum, nisi secundum quid & politicè seu moraliter. Itaque soli Deo, *καὶ τῆς ζωῆς καὶ σωτηρίας*, ius vitæ & necis relinquendum. Excusat tamen Diuus Thomas Aristotelem, qui non tam ex suâ, quàm ex quarundam gentium opinione locutus videatur.

An Musica affectus concitet.

QVÆSTIVNCVLA VLTIMA.

Affirmat Aristoteles c. 5. lib. 8. Polit. ubi ait figuras, & rerum visarum simulacra animos spectantium posse commouere, sed musicâ longè fortius, & potentiùs. Rationē reddit Iulius Cæsar Scaliger exercitatione 32. num. 2. quia in modulatione harmonicâ motus inest, qui ad cor vsq; per aërem concentu pleum, & quasi animatū penetrat, beneficio arteriarum, atque adeo cor per se ipsum afficit, quod est affectuum & passionum sedes. At harmonico illo motu carent imagines. si ergo etiâ vim aliquâ habeant imagines & simulacra ad animos excitandos, multò maiorem habebit Musica, siue viuâ voce fiat siue instrumentis musicis, citharâ, lyrâ, testudine, organis, tubis. Propterea enim in ipso belli procinctu solent duces, & Imperatores tubarum sonitu, & clangoribus militum animos ad strenuè, fortitèrque pugnandum incitare, atque vt loquitur Poëta,

Ære cedere viros, mariémque accendere cātu.

Sed & narrat Suidas & alij Alexandrum magnum, cum aliquando Timotheum insignem Musicum audiisset, arduum Mineræ modulum cantantem, adeo fuisse permotū, vt inter audiendum ad arma concitaretur, diceretq; regia carmina talia esse debere. Sed mirabilius est, quod testatur D. Augustinus lib. 14. ad Marcellinū c. 24. de presbytero quodâ qui Restitutus nominabatur, de parœciâ Ecclesiæ Calaminensis, quem pleriq; fratres, id est, sacerdotes solitum se suo etiâ arbitrato à corpore auocare obseruârūt atq; experti sunt, præsertim cū querulâ harmoniâ (vt loquitur Marsilius

Ficinus

Ficinus lib. 13. De Immortalitate Animæ c. de Sacerdotibus) demulceretur, vel, ut ipse ait D. Augustinus, adimitatus quasi lamentantis hominis voces ita enim se auferebat de sensibus, ut iaceret presbyter ille Calaminensis, quasi in ecstasim captus & similimus mortuo, sine anhelitu, & ad mortu igne cum vreretur & secaretur, non sentiebat. Experrectus autem dicebat se nihil præter ipsam melodiam & voces loquentium in ipsa abstractione, seu ecstasi sensisse, quo Musices effectu quid potest esse maius quod admirabilius? an fortassis id propterea verissimum existimari debet, quod arcana quædam prorsusque mira sit harmoniæ ut animæ rationalis sympathia & consensus, cū anima ipsa à veteribus, præsertim à Pythagorâ & Platone, harmonia fuerit appellata. Sed hæc de Quæstiunculis selectioribus dicta sufficiant ad libros Politicorum Aristotelis.

Synopsis Oeconomicorum Aristotelis.

Rationem rei familiaris ac domesticæ, quæ οἰκονομική dicitur, explicat Aristoteles duobus libris. Priore quidē sex capitibus constante, vbi de discrimine Oeconomicæ & Politicæ, de partibus domus, de ratione opum acquirendarum, de officio coniugali, de seruis & hero. Posteriore, qui per capita distinctus non est, & totus ferè historicus, de formis siue generibus Oeconomicæ.

Ad Cap. primum lib. 1.

Distinguit Oeconomicam à Politica, non tantum ut domum à ciuitate, seu penes obiecta, sed quod Politica multos requirat magistratus imperantes; Oeconomica verò vnum patrem familias, quasi sit Monarchia. Tum Oeconomicam ait esse ex genere earum artium, quæ & opus faciunt suum, & eo vtuntur: cū ipsa domum pareret & instituat, eaque vtatur. Tertio Oeconomicam genesi & origine priorem esse Politicâ, ut domum ciuitate.

Ad Cap. secundum.

Repetit quæ iam antè docuerat i. Polit. de partibus domus. Curam Oeconomiam primam debere esse agriculturæ, ut artium maximè naturalis & iustæ.

Ad Cap. tertium.

Agit de societate coniugali, quæ ait esse naturalem & necessariam: neq; tantum ut vita propagetur, sed ut bene traducatur, atque ex liberorum procreatione sequatur utilitas parentum; qui quod officium iunioribus liberis præstiterit, idem à liberis grandioribus, ipsi seniores facti recipiant; item ut speciei cōseruatio sit perpetua. Tum Dei prouidentiam admiratur, qui societatem viri & vxoris sic instituit, ut licet vtriusq; officia naturamque distinxerit, & quasi contraria

fecerit, in vnum tamen finem id est in bonum familiæ, ambo conspirent. Sic virum esse vigilem fortiolem & robustiolem, ut bona parta tueatur, & acquirat foris, domumque afferat; vxorem imbecilliolem & meticolosam, ut bona conseruet, & discat stare domi. Interim ab vtroque liberos procreari; sed à matre educari siue nutrirî, à patre institui & erudiri.

Ad Cap. quartum.

Precipit ne vxori maritus iniuriam inferat: iuxta legem Pythagoræ prohibentis eam violare, quæ ad focum siue larè domus supplex confugerit. Esse enim larè, securitatis locum & quasi Asylum. Inferre verò maritum iniuriam vxori, cū adulteratur. Sic Venere vtendum, ut nec egeat presentes, nec absentes: ita vt siue adsit, siue absit coniux, nihil vtrique desit. Virginem esse ducendam, iuxta Hesiodi carmen,

*Nefas v-
xorem la-
dere.*

*Ducenda
virgo.*

Παρθένην δὲ γαμήν, ἵνα ἡδύα κιδύα διδάξῃ.

Vt mores doceas pulchros, tibi virgo sit vxor.

Diffimilitudinem morum destruere amicitias. Vitandum nimium in vestibibus ornatum. Vitam illam comptiorem Tragædorum scenam redolere.

Ad Cap. quintum.

Statuit Oeconomum ante omnia seruos probos debere sibi comparare. Eos vel esse οἰκονομῆς, procuratores, vel ἐργάτης, operarios. Omnibus conuenire opus suum, castigationem, alimentum. Sed vino iis fere interdendum. Seruorum mercedem esse cibum. Finem verò, libertatem; quæ iis exacto certo tempore concedi debet.

*Seruos
distinctio.*

Ad Cap. sextum.

Oeconomiam partes ait esse, ut querere, & quæ sita seruare, iisque prudentet uti possit. Nam

Nō minor est virtus, quā querere, parta tueri.

Plus est seruasse repertum,

Quā quæsisse nouum.

Alioquin ἠθροῦ ἀντλήν τε τ', ἐστὶ δὲ ἀεζόμβρος πτηνῶν πίδος. Cribro aquam haurire est, vel per rufum diceretur dolium, quo Belides aquas in pœnam hauriunt apud inferos. Item ut possessiones, (puta agros, hortos,) plures habere fructuosas, quàm amœnas. Item quæ sint diuersi generis, ut si vna, nēpe vitis pereat, alia seruetur, nempe seges, sylua, pratum.

*Onidias:
Claudia-
nus.*

*Præcepta
Oeconomi-
cæ.*

Denique debere herum omnia videre. Oculus enim domini saginat equum. Domini vestigia, agri sterquilinum optimum. Debere herum à somno primum excitari, postremum cubare. Sanitatem spectandam. Domum sic debere esse sitam, ut æstate ventis, hyeme soli exponatur. Locupletioribus familiis utilissimum esse ianitorum. Denique ad expeditionem vasorum usum & totius supellectilis, debere omnia suo loco disponi, quod vocat τὸ Λακωνικόν, rationem Laconicam. Obseruator, mutilum esse hunc Oeconomicum libel-

*Cap. 1. 2.
& aliis.*

*Dei prouidentiam
miratur Ari-
stoteles.*

lum, & quæ sequuntur addita fuisse ab interpretibus, ab hac particula Græca, *πρὸς κοινὸν*, vel Latina, *ad probam mulierem*, &c. vsque ad lib. 2.

Ad librum secundum Oeconomicorum.

VSpicio est non esse Aristotelis, ob sty- lum laxiorem, & historicam eorum qui arte pecunias pepererunt, enarrationē. Putat Leodegarius à quercu, Regius olim eloquentiæ professor in Parisiensi Academia clarissimus, tres Oeconomicorum libros, Aristotelis nomine circumferri, & qui Latinitate ideo donati sint, sed secundum & tertium esse adulterinos. Vt res sit, est hic liber bipertitus. In priore enim parte distinguuntur species quatuor Oeconomicæ, pro ratione personarum, & ordinum. Prima est Regia, quæ quadruplex, numerorum, rerū, exportandarum, importandarū, impendiorū siue sumptuum. Satrapica, siue Præfectorum prouinciæ: cuius fructus petuntur ex agris siue ex decimis, ex regione in qua fodinæ sunt auri, vel argenti, vel æris, ex mercatura, pecuaria. Politica siue civilis & publica, cuius fructus & utilitates à regionis conditione pendent, mercaturis, ludis. Priuata, quæ multos habet modos rei familiaris, amplificandæ, ex agris, ex operis, ex vsura pecuniæ. In parte posteriori enarrantur artificia & consilia eorum hominum, qui pecunias callidè olim plurimas collegerunt. Sed hæc sola indigent lectione, vt intelligantur.

Ad libros Aristotelis de Arte Rhetoricâ.

SCRIPsit Aristoteles de Arte Rhetorica ad Theodectem Phaselitanum, discipulum suum, insignem Rhetorem & Philosophum; (cuius defuncti memoriam ipse celebravit Alexander magnus, publicis choreis & floribus ac corollis eius statuae propria manu impositis, vt refert Plutarchus in vita Alexandri;) & ad Alexandrum Magnum, vt constat ex epistola ipsius Aristotelis ad Alexandrum, quæ in Rhetor. ad Alexand. est loco capitis primi. Ad Theodectem quidem, tres libros, quorum epigraphæ est *Ἀριστοτέλους πρὸς τὸν Θεοδέκην*. Ad Alexandrum verò, vnicum, cuius inscriptio est, *ῥητορικὴ πρὸς Ἀλέξανδρον*.

Ac primo quidem libro ad Theodect. 15. capitibus constante, Dialecticam & Rhetoricam inter se quasi sorores comparat. Tum definit Rhetoricam, Facultatem in quaque re considerandi quod aptum est ad persuadendum, *πρὸς τὸ πείθειν*, siue ad faciendam fidem. Fidem verò aliam ait esse circa *ἀπὸ τεχνῶν*, inartificiofa, quæ à nobis non excogitantur, sed per se præsto sunt, vt testes; aliâ

circa *ἄπληξα*, artificiosa, quæ à methodo nostraque arte pendent. Et orationem quidem tribus constare, oratore, quæstione, auditore. Orationis verò tria esse genera, *συμβουλευτικὸν, διχαδικὸν, ἐπιδεικτικὸν*, *deliberatiuum, iudiciale, demonstratiuum*, de quibus agit sigillatim, eorumque obiectis, id est, iis quæ cadunt in deliberationem, & quæ pertinent ad laudem ac vituperium, quæ sunt generis demonstratiui; & ad iniurias, accusaciones & defensiones, quæ generis sunt iudicialis.

II. Lib. 26. capitibus constante, agit de mouendis affectibus, irâ, mansuetudine, amore, odio, metu, pudore, gratia, misericordia, indignatione, inuidia, æmulatione siue zelo, de moribus iuuenum, senum, virorum, nobilium, diuitum, potentium & fortunatorum: Postea de possibili, impossibili, facto, magnitudine, paruitate rerum, de exemplis, gnome siue sententia agendorum, de enthymematibus, eorumque locis, & solutionibus, denique de amplificatione ac diminutione.

III. Lib. 19. capitibus constante de partibus Rhetoricæ, elocutione, eiusque generibus, de translatione, & proportione, subiectione ante oculos, de dispositione, præmissis demonstratiuis, iudicialibus, deliberatiuis, *καὶ διαβολῆς*, de criminatione, de narratione, quæ dicitur *διήγησις*; *καὶ πίστις*, de fide, seu confirmatione & refutatione, interrogatione, responsione, ridiculis, epiloquo seu peroratione.

Libro autem illo vnico ad Alexandrum, præfatur, primo de dignitate eloquentiæ seu Rhetoricæ, quâ vocat, *τὴν λόγων φιλοσοφίαν*, eamque Alexandro Rege dignissimam differtissimè demonstrat. Tum explicat genera illa tria dicendi, deliberatiuum, demonstratiuum & iudiciale. Postea agit de quæstione & probationibus, de exemplis, coniecturis quas vocat *πιμύσεια*, de enthymematibus, de gnome, quam ait esse proprii sensus ac iudicij declarationem de rebus omnibus: De signo, argumento, probabili, testimonio, testibus, item *πρὸς βασιλῆα*, id est, de inuita consciij hominis confessione, quæ vulgo quæstio dicitur, *la question, la gehenne*; de iureiurando, de præoccupatione, de postulatis, quæ scilicet ab auditore concedi postulat orator: De repetitione, ironia, facetiis, prolixitate orationis, figuris nominum, sermonis proprietate, antithetis, adæquatione siue comparari, similiter cadente, exordiis, narratione, confirmatione, speciebus ac modis suadendi, laudandi, vituperandi, præceptis accusandi, & querendi: in quibus omnibus non decet nos diutiùs morari, qui Philosophica potiùs quàm Rhetorica sectemur.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ

BIBLION A.

ARISTOTELIS ETHICORVM

NICOMACHEORVM

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

ΚΕΦΑΛ. α.

ARGVMENTVM ¶ Prolegomena tria declarat. Primum, De subiecto philosophie Ethicae. Alterum, De modo illam tractandi & explicandi. Tertium, De auditore, & discipulo.

DION. LAMBINO INTERPRETE.

Προόμιον τῆ ὅλης πραγματείας, τρία ἵδηλοι. α'. Οἱ τῆ τελειότητος ἀγαθοῦ ἐφίεται ἡ παρῶσα μέθοδος, πολιτικὴ ἔσται. β'. Οἱ τακτικὸς ἐν τοῖςδε τοῖς λόγοις οὐκ ἐπιζητητέον. γ. Οἱ ἔσθ' ὁ νέος τὴν ἡλικίαν, ἔσθ' ὁ γεωρῶς ὁ ἦθος, τῆς πολιτικῆς ἔστιν οἰκειὸς ἀρεσῆς.

OMNIS ars, omnisque docendi via, atque institutio, itemque actio, & consilium, bonum aliquod appetere videtur. Idcirco pulchre veteres id esse bonum pronunciarunt, quod omnia appetunt. Sed videtur fines inter se discrepare. Alij enim sunt muneris functiones, alij praeter eas, opera quaedam. Quorum autem rerum, praeter actiones, aliqui sunt fines, in his opera sunt actionibus meliora natura. Cum vero multae sint actiones, artes & scientiae; tum multi quoque fines extiterunt. Nam medicinae finis est, bona valetudo: artis aedificandarum navium, navis: artis imperatoriae, victoria: rationis eius, quae in re familiari tuenda versatur, diuitiae. Quaecunque autem artes huius generis vni alicui facultati subiectae sunt, ut equestri ea quae in frenis conficiendis occupata est, caeteraeque omnes ad instrumenta equestria comparatae: atque haec ipsa equestris, omnisque actio militaris, arti imperatoriae, itemque aliae aliis: in iis

Tom. III.

ΠΑΣΑ τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος ὁμοίως ἢ ἡ ἀρετὴ ἐφίεται καὶ ἡ ἀρετὴ ἐφίεται, ἀγαθοῦ πρὸς ἐφίεσθαι δοκεῖ διὰ κληῶς ἀπεφῆνασθαι ἀγαθόν, οὗ πρῶτα ἐφίεται. διὰφορὰ δὲ τῆς φαίνεσθαι τῶν τελῶν. τὰ μὲν γὰρ εἰσιν ἐνεργαίαι, τὰ δὲ * ἡ ἀρετὴ αὐτῶν, ἔργα ἵνα. ὧν δὲ εἰσὶ τέλη ἵνα ἡ ἀρετὴ αὐτῶν ἐφίεται, ἐν τοῖς βελτίω πέφυκε τῶν ἐνεργησῶν τὰ ἔργα. πολλὰν δὲ ἀρετῶν ἔσθ' ἡ ἀρετὴ, καὶ τεχνῶν, καὶ ἐπιτηδεῶν, πολλὰ γὰρ καὶ τὰ τέλη. ἰατρικῆς μὲν γὰρ ὑγίαναι, πηλικῆς δὲ, πλοῖον, στρατηγικῆς δὲ, νίκη. οἰκονομικῆς δὲ, πλοῦτος. ὅσα δὲ εἰσὶ τῶν τοιούτων ἕκαστος ἵνα * δυνάμει, (καθὰ τὸ ἕκαστος) τὴν ἰππικὴν * χαλινοποιικὴν, ἔσθ' ἄλλα τῶν ἰππικῶν ὀργάνων εἰσὶν αὐτῆ δὲ καὶ πᾶσα πολεμικὴ ἀρετὴ ἕκαστος ἕκαστος τὴν στρατηγικὴν. τὸν αὐτὸν δὲ ἔσθ' ἄλλα ὑφ' ἑτέρας) ἐστὶ ἀρετὴ

Magn. Moral. li. 1. cap. 1.

Vulg. παρ' αὐτῶν

Vulgò ἐρετώ, Vide Eustr.

F. 11. vel ἢ π. χαλιν

A

σαις ὅτι τὰ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν τέλη, πρῶτον
 ἔστιν ἀρετώτερα τῶν * ὑφ' αὐτῶν. τούτων γὰρ
 χάριν καὶ κείνα διώκεται. ἀγαθὴ δὲ ὡς ἐν
 ταῖς ἐπιχειρήσεσιν αὐτῶν (ἢ) τὰ τέλη τῶν πο-
 ζεωῶν, ἢ ὡς αὐτὰς ἀλλό τι. κατὰ τὸ
 ἔπι τῶν λεχθειῶν ἐπισημῶν. εἰ δὲ πὶ τέ-
 λος ἔστι τῶν ποζικῶν, ὅ * δὲ αὐτὸ βουλό-
 μθα, τὰ ἄλλα δὲ ἀφ' ἑτέρου, καὶ μὴ πρῶ-
 τα δι' ἑτερον αἰετούμεθα. (ὡς γὰρ οὐ-
 πω γ' εἰς ἀπειρον, ὡς εἶναι κενὴ καὶ
 ματαίως τὴν ὀρεξίν.) δὴλον ὡς τῶν δὲ εἶναι
 ἀγαθόν, καὶ ὅτι ἀρίστον. * ἀρ' οὖν καὶ ὡς
 τὸν βίον ἢ γὰρ αὐτὸς μεγάλως ἔχει ῥοπήν
 ἔκαστος ἐξέσται, σκοπὸν ἔχοντες, μάλ-
 λον δὲ τυχευομένων τῶν δέοντος. εἰ δὲ οὐ-
 πω, πειρατέον τύπω γὰρ ὡς ἐλαφρῶν αὐτὸ πὶ
 ποτέ ἔστι, ἔτινος τῶν ἐπισημῶν ἢ διωά-
 μεων. δόξειε δὲ αὐ * τῆς κυριώτατης ἔ-
 μάλις ἀρχιτεκτονικῆς. τριαύτη * δὲ ἔ-
 πολιτικὴ φαίνεται. τίνας γὰρ εἶναι χρεῶν
 τῶν ἐπισημῶν ἐν ταῖς πόλεσι, ἔτι ποίας ἐ-
 κείνας μαθητῶν, ἔτι μέγεθός τινος, αὐτὴ δὲ ἀ-
 γάτη. ὁρατὸν δὲ ἔτι ἐπισημῶν τῶν
 διωάμεων ὑπὸ ταύτῃ ἔσας. οἷον στρατη-
 κικῶν, οἰκονομικῶν, ῥητορικῶν. χρωδῶν *
 δὲ ταύτης ταῖς λοιπαῖς ποζικῶν τῶν ἐπι-
 σημῶν, ἐπὶ δὲ νομοθετοῦσιν πὶ δὲ ποζικῶν,
 καὶ τίνων ἀπέχεσθαι, ὅτι ταύτης τέλος ὡς ἐ-
 χοί αὐτὰ τῶν ἄλλων. ὡς τε τῶν δὲ εἶναι τὸν
 δεσπινὸν ἀγαθόν. εἰ γὰρ ἔτι ταύτων ἔστιν
 εἰς ἔτι πόλει, μεῖζόν γε καὶ τελειότερον ὅ-
 τῆς πόλεως φαίνεται καὶ λαφρῶν ἔτι σώζειν.
 ἀγαπητὸν μὲν γὰρ καὶ ἐνὶ μόνῳ. καλλίον δὲ
 ἔτι ἄλλοτερον εἶναι ἔτι πόλεσι. ἢ μὲν οὖν μέ-
 γος τούτων ἐφίεσθαι, πολιτικὴ ἢ οὐσα.
 λέγειτο δὲ δὲ ἰκανῶς εἰ καὶ τὸν ἑαυ-
 κειμένῳ ὑλὴν ἀγαθὰ φησὶν. ὅ γὰρ ἀκε-
 βῆς οὐχ ὁμοίως * ἐπὶ ἀπασιν τοῖς λόγοις ἐπι-
 ζητητέον, ὡς ὡς ὡς ἐπὶ τοῖς δημιουργουμέ-
 νοις. τὰ δὲ κατὰ ἔτι τὰ δίχαια, ὡς ὡν ἢ
 πολιτικὴ σκοπεῖται, ποσαύτῃ ἔτι ἀγαθὰ
 ἔτι πλάττειν, ὡς τε δοκεῖν νόμῳ (ἢ), φύ-
 σι δὲ μή. ποσαύτῃ δὲ ἵνα πλάττειν ἔτι καὶ
 ἀγαθὰ, ἀφ' ἑτέρου πολλοῖς συμβαίνον βλα-
 βῆς ἀπ' αὐτῶν. ἢ δὲ γὰρ τίνες ἀπώλον-
 το ἀφ' ἑτέρου πλοῦτον, ἔτερον δὲ δὲ ἀδρεῖον.

A omnibus fines earum, quæ principem locū
 obtinent, earūque eis subiectæ sunt, finibus
 sunt optabiliores. Nā horū causa illi quoque
 expetuntur. Nihil porro interest, vtrū fun-
 ctiones ipsæ muneris actionum sint fines, an
 præter has aliud quippiam: quemadmodū
 apparet in iis scientiis, quas supra diximus.
 Si quis igitur est rerum, quæ in actionem
 cadunt, finis, quem propter se velimus, ce-
 tera autem propter hunc, nec omnia pro-
 pter aliud eligamus, (sic enim res progredie-
 tur in infinitum, ita ut noster omnis appeti-
 tus inanis & irritus sit futurus) perspicuum
 est, hoc futurum summum bonum atque a-
 deò bonorum optimum. Huius igitur cog-
 nitio magnum etiam ad vitam degendam
 habet momentum: & signo aliquo nobis tā-
 quam sagittariis proposito, id, quod expe-
 tere nos oportet, facilius consequemur.
 Quod si ita est, danda est opera, ut eius for-
 mam adumbremus, atq; ut quid, sit & cuius
 scientiæ aut facultatis sit finis, ostendamus,
 Et verò videri possit finis esse scientiæ re-
 liquarum facultatum longè principis ac
 dominæ, cæterisque maximè præeuntis,
 atque imperantis. Talis igitur etiam civi-
 lis videtur. Nam & quas in ciuitatibus
 scientias esse oporteat, & quas quisque di-
 scere debeat, & quatenus, seu vsque ad
 quod tempus, ea statuit, ac præscribit.
 Facultates autem etiam eas quæ summo
 in honore sunt, ut artem imperatoriam, &
 rationem tuendæ rei familiaris, & bene di-
 cendi facultatem, huic esse subiectas vide-
 mus. Quòd si hæc reliquis omnibus arti-
 bus, quæ in actione versantur, vtitur, le-
 gibūsq; latis quid agendum, & à quibus
 abstinendum sit, præscribit: eius sine reli-
 quarum artium fines contineri videantur.
 Itaque hoc erit summum hominis bonum.
 Nam & si idem vnus hominis bonum sit, ci-
 uitatis tamen bonum & consequi, & conser-
 uare, maius quiddam esse & perfectius vide-
 tur. Enimvero præclarè nobiscum agatur,
 si id, quod vel vni soli sit vtile, reperire pos-
 simus: sed longè profectò est id pulcrius
 ac diuinius, quod gentibus & ciuitabus vsui
 est. Huic igitur arte & via susceptæ insti-
 tutioni hæc sunt proposita, quæ sequatur,
 & expetat, cū scientia quædam civilis
 sit. In ea autem tractanda nihil desiderari
 debeat, si pro rei subiectæ natura explicetur.
 Non enim in omni disputationis ac ser-
 monis genere peræquè accurata subtilitas
 requirenda est: quemadmodum nec in o-
 peribus manufactis. At qui in iis rebus, quæ
 honestæ, quæque iustæ sunt, quas civilis
 scientia considerat, tanta est dissensio, tan-
 tāque in eis versatur erratio, ut lege tan-
 tummodo, non natura constare vi-
 deantur. Eademque de bonis quoque controuersia est, & idem error exitit, propterea
 quòd ex his multi detrimēta capiant. Aliis enim iā diuitiæ, aliis fortitudo corporis exitio fuit.

Vulg. δι' αὐτῶν

Vulg. ἀρ' αὐτῶν cum interrog. no. a.

α. πικ. ἢ) α. αὐτῶν πικ.

Euftrat. & Arg. vtraq. lectio defendi potest.

Infrà cap. 6. Euftr. ἐπ' ἑκάστου λόγου.

Ergo satis erit, si cum de rebus & ex rebus eiusmodi verba facimus, rudem quandam veri formam adumbremus: & cum de rebus, quæ ut plurimum eueniunt, atq; ex talibus disputationem instituimus, talia quoque concludamus. Eodemque modo quæcumque ab alio dicuntur, accipi probariq; debent. Est enim hominis probe instituti tantam in vnoquoque genere subtilitatem desiderare, quanta rei ipsius natura recipit. Nihil enim videtur interesse, vtrum mathematicum, rationibus ad persuadendum accommodatis vtentem feras, an ab oratore demonstrationes postules. De iis autem, quæ habet perspecta & cognita, bene quisq; iudicat, & horum bonus est iudex. De singulis ergo rebus rectè iudicabit is qui singulis in rebus est eruditus: absolutè verò & vniuersè de omnibus homo in omni doctrinæ genere versatus. Quocirca iuuenis ad ciuilem scientiam non est accommodatus auditor. Est enim actionum, quæ in hac vita versantur, imperitus. At ex his constat, & de his habetur hæc disputatio. Præterea verò cum affectibus animi seruiat, & obtemperet, inanem atque inutilem operam in audiendo sumet, quandoquidem finis prudentiæ ciuilis in actione, non in cognitione consistit. Ætate autem sit iuuenis, an moribus nouus & rudis, nihil refert. Non est enim culpa in tempore: sed in eo, quòd perturbationi conuenienter & viuat, & vnumquidque persequatur. Huiusmodi enim hominibus, inutilis cognitio est, vt & incontinentibus. Iis verò, qui ratione suas appetitiones & actiones dirigunt, fructum vberissimum ferre potest. Ac de auditore quidem, qualis esse debeat, quoque modo accipiendum quidque sit, & quid nobis ad dicendum sit propositum, hæc proæmij loco dicta sint.

A ἀγαπητὸν οὖν, ὡς ἐπιτίμων καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας, παχυλά: καὶ τύπω ἀληθῆς ἐνδείκνυσθαι. Ἐπειδὴ τῶν ὡς ὅτι ὁ πολὺ, καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας, τοιαῦτα καὶ συμπεραίνεσθαι. τὸν αὐτὸν δὲ ἔσπον καὶ ἀποδέχεσθαι ἡρώων ἕκαστον τῶν λεγόμενων. πεπαδδολογίου γὰρ ἔστιν ὅτι τοσοῦτον ἱκετεύς ἐπιζυγεῖν καὶ ἕκαστον ἡρώς, ἐφ' ὅσον ἡ τῆ ἀρετῆματος φύσις ἐπιδέχεται. ὡς ἀπλήσιον γὰρ φαίνεται, μαθηματικῶ τε πιθανολογῶντος ἀποδέχεσθαι, Ἐπιτιμῶν ἀποδείξας ἀπατεῖν. ἕκαστος δὲ κείνη καλὰς ἀγνώσκῃ, Ἐτούτων ἔστιν ἀγαθὸς κείνης. καὶ ἕκαστον ἀρετῆ * ὁ πεπαδδολογῶν. ἀπλάως ἦ, ὁ ὡς πᾶν πεπαδδολογῶν. δὲ τῆς πολιτικῆς οὐκ ἔστιν οἰκείος ἀκρατῆς ὁ νέος. ἀπειρος γὰρ τῶν καὶ τὸν βίον ἀρετῆων. οἱ λόγοι δὲ ἐκ τούτων καὶ ὡς τούτων. ἐπὶ δὲ τοῖς πάρεσιν ἀκολουθητικῶς ὦν, ματαίως ἀκούσεται. C Ἐ δὲ ἀμφελάς: ὅτι ὁ τέλος ἔστιν, οὐ γὰρ σίς, ἀλλὰ ἀρετῆς. ἀφ' ἑαυτῆς οὐθέν νέος πῶς ἡλικίας, ἢ ὁ ἦθος νεότης. οὐ γὰρ ἀρετῆ τὸν χρόνον ἢ ἡλικίαν, ἀλλὰ * ἀφ' ἑαυτῆς καὶ πάρος ζῆν, καὶ διώκειν ἕκαστα. τοῖς γὰρ τοῖς ἀνόνητος ἡ γὰρ σίς ἦ, κατὰ τῶν τοῖς ἀκρατέσι. τοῖς δὲ καὶ λόγοι καὶ ἀρετῆς ποιημένοις Ἐ ἀρετῆσι, πολυωφελῆς δὲ εἴη ὁ ὡς ἡρώων εἰδέναι. καὶ ὡς μὲν ἀκρατῆς, καὶ πᾶς ἀποδεκτέον, καὶ τῆ ἀρετῆμετα, πεφρομιμάσθω ποσαῦτα.

Quidam, ὁ καὶ ἕκαστον πετ. vel ὁ ὡς π. Sed ita omnes cod. & Eustr. Vide initium libri pr. part. anim & Eth. ad Eudem. 1. 6. Metaph. 1. 2. c. 3.

CAPVT II.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

A sine vite humana, à beatitudine scilicet exorsus, notionem illius affert, & varias de ea veterum opiniones recenset, examinandas proponit, examinis modum prescribit.

E Ὅτι ὁ πᾶντων ἀκρότατον τῶν ἀρετῶν ἀγαθόν, οὐδὲ πολιτικὴ ἐφίεσθαι, ἔστιν βιδαμονία, καὶ τίς αὐτῆ. καὶ, ὅτι ἀφ' ἑαυτῆς οἱ λόγοι οἱ ἀπὸ τῶν ἀρετῶν, καὶ οἱ ὅτι καὶ ἀρετῆς, καὶ τίς ἡ ἀφ' ἑαυτῆς ἐπιτιμῶν ἀρετῆς.

Iam verò repetitis iis quæ suprâ diximus, quoniam omnis cognitio omnèque adeò consilium, bonum aliquod expetit, dicamus quidnam illud sit, quod ponimus à ciuili scientia expecti, & quod sit omnium rerum, quæ in actione versantur, summum bonum. De nomine quidem igitur inter plurimos ferè conuenit. Beatitudinem enim & multitudo & eruditi politici homines appellant. Bene autem viuere, & Tom.III.

ΛΕΓΩΜΕΝ δὲ ἀναλαβόντες, ὅτι πᾶσα γὰρ σίς καὶ ἀρετῆς ἀγαθὸς πῶς ὀρέγεται, ἢ ἔστιν οὐ λεγόμενον πῶς πολιτικῶ ἐφίεσθαι, καὶ τῆ πᾶντων ἀκρότατον τῶν ἀρετῶν * ἀγαθόν. ὀνόματι μὲν οὖν ἡρώων ἀπὸ τῶν πλείων ὀμολογεῖται. πῶς γὰρ βιδαμονία καὶ οἱ πολλοί, Ἐ οἱ ἡρώωντες λέγουσι. * ὁ δὲ ὡς ζῆν

legit. Eu. ἀγαθῶν, & alibi, πῶς ἀρετῆς ἐπιτιμῶν. Magna. moral. li. 1. cap. 4. & Eud. lib. 2. c.

γρ. β. β. β. β.

καὶ τὸ δὲ παρὰ τὴν ὑπολαμβάνουσι τὰ βιδαμονία. καὶ ἡ τῆς βιδαμονίας, * τῆς ἐστὶν ἀμφισβητήσι. καὶ οὐχ ὁμοίως οἱ πολλοὶ τῆς σοφοῖς ἀποδιδάσκουσιν. οἱ μὲν γὰρ, τῆς ἐναργῶν τι καὶ φανεράν, οἷον ἡδονῶν, ἢ πλούτου, ἢ τιμῶν. ἄλλοι δὲ ἄλλο. πολλὰ γὰρ ἡ, ἢ ὁ αὐτὸς ἐπερὶ νοσήσας μὲν γὰρ, ὑγίαν. πενόμενος ἢ, πλούτου. σιωφδοτες ἢ ἑαυτοῖς ἀγνοίας τοῖς μέγα τι καὶ ὑπερῶν ἀλγῶν λέγοντες θαυμάζουσιν. ἐνιοὶ δὲ ὄντο καὶ τὰ πολλὰ ταῦτα ἀγαθὰ, ἄλλο τι καὶ αὐτὸ τὸ εἶ, ὃ καὶ τοῖσδε πᾶσιν ἀγνόν ἐστὶ τῶ εἶ

Eudem. lib. cap. 3.

ἀγαθὰ. * ἀπάσας μὲν οὖν δεξιάζον τὰ δόξας, ματαίωτερον ἴσως ἐστὶν ἰχθυόν ἢ τὰ μάλιστ' ἐπιπορευούσας ἔχον ὑπὸ λόγον. Μὴ λανθανέτω δὲ ἡμᾶς ὅτι ἀφ' ἑσθ' οἱ ἀπὸ τῆς ἀρχῶν λόγον, καὶ οἱ ἐπὶ τὰς ἀρχῆς. δὲ γὰρ καὶ Πλάτων ἠπόρε τῶτο καὶ ἐζητεῖ, πότερον ἀπὸ τῆς ἀρχῶν, ἢ ἐπὶ τὰς ἀρχῆς ἐστὶν ἡ ὁδὸς ὡς παρὰ σαδία ἀπὸ τῆς ἀθροιστῆς ἐπὶ τὸ πέρας, ἢ ἀπὸ ἀκαλιν.

Poster. Analytic. 1. cap. 2. & alibi phys. 1. c. 1. Metaphys. li. 7. cap. 4. γρ. ἡ. β. β. β. β. γρ. ἀ. β. β. β. β.

* ἀρκτέον μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς γνωρίμων. ταῦτα ἢ διττῶς. τὰ μὲν γὰρ ἡμῖν, τὰ ἢ ἀπλῶς. ἴσως οὖν ἡμῖν γὰρ ἀρκτέον ἀπὸ τῆς ἡμῖν γνωρίμων. δὲ δὲ τοῖς * ἔθεσιν ἡμῶν καλῶς τὸν παρὰ καλῶν ἢ διχῶν, καὶ ὅλως τῆς πολυλίαν ἀκουσόμενον ἰχθυῶν. * ἀρχὴ γὰρ τὸ ὅτι καὶ εἰ τῶτο φάνοιστο ἀρκτέως, ὅσον παρὰ δεήσῃ τῶ δὲ τῶ. ὃ ἢ τοῖσδε ἢ ἔχῃ, ἢ λάβοι δὲ ἀρχῆς ῥαδίως. ὃ ἢ μηδέτερον ὑπαρχῆ τούτων, ἀκουσάτω τῆς Ησιόδου.

γρ. ἀ. β. β. β. β.

Οὗτος μὲν πρῶτος, ὅς * αὐτὸς πρῶτα νοήσῃ, φρασαόμενος τὰ κ' ἐπειτα καὶ ἐς τέλος ἡσιν ἀμείνω.

Ἐαθλὸς δὲ αὐτὸς καὶ κείνος ὅς δὲ εἰπὸν τι πείθεται. Ὅς δὲ καὶ μὴ τ' αὐτὸς νοήσῃ, μὴ τ' ἄλλε ἀκούων Ἐν θυμῷ βδελύσῃ, ὅδ' αὐτ' ἀρχῆς ἀμείνω.

A & benorem gerere, idem quod beatum esse existimant. Sed quæ res sit beatitudo, de ea re verò omnis controuersia est: neque vulgus & sapientes similiter eam declarant. Alij enim aliquid eorum quæ sunt in promptu, & quæ manifesta sunt, esse volunt, ut voluptatem, aut diuitias, aut honorem, aliique aliud. Sæpenumero autem etiam vnus & idem aliud: æger enim bonam valetudinem, pauper diuitias. Cùm autem sibi ipsis ignorantia conscij sint, eos admirantur, qui magna quædam, & ipsorum facultate superiora, loquuntur. Quidam verò præter hæc

B complura bona, aliud quoddam per se bonum esse putabant, quod & his omnibus cur bona sint, causa est. Atque omnes quidem opiniones expendere, fortasse operam inanem sumere fuerit: satis autem erit, si eas potissimum, quæ sunt insigniores, quæve aliqua ratione niti videntur, in medium proferamus. Sed hoc ignorare non debemus, interesse inter eas vias, quæ à principiis proficiscuntur, & eas quæ ad principia ferunt. Rectè enim etiam Plato de hoc dubitabat, & quærebat utrū via à principiis ad fineis, an à finibus ad principia duceret: velut in stadio, utrū ab iis qui præmia proponunt, ad calcem, an contrà. Initium enim ab iis rebus quæ notæ sunt, sumendum est. Hæc autem dicuntur duobus modis: aliæ enim nobis notæ, aliæ per se & absolutè notæ sunt. Fortasse igitur nobis initium ab iis rebus sumendum est, quæ sunt nobis notæ. Quocirca qui de rebus honestis & iustis, & ut semel dicam, de civilibus vtiliter auditurus est, cum oportet esse bene educatum, benèque moratum: Principium est enim scire, rem ita esse. Quod si sit satis perspicuum, cur ita sit, non magnopere desiderabitur. Homo autem eiusmodi aut iam tenet principia, aut ea facillè percipere ac tenere possit. Cui verò neutrum horum suppetit, audiat Hesiodi versus,

C Optimus est, sese qui nouit cuncta magistro, Ad finem usque videns quæ semper sunt meliora: Est bonus ille etiam, qui paret recta monenti. At qui mentis inops aliorum audire recusat Consilia, hic malus est, telluris inutile pondus.

D

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

CAPVT III.

Ὅτι καλῶς πρὸς βιδαμονίας ἐκ τῆς βίωσιν ὑπολαμβάνουσι. καὶ ὅτι ὁμοίως βιδαμονία ἡδονῆ, ἢ τε τιμῆς, οὐτ' ἀρετῆς, ὅσον πλούτου.

Opiniones aliorum examinat: & beatitudinem, nec in corporis voluptate, nec in honore, nec in virtute actiua, nec in diuitiis positam esse ostendit.

Ἡμεῖς δὲ λέγωμεν ὅθεν παρὰ ἐξέβημεν. τὸ γὰρ ἀγαθὸν ἢ τὴν βιδαμονίαν ἐκ δῆλως εἰκόμεν ἐκ τῆς βίωσιν ὑπολαμβάνειν. οἱ μὲν πολλοὶ

Sed nos eò, vnde digressi sumus, oratione reuocemus. Nam summum bonum & beatitudinē, nō sine ratione ex variis vitæ generibus existimare videtur: vulgus quidem

& ineptissimi stolidiffimique homines, esse voluptatem. Itaque eam etiam vitam amplectuntur, quæ tota in perfruendis voluptatibus consumitur. Tria enim sunt vitæ genera, quæ maximè antecellunt: vnũ quod modò diximus, alterum ciuile, tertium id quod in contemplatione & cognitione rerum versatur. Ac multitudo quidem mancipiorum simillima est: vt quæ pecudum vitam cæteris anteponat: sed probabili ratione, cur ita sentiat, nititur, eoque patienter auditur, quod complures eorum, qui potestate & auctoritate præditi sunt, similibus, atq; Sardanapalus, animi affectibus seruiunt. Politici verò homines, & ij qui ad agendum se contulerunt, beatitudinem in honore positam esse putant. Ferè enim vitæ civili hic propositus finis est. Sed videtur eo, quem quærimus, infirmior, minúsque stabilis esse. Est enim honor situs in iis potiùs qui honorem deferunt, quàm in eo qui honore afficitur. At summum bonum, proprium quiddam, & eiusmodi, quod haud facilè eripi possit, esse auguramur. Præterea verò honorem eò persequi videntur, vt credant se ipsos bonos esse. Itaque coli se, atque honore affici à prudentibus, & ab iis quibus noti sunt, & virtutis nomine volunt. Perspicuum igitur est, horum quidem iudicio virtutem honore melius quiddam esse. Atque hanc potiùs fortasse aliquis vitæ civilis esse finem statuerit. Sed hæc ipsa quoque imperfecta & manca quodammodo videtur esse. Contingere enim posse videtur, vt qui virtute sit præditus, aut dormiat, aut in tota vita nihil agat, & præterea maximis in malis & calamitatibus versetur. Eum autem, qui ita viuat, nemò in beatis numerauerit, nisi propositum admirabile & abhorrens à communibus hominum sensibus tueri velit. Ac de his quidem satis. Nam de eis abundè etiam in Encycliis dictum est. Tertium vitæ genus est quod in rerum contemplatione, cognitioneque consumitur, quod posteriùs considerabimus. Quæ autem vita in pecuniæ quærendæ studio versatur, ea laboriosa est, minimèque vitalis: & profectò in diuitiis non est id bonum, quod quærimus, positum. Illæ enim vtiles sunt dumtaxat, & propter aliud

A καὶ φορτικώτατοι, πλεὺς ἡδονῶν. δὲ καὶ τὸν βίον ἀγαπῶσι τὸν ἀπολαυστικόν. * τρεῖς γὰρ εἰσι μάλιστα οἱ παρέρχοντες, ὁ, τε νικῶ εἰρημικός, καὶ ὁ πολιτικός, ἔτερος ὁ θεωρητικός. οἱ μὲν οὖν πολλοὶ, πῶς τελευτᾷς * ἀδύρα ποδῶδες φαίνομαι, βοσκημάτων βίον παρμαρῶν τοῦ τυγχάνουσι ἢ λόγου, ἀφ' ὃ πολλοὶ τῶν ἐν ταῖς ἐξουσίαις ὁμοιοπαθεῖν Σαρδανάπαλῳ. οἱ ἢ χειρῆεντες καὶ παρκελεῖ, ἡμῶν. τῶ γὰρ πολιτικοῦ βίου σχεδὸν τῆτο τὸ τέλος. φαίνομαι δὲ ὅτι πολλαίστερον εἶ) τῶ ζητούμενου. δοκεῖ γὰρ ἐν τοῖς ἡμῶσι μᾶλλον εἶ) ἢ ἐν τῶν ἡμῶν. ἄρα τὸν ἢ οἰκεῖον ἢ ἔδυσφαιρέτον εἶ) μαρτυροῦμεθα. ἐπὶ ἢ εἰκόσασιν πλεὺς ἡμῶν διώκειν, ἵνα πιστεύωσιν ἑαυτοῖς ἀγαθοῖς εἶ). ζητῶσι γοῦν ὑπὸ τῶν φρονίμων τιμᾶσθαι, ἔπειθ' οἷς γινώσκοντες, ἔπειθ' ἀρετῆ. δῆλον οὖν ὅτι κατὰ γὰρ τοῖς ἢ ἀρετῆ κρείττων. ἄρα δὲ ἔμᾶλλον ἀρετῆς τέλος τῶ πολιτικοῦ βίου ταύτῳ ὑπολάβοι. φαίνομαι δὲ ἀτελεστέρα ἔ * αὐτῆ. δοκεῖ γὰρ ἐνδέχεσθαι ἔ κατεῦ- δὲν ἔχοντα πλεὺς ἀρετῶν, ἢ ἀποσκατεῖν ἀφ' βίου, ἔ πρὸς τοῖς κακοπαθεῖν ἔ ἀτυχεῖν τὰ μέγιστα. τὸν ἢ οὕτω ζῶντα οὐδεὶς ἀνδραμονήσειεν, εἰ μὴ θεοῖς * ἀφ' φυλάτῶν. καὶ πρὸς μὲν τοῦτων ἀλλοῖς ἰχθῦσιν γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις εἶρηται πρὸς αὐτῶν.

Eudemiorum lib. 1. cap. 4. q. ἀδύρα ποδῶδες φαίνομαι β. lib. 3. cap. 1. & lib. vlt. cap. 6.

D τείτος δ' ὅστιν ὁ θεωρητικός, ὑπὸ οὐ πλεὺς ὅτι πολλαίστερον ἐν τοῖς * ἐπορῶν τοῖς ποιησόμεθα. ὁ ἢ * χρηματιστῆς * βίαιός τις ὅστι. καὶ ὁ πλούσιος δῆλον ὅτι οὐ γὰρ ζητούμενον ἀγαθὸν χρησιμὸν γὰρ, ἔ ἄλλου χάριν. δὲ μᾶλλον ἔ παρέρχοντες λεχθέντα, τέλη τις δὲ ὑπολάβοι. δι' αὐτὰ γὰρ ἀγαπῶμαι. φαίνομαι δ' ἢ ἐκείνα. καίτοι πολλοὶ λόγοι πρὸς αὐτὰ κατὰ βέβληται. ταῦτα μὲν οὖν ἀφείδω.

γρ. αὐτῆ. γρ. ἀφ' ἡμῶν. λᾶττοι. lib. 10. γρ. χρηματιστῆς. Duo cod. βίος ἀβίος ἢ ὅστι. Lamb.

Οπὴ δὲ δαμονία οὐκ ἔστιν ὁ καθόλου ἀγαθόν,
καὶ τὸς χαμίσητες τὰς ιδέας.

Beatitudinem in Idearum theoria non esse posi-
tam, neque ideam summum esse bonum,
contra Platonem contendit.

Eudemio-
rum lib. 1.
ca. 8. Ma-
gnor. lib.
1. cap. 1.

κα. τομίση-
τες.

κα. ἀγαθόν

κα. ἐν τῷ πρῶ-
τῳ.

κα. μία τις
ἐπι.

κα. αὐτὸ ἔ-
κασι.

Metaph. 1
μικ. 5.

κα. ἀλλ. π.
μ. αὐτ.

Τὸ ὁ καθόλου, βέλτιον ἴσως ἔπισκε-
ψασθαι, καὶ ἀπορησθαι πῶς λέγε-
ται, καὶ ὡς προσήκοντες τῆς τῆς αὐτῆς γενόμενης
ζητήσεως, ἀφ' ὅ φιλίαι ἀδελφας εἰσαγαγεῖν
τὰ εἶδη. δόξα δὲ ἂν ἴσως βέλτιον εἴη, καὶ δὲν
ἐπι σωτηρία [γε] τῆς ἀληθείας καὶ τὰ οἰ-
κεῖα αἰμαρῆν, ἀλλῶς τε καὶ φιλοσόφοις ὄν-
τας. ἀμφοῖν γὰρ ὄντων φίλων, ὅσιον προσ-
εῖμαι πρὸς ἀλήθειαν. Οἱ δὲ * χαμίσητες
πρὸς δόξαν ταύτην, οὐκ ἀποίουν ιδέας ἐν
οἷς ὁ πρότερον καὶ ὁ ὑστερον ἔλεγεν. ἀφ-
ᾧ οὐδὲ τῶν ἀριθμῶν ιδέας κατασκευάζον.
ὁ δὲ ἀγαθόν, λέγεται καὶ ἐν τῷ πρῶτῳ,
καὶ ἐν τῷ ποιῶ, καὶ ἐν τῷ πρῶτος π. ὁ δὲ
καὶ αὐτὸ καὶ ἡ οὐσία πρότερον τῆ φύσιν,
τῷ πρῶτος ἡ. ὡς ἀφυσάδι γὰρ τῷ τῷ εἶοικε,
καὶ συμβεβηκὸς τῷ ὄντος. ὡς οὐκ αὐ εἶη
κοινὴ τῆς ἐπι τούτων ιδέα. ἐπὶ, ἐπεὶ * ἀ-
γαθόν ἰσαχῶς λέγεται τῷ ὄντι (καὶ γὰρ ἐν
τῷ πρῶτῳ λέγεται, οἷς ὁ θεός, καὶ ὁ νοῦς. καὶ
ἐν τῷ ποιῶ, αἱ ἀρεταί. καὶ ἐν τῷ πρῶτος,
ὁ μέτερον καὶ ἐν τῷ πρῶτος ἡ, ὁ χρησι-
μῶν. καὶ ἐν χροῖον, καὶ ἄλλοι καὶ * ἐν τῷ πρῶ-
τῳ, καὶ ἕτερα τῶν αὐτῶν.) δὴλον ὡς οὐκ
ἀπὸ εἶη κρινόν ἡ καθόλου καὶ ἐν. οὐ γὰρ ἀπὸ
ἐλέγετο ἐν πάσαις ταῖς κατηγορίαις, ἀλλ'
ἐν μιᾷ μόνῃ. ἐπὶ ὅ, ἐπεὶ τῶν καὶ μίαν
ιδέαν * μία καὶ ἐπισημῆν, καὶ τῶν ἀγαθῶν
ἀπορῶν ἡ (αἱ) μία τις ἐπισημῆν. νῦν δὲ
εἰσὶ πολλὰ καὶ τῶν ὑπὸ μίαν κατηγορίαν
οἷς καὶ ἄλλοι, ἐν πολέμῳ μὲν, στρατηγική. ἐν
νόσῳ δὲ, ἰατρική. καὶ τῷ μετείου, ἐν ἑ-
φῆ μὲν, ἰατρική. ἐν πόνοις ὅ, γυμνασι-
κή. ἀπορήσθε δὲ ἄλλοις, τί ποτε καὶ βού-
λοισθε λέγειν * ἀλλῶς οὐκ. εἴτῳ ἐν τε αὐτῶν
ἀνδρόπῳ καὶ ἀνδρόπῳ εἰς ὅ ὁ αὐτὸς λό-
γος ὅτιν ὁ τῷ ἀνδρόπου. ἢ γὰρ ἀνδρόπος,
οὐδὲν ἀλλοίσιον. εἰ δὲ οὕτως, οὐδὲ ἢ ἀγα-
θόν. ἀλλὰ μὲν οὐδὲ τῷ αἰδῶν εἶη, μάλ-
λον ἀγαθόν ἔσται, εἴτῳ μὲν δὲ λυκότερον
ὁ πολυχρόσιον τῷ ἐφημέρου. πιθανώτερον
δὲ εἰοικασθαι οἱ Πυθαγόρειοι λέγειν ὡς αὐ-
τῷ, ἡθύντες ἐν τῷ τῷ ἀγαθῶν συστοχία ὁ
ἐν οἷς δὲ καὶ Σπείσιππος ἐπακροῦσθαι
δοκεῖ * ἀλλὰ, ὡς μὲν τούτων, ἀλλῶς

Vniuersum autem bonum considerare,
quodque modo dicatur, quætere, fortas-
se præstiterit. tamen si nobis sit hæc quæstio
lubrica sanè atque ardua futura, propterea
quod homines amici ideas introduxerunt.
B Fortasse autem præstare, atque adeo oportere
videatur, veritatis tuendæ causa, vel no-
stra ipsorum decreta euertere, præsertim
cùm etiam nos philosophi simus. Nam cùm
vtraq; chara sint, tum pium est amicis anti-
quiores habere veritatem. Qui porro hanc
opinionem attulerunt, non faciebant earum
rerum ideas, in quibus prius & posterius ali-
quid esse dicerent. Itaque ne numerorum
quidem ideam constituebant. At bonum &
in substantia dicitur, & in qualitate, & in
eo, quod ad aliquid refertur. Id autem, quod
per se est, & substantia, eo, quod ad aliquid
refertur, prius est natura. hoc enim arboris
pullo, ei; rei, que ei, quod est, accidit, simile
est. Itaque nec possit in his esse idea aliqua
communis. Præterea quoniam bonum to-
tidem modis dicitur, quot id quod est; (nam
& in substantia dicitur, vt Deus & mens: &
in qualitate, vt virtutes: & in quanto, vt
mediocritas: & in iis quæ ad aliquid refe-
runtur, vt vtilitas: & in tempore, vt occa-
sio: & in loco, vt domicilium seu diuerso-
rium, & alia huius generis;) perspicuum
est, commune aliquod & vnum bonum
vniuersum esse non posse. Non enim
D in omnibus categoriis, sed in vna sola di-
ceretur. Præterea quoniam eorum om-
nium, quæ vna idea continentur, vna e-
tiam scientia est; necesse quoque esset, bo-
na omnia vna scientia comprehendi. Nunc
autem scientiæ plures sunt etiam eorum que
vni categoriæ subiecta sunt, vt occasionis
in bello, ars imperatoria: in morbo, me-
dicina: & mediocritatis in victu, medici-
na: in laboribus ars ea quæ ad exercitatio-
nem corporis pertinet. Sed quærat aliquis,
quid sibi velit apud illos ipsum. Quidque
E quod appellant, cùm & in ipsum homi-
nem, & in hominem, vna eademque qua-
dret hominis definitio. Nam quæ homo sit
ipse homo, nihil different. Quod si ita est,
nec quæ bonum sit. Neque verò eo quod
sempiternum sit, magis erit bonum, siqui-
dem neque res candida diuturna, candidior
est ea quæ vnum diem candida est. Mihi ve-
rò probabilius de eo Pythagorei loqui vi-
dentur, qui vnum in bonorum ordine lo-
cant: quos & Speusippus videtur esse secu-
tus. Sed de his quidem non est hic proprius

dicendi locus. De iis autem quæ dicta sunt, dubitatio quædam suboritur, propterea quia non de omni bono loquuti videamur: cum dicatur vnum genus eorum quæ per se expetuntur & amantur: horum verò aut efficientia, aut aliquo modo conseruantia, aut contrariorum prohibendorum vim habentia, propter hæc, & alia ratione, bona appellantur. Perspicuum igitur est bona duobus modis dici posse, vno modo ea, quæ per se bona sunt: altero, ea quæ propter hæc. Seiunctis igitur iis quæ per se bona sunt, ab vtilibus, vtrum illa vna idea contineantur, necne, videamus. Sed quænam per se bona habenda sunt: an quæcunque vel sola, & à cæteris deserta, sequimur: quale est sapere, & videre, & nonnullæ voluptates, & honores? (hæc enim etsi propter aliud quippiam sequimur, tamen in bonis per se fortasse numeranda sunt:) an nihil aliud erit per se bonum præter ideam? Erit igitur inanis idea. Quòd si hæc quoque in iis quæ per se bona sunt, numerari debent, boni definitionem eandem necesse erit in eis omnibus elucere, vt in niue, & cerussa, candoris. At honoris, & prudentiæ, & voluptatis dissimiles ac dispares sunt definitiones, quæ bona sunt. Non est igitur summum bonum commune quiddam, quod vna idea constet. Quónam igitur modo dicitur? Non enim simile est iis quorum fortuitò nomen est commune. An quia ab eo vno proficiscuntur omnia? an quod in vnum omnia desinunt? an potius proportionem, scilicet, vt in corpore videndi sensus, mens in animo, & aliud in alio? Sed hæc fortasse in præseti sunt omittenda. Nã ad disputandũ de iis subtiliùs, alia philosophia accommodatior esse videatur. Similiter etiam de idea. Nã & si aliquod est vnũ bonũ, quod cõmuniter de multis dicatur, aut quod sit ab aliis seiunctũ, & ipsum per se; id nimirum nec in actionem humanam cadere, nec ab homine comparari potest. Nunc autem tale aliquid quaeritur. Sed fortasse fatius esse duxerit quispian id cognitum habere ad ea bona quæ possideri, quæque agi possunt, comparanda. Nam cum ipsum tanquam exemplar nobis propositum habebimus, facilius ea quoque quæ nobis bona sunt, & cognoscemus, & cognita consequemur. Atqui probabiliter quidem hæc dicuntur, sed à scientiis atque artibus plurimum videntur discrepare. Nã cum aliquod bonũ omnes expetant, & id quod deest, requirant, eius tamẽ cognitionẽ prætermittunt. Atqui nõ est verisimile, aut consentaneũ, artifices omnes tantum adiumentũ fuisse ignoraturos, ac ne requisituros quidẽ. Illud quoque maximè dubium & penè inexplicabile est, quid utilitatis ad artem suam textor, aut faber ex ipsius summi boni cognitione consecuturus sit:

A * ἔγω λόγος. * Τοῖς ὃ λερθεῖσιν ἀμφισβη-
 τήσις τις ὑποφαίνεται, ἀλλ' ὅ μὴ * πρὸς
 πρῶτος ἀγαθὸς τοῖς λόγοις * εἰρησθαι. λέ-
 γασθαι ὃ κατ' ἐν εἶδος τὰ κατ' αὐτὰ διωκόμενα
 καὶ ἀγαπώμενα. τὰ δὲ ποιητικὰ τούτων,
 ἢ φυλακτικὰ πῶς, ἢ τῶν ἐσθωπῶν
 κωλυτικὰ, ἀλλ' αὐτὰ λέγασθαι, ἔστι
 πῶν ἄλλων. δηλον ὅτι οὕτω διττῶς λέγεται
 τὰ ἀγαθὰ, ἔτι καὶ κατ' αὐτὰ, ἴατερα
 ὃ ἀλλ' αὐτὰ. χωριστῶς οὖν ἀπὸ τῶν ὠ-
 φελίμων τὰ κατ' αὐτὰ, σκεψόμεθα εἰ λέ-
 γεται κατ' ἓν ἰδέαν. κατ' αὐτὰ ὃ ποῖα θεῖη
 τις αὐτῶν; ἢ ὅσα ἔστι μόνου μέρους διώκεται. εἴ
 ὅ φρονεῖν, ἔστι ὄρεσθαι, ἔστι ἡδοναί ἕνεκα,
 ἔστι τιμῆ; αὐτὰ γὰρ, εἰ καὶ δι' ἄλλο τι διώ-
 κομένη, ὅμως τῶν κατ' αὐτὰ ἀγαθῶν θεῖη
 αὐτῶν. ἢ ὅσα ἄλλο ὄρεσθαι, πλὴν τῆς ἰδέας;
 ὥστε μέγα ἔστι ὃ εἶδος. εἰ ὃ καὶ αὐτὰ
 ἔστι τῶν κατ' αὐτὰ, τὸν ἀγαθὸν λόγον ἐν
 C ἀπασιν αὐτοῖς τὸν αὐτὸν * ἐμφαίνεσθαι δεῖ-
 σθαι, καθάπερ ἐν χιόνι καὶ ψιμμυθίᾳ τὸν τῆς
 λευκότητος. τιμῆς ὃ, ἔστι φρονήσεως, ἔστι ἡδο-
 νῆς, ἔπειτα ἔστι ἀφ' ἑαυτοῦ οἱ λόγοι αὐτῶν
 ἢ ἀγαθὰ. ὅσα ἔστι ἀγαθὸν κοινόν τι
 κατ' ἓν ἰδέαν. ἀλλὰ πῶς δὴ λέγεται; οὐ
 γὰρ ἔοικε τοῖς γὰρ ἀπὸ τύχης ὁμοιότησι. ἀλλ'
 ἀγαθὰ γὰρ κατ' ἓν ἰδέαν, ἢ πρὸς ἓν αὐ-
 πῶτα * σιωπελῆν; ἢ μάλλον κατ' ἀνα-
 λογίαν; ὡς ἔστι ἐν σώματι ὄψις, ἐν ψυχῇ
 νοῦς, ἔστι ἄλλο δὴ ἐν ἄλλῳ ἀλλ' ἴσως αὐ-
 τα μὴ ἀφετέον * τὸ νῦν. ἐξ ἀκριβοῦν γὰρ
 ὑποφ' αὐτῶν, ἀλλης * ἀπὸ εἰρη φιλοσοφίας
 οἰκειότερον. ὁμοίως ὃ ἔστι πρὸς τῆς ἰδέας. εἴ
 γὰρ καὶ ἔστι ἐν τῇ * τὸ κοινῆ κατηγορούμενον
 ἀγαθόν, ἢ χωριστὸν τι αὐτὸ κατ' αὐτὸ, δη-
 λον ὡς ὅσα αὐτῶν εἰρη πρᾶκτὸν ὄρεσθαι κτητὸν ἀ-
 δεσφῶν. νῦν ὃ τοιοῦτόν τι ζητεῖται. αὐτὰ δὲ
 τῶν δόξων ἀπὸ βέλτιον εἴρη γινώσκον αὐτὸ
 πρὸς τὰ κτητὰ καὶ πρᾶκτὰ τῶν ἀγαθῶν.
 οἴη γὰρ πρᾶξι δὲ τῶν ἔχοντες, * μάλλον
 εἰσομένη καὶ τὰ ἡμῖν ἀγαθὰ. καὶ εἰδῶμεν,
 ἔστι περὶ ἑαυτοῦ αὐτῶν. πιθανότητα μὲν οὖν
 * ἔχει ἕνα ὃ λόγος. ἔοικε ὃ τῶν ἐπισημῶν
 ἀφ' ἑαυτοῦ πᾶσαι γὰρ ἀγαθὸς ἕνος ἐπισημῶ-
 ναι, καὶ τὸ ἐσθωπῶν ἐπισημῶν, πρᾶξι λείποισι
 πῶν γινώσκον αὐτῶν. καίτοι βοήθημα τηλικού-
 τῳ ἀπὸ τῶν τοῖς τεχνίταις ἀγαθῶν, ἔστι μὴ δὲ
 ἐπισημῶν, ὅσα δὲ λόγον. ἀπορεν ὃ καὶ πῶ
 ὠφελιμῶν εἶρη ὑφ' αὐτῶν ἢ τέκτων πρὸς πῶ
 αὐτῶν τεχνίτων, εἰδῶς αὐτὸ ἀγαθόν; ἢ πῶς

χ. ἔστι.
 Ibidem.
 χ. πρὸς παρ-
 τῆς τοῖς λ. εἰρ.
 ἀγαθῶν.
 χ. ποιητικῶν.
 χ. ἰατερα.
 χ. ἐπισημῶ-
 ναι.
 χ. ἐφ' ἑαυτοῦ.
 χ. σιωπηλῶν.
 χ. παντῶν.
 In Meta-
 phys. mul-
 tis locis.
 χ. ἔστι κατ' ἓν.
 χ.
 χ. καὶ ἔχει
 γρ. Polit.
 7.c.vlt.

γρ. 9 κασα-
μοδος

ιατρικώτερος ἢ στρατηγικώτερος ἔσται, ὁ πλεονάζων
ιδεῖσθαι αὐτὴν * τετραμύριος; φαίνεται μὲν γὰρ
ὁδὸς ὑγιᾶσθαι ἕως ἐπισχεπεῖν ὁ ἰατρὸς, ἀλλὰ
πλεονάζει δὲ ἀφ' αὐτοῦ· μάλλον δ' ἴσως πλεονάζει
κατ' ἕκαστον γὰρ ἰατρικῶς. καὶ ὡσαύτως μὲν τούτων,
ἐπιβουλήτων * εἰρήστω.

Κ Ε Φ Α Λ. ε'.

Ὅτι δὲ ζητούμενον ἀγαθὸν ἔστιν ἢ βίδαμνία,
ἢ τελείον ἢ αὐτάρκες, τῶν ποικιλιῶν
ἀπομύτων ἕστα τέλος.

γρ. ἐκαστῆ

ΠΑΛΙΝ δ' ἐπομείλωμεν ἐπὶ τῷ ζητούμε-
νον ἀγαθόν, τί ποτ' αὐτὸ εἴη. φαίνεται μὲν
γὰρ ἄλλο ἐν ἄλλῃ ποικιλίᾳ καὶ τέχνῃ. ἄλλο γὰρ
ἐν ἰατρικῇ, καὶ στρατηγικῇ, καὶ ταῖς λοι-
παῖς ὁμοίως. τί οὖν * ἐκαστῆ ἀγαθόν; ἢ ἔ-
χαιεν τὰ λοιπὰ ποικίλονται; τῆτο δ' ἐν ἰα-
τρικῇ μὲν, ὑγιᾶσθαι. ἐν στρατηγικῇ δ', νίκη.
ἐν οἰκοδομικῇ δ', οἰκία. ἐν ἄλλῃ δ', ἄλλο.
ἐν ἀπάσῃ δ' ποικιλίᾳ καὶ ποικιλίᾳ, τὸ τέ-
λος. τούτου γὰρ ἕνεκα τὰ λοιπὰ ποικίλονται
ποικίλονται. ὡς * εἴη τῶν ποικιλιῶν ἀπομύτων
ἔστι τέλος, τῆτο αὐτὸ εἴη τὸ ποικιλιῶν ἀγα-
θόν. * εἴη δ' πλείω, ταῦτα μετὰ βίων δὲ ὁ

L. u. d. e.
πλείω ταῦτα.
mut. Sic a-
rud Eustr.
& sequē-
tia sic le-
gendum
docent.
Vulgō ἐπι-
πύ.

λόγος εἰς τὸ αὐτὸ ἀφίκεται. τῆτο δ' ἐπὶ μάλ-
λον διασαφῆσαι πειρατέον. * ἐπεὶ δὲ πλείω
φαίνεται τὰ τέλη, τούτων δ' ἀεὶ μετὰ βί-
ων δι' ἕτερα. οἷον πλοῦτον, αὐλοῖς, καὶ ὅλως
τὰ ὄργανα. δὴλον ὡς οὐκ ἔστι ποικίλα τέλη.
τὸ δ' ἄριστον, τελείον ἢ φαίνεται. ὡς εἰ-
μὲν ἔστιν ἐν ἑαυτῷ μόνον τέλειον, τῆτο δὲ εἴη τὸ
ζητούμενον εἴη πλείω, τὸ τελειότερον τού-
των. τελειότερον δὲ λέγεται τὸ κατ' αὐτὸ
διωκτὸν τῆτο δι' ἕτερον. καὶ τὸ μηδέποτε δι'
ἄλλο ἀρετὸν, τῶν καὶ κατ' αὐτὰ καὶ ἀφ' αὐ-
τῆτο ἀρετῆς. καὶ ἀπλῶς δὲ τέλειον τὸ κατ'
αὐτὸ ἀρετὸν αἰεὶ, καὶ μηδέποτε δι' ἄλλο.
βουλήτων δ' ἢ βίδαμνία μάλιστα εἴη δοκεῖ.
ταῦτα γὰρ ἀεὶ μετὰ βίων αἰεὶ δι' αὐτὴν, καὶ
ὁδὸς ποτε δι' ἄλλο. ὑμῶν δ' καὶ ἡδονῶν, καὶ
νοῦν, ἢ πᾶσιν ἀρετῶν ἀεὶ μετὰ βίων καὶ
δι' αὐτὰ. (μηδενὸς γὰρ ἀποβάνοντος, ἐ-
λομῆτο αὐτὸ ἕκαστον αὐτῶν) ἀεὶ μετὰ βίων καὶ τῆς
βίδαμνίας χάριν, * ἀφ' αὐτῶν ἑσπολαμ-
βαίνοντες βίδαμνίαν. πλεονάζει δὲ βίδαμνία
ὁδὸς αἰετῶν τούτων χάριν, οὐδ' ὅλως δι'
ἄλλο. φαίνεται δ' καὶ ἐκ τῆς αὐτάρκειας τὸ
αὐτὸ συμβαίνει. τὸ γὰρ τέλειον ἀγαθόν, αὐ-
τάρκες εἴη δοκεῖ. τὸ δ' αὐτάρκες λέγεται,

γρ. καὶ ἀφ' αὐ-

A aut quo tandem modo vel ad medendum,
vel ad exercitum ducendum aptior sit futu-
rus is qui ideam ipsam contemplatus fue-
rit. Videtur enim medicus ne valetudinē
quidem hoc modo inspicere, sed hominis,
immò fortasse huius hominis potiùs. Sin-
gulis enim hominibus medicinam adhibet.
De his igitur hæcenus dictum sit.

CAPVT V.

B *Quid sit Beatitudo, ex sua opinione declarat:
eámque primùm rudi definitione
describit.*

Nunc autem ad id bonum, quod quaeri-
tur, reuertamur, & quid illud sit, tan-
dem videamus. Aliud enim in alia actione
& arte videtur esse. Siquidem aliud est in
medicina, aliud in arte imperatoria, & in
reliquis artibus eodem modo. Quòdnam igitur
cuique actioni, artique bonum est? Non-
ne id cuius causa aguntur cætera? Hoc autē
in medicina, bona valetudo est: in arte im-
peratoria, victoria: in arte ædificandi, domus:
aliudque in alia. In omni autem actione &
cōsilio, finis: quandoquidem huius causa om-
nes agunt reliqua. Quocirca si quis est om-
niū rerū, quæ in actione versantur, finis, hoc
erit bonū, quod in actionē cadit: sin plures,
hæc erunt bona. Sed dum hæc & illuc vaga-
tur oratio, eodem reuoluta est. Verum dāda
nobis opera est, vt hoc planiùs explicemus.
Quoniam igitur plures videntur esse fines,
atq; ex his aliquos propter alios expetimus,
vt diuitias, tibias, & vno nomine instrumen-
ta; perspicuū est, non omnibus esse perfectos.
Summum autē bonum perfectū quiddā vi-
detur. Si quis ergo vnus vnūque perfectus sit,
hoc erit bonum quod quaerimus: sin plures,
horum absolutissimum. Atqui quod pro-
pter se expetendum est, eo quod propter a-
liud expetitur, perfectius esse dicimus: &
quod nunquam propter aliud, iis quæ &
propter se, & propter aliud eliguntur: deni-
que absolutè perfectum, id est, quod pro-
pter se semper sumitur atque eligitur, num-
quamque propter aliud. Talis autē videtur
esse in primis beatitudo. Hæc enim propter
se semper & nunquā propter aliud optamus.
At verò honorē, & voluptatē, & mentem fan-
nam, ac vegetā, & omnē virtutē, cū propter
se illas quidē sequimur (nā etiā si nullū ex iis
fructū percipiendi essemus, tamē eorū vnum-
quodque optarem) tū verò beatitudinis cau-
sa expetimus, quòd existimemus nos his ad-
iumentis fretos atq; instructos beatos futuros.
At beatitudinē nemo neq; harum neq; alius
omnino rei causa expetit. Idē porro etiā ex
ea copia, qua per se ipsa homo contentus vi-
uit, effici videtur. Id enim bonum, quod vn-
diq; perfectū est, ipsum per se satis esse, nul-

C

D

E

lámque rem externam desiderare videtur: Satis esse autem ipsum per se id dicimus, non quòd ipsi soli vitam soliuagam & solitariam agenti, sed quòd & parentibus & liberis, & coniugi, & (vt semel dicam) amicis & ciuibus satis est: quãdoquidem homo ad vitã societatemq; ciuilem natus est. Verútamen horũ certus quidã eõstituendus finis est. Nã si porrigemus ad parenteis, ad posteros, amicorúmque amicos, abibit res in infinitum. Sed de hoc quidem alio loco postea videbimus. Copiam autem per se ipsam abundè bonis omnibus cumulata[m] ponimus eam quæ ab aliis bonis deserta vitam efficit optabilem, nulliúsque rei indigentem. Tale autem quiddam beatitudinem esse arbitramur: atque adeò maximè omnium optandum, etiam si cum alio bono non coniungatur. Quod si cum aliquo vel minimo bono coniungatur, erit nimirum optabilior magisq; sumenda. Id enim, quod accedit, bonorum excellentiam gignit atque efficit. At quo bonum aliquod maius est, eo magis semper optandum. Hoc igitur perspicuum est, beatitudinem, perfectum quiddam esse, & se ipso contentum, bonisque omnibus per se cumulatum, cum rerum omnium, quæ in actione posita sunt, sit extremum.

CAPVT VI.

Beatitudinis perfectiorẽ descriptionem inquirir.

Sed fortasse dicet aliquis, beatitudinem sine controuersia, summum bonum esse: verùm, vt planiùs, quid ea sit ostendamus, desiderari. Hoc igitur facillè assequemur, si opus ac munus hominis sumptũ fuerit. Vt enim tibicini & statuarum fictori, omnique adeò artificio, & omnino iis qui opus aliquod efficiunt, actionemque aliquam obeunt atque exercent, in opere ipso bonum & perfectio consistere videtur: sic & homini, si quod est eius opus & munus, in eo ipso bonum eius & bene viuere positũ esse videatur. Ergone fabri & sutoris aliqua sunt opera, & aliqua actiones: hominis erit nullũ, atq; ad desidiam inertiamque natus reperietur? An potius vt oculi, manus, pedis, singularumque adeò partium suum cuiusque opus ac munus est, sic hominis quoq; præter hæc omnia, opus aliquod esse statuemus? Quòdnam igitur hoc tandem erit? Nam viuere quidem cum stirpibus & plantis ei videtur esse commune. At proprium hominis opus quaeritur. Itaque vita alendi augendique vi ac facultate prædita, remouenda est. Quæ autem proximè sequitur, in ea vis quædam sentiendi videtur esse posita. At etiam hæc cõmunis nobis est cũ equo, & boue & animantibus omnibus.

Α ὅτι αὐτὰ μόνω τὰ ζῶντι βίον μόνωτιν, ἀλλὰ καὶ γονῶσι, ἔ τέκνοις, καὶ γυναικί, καὶ ὅλως τοῖς φίλοις, καὶ πολίταις. * ὅτι φύσῃ πολιτικὸν ἀνθρώπου. τούτων ὃ ληπτέος ὅρος τις. ἐπεκτείνοντι γὰρ ὅτι τοῖς γυνέσ, καὶ τοῖς ἀπογόνους, ἔ τῶν φίλων τοῖς φίλοις, εἰς ἀπειρον παρέχουσιν. ἀλλὰ τὸ τοῦ εἰσαυτοῦ ὅτι σκεπτόμενον. ὃ δὲ αὐτάρκες τίθεμεν, ὃ μόνω μόνον, * ἀρετὸν ποιεῖ τὸν βίον ἔ μηδεὶος εἰδεῖν. τοιοῦτον δὲ πῶς διδάσκειν οἰόμεθα. * εἰ) ἐπὶ ὃ πρώτων ἀρετῶν πῶς, μὴ σιωπεῖσθαι μὲν οὐκ ἀρετῶν μὲν ὅτι δὴ ληπτέως ἀρετῶν ἄγαθῶν ἄγαθῶν ἄγαθῶν γὰρ * ἀγαθῶν γὰρ ὃ παρῶσι θεμελιον. * ἀγαθῶν δὲ ὃ μείζον, ἀρετῶν ἄρετον ἀεί. τέλος δὲ ἔ φαίνεται καὶ αὐτάρκες ἔ διδάσκειν, [πρώτων] τῶν παρῶν ὃ σα τέλος.

Politic. li. 1. c. 2.

γ. ἀρετῶν καὶ ἀρετῶν.

γ. ἀγαθῶν.

γ. ἀγαθῶν.

γ. ἔ αὐτ.

γ. φαίν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5.

Ὅτι ἡ διδασκαλία ἔ ὃ ἀνθρώπινον ἀγαθὸν ὅτι ψυχῆς ἐέργεια κατ' ἀρετῶν ἐν βίῳ τελείῳ.

Δ Λ' ἴσως, πῶς μὲν διδασκαλίᾳ ὃ ἀρετῶν λέγειν ὁμοιογενῶν ἔ φαίνεται. ποτὶται δὲ ἐπαρτέρον πὶ ὅτιν * ἐπὶ λεγόμενα. ἄλλα δὲ γινώσκουτ' αὐ τὸ τοῦ, εἰ ληφθήν ὃ ἔργον τῶ ἀνθρώπου. ὡς παρ' γὰρ αὐλητῆ, καὶ ἀγαλματοποιῶ, καὶ πομπῆ τεχνίτη, καὶ ὅλως ὧν ἐστὶν ἔργον πὶ καὶ παρῶσις, ἐν τῶ ἔργῳ δοκεῖ ὃ ἀγαθὸν εἶ) καὶ ὃ ὃ. οὕτω δὲ ἔδειν αὐ καὶ ἀνθρώπου, * ἔ παρ' ὅτι ἔ ἔργον αὐτῶ. ποτὲρον οὐκ, τεκτονος μὲν καὶ σκυτέως * ὅτιν ἔργα ἔνα καὶ γ. εἰσὶ παρῶσις. ἀνθρώπου δὲ ὅτιν ὅτιν, ἀλλ' ἀρετῶν πέφυκεν; ἢ κατὰ παρ' ὄφθαλμοῦ καὶ χερσῶ, καὶ ποδῶ, καὶ ὅλως ἐκάστου τῶ μείων, φαίνεται πὶ ἔργον. οὕτω ἔ τῶ ἀνθρώπου παρῶσις πρώτα αὐτὰ γινώσκουσιν ἔ ἔργον ἔ; πὶ οὐκ δὲ τῶ ἀνθρώπου ποτῶ; ὃ μὲν γὰρ ζῆν, κοινὸν εἶναι φαίνεται ἔ τοῖς φύσῃ. ζητεῖται δὲ ὃ ἔργον. ἀφορεῖται ἀρετῶ πῶ, ἀρετῶν καὶ ἀνθρώπων ζωῶ, ἐπομπῆ ὃ ἀνθρώπων πὶ αὐ εἶν. φαίνεται ὃ καὶ * αὐτῆ κοινῆ καὶ ἔπῶ, καὶ βοῖ, ὃ πομπῆ ζωῶ. γ. αὐτῆ

Magnorũ Ethic. lib. cap. 4. & 5. Eudem. 2. li. c. 1.

γ. ἔ παρ' ὅτιν ἔργον ἔ αὐτῶ

γ. εἰσὶ

γ. εἰσὶ

γ. αὐτῆ

λείπεται δὴ πραγματικῆς τῆς λόγον ἔχον- A
τος. τούτου δὲ, ὅ μὴ, ὡς ἐπιπειθὲς λόγῳ.
τὸ δὲ, ὡς ἔχον καὶ ἀφανοῦ μόνον. διττῶς δὲ
καὶ τῆς λεγόμενης, πῶς κατ' ἐνέργειαν
γετόν. κυριώτερον γὰρ αὐτῆ δοκεῖ λέγεσθαι.

Argyr. & Lamb. in
eiusd. sed
& vulgata
lectio qua
Cod. &
Eustr. con-
firmant,
ferri po-
test.

* εἰ δὲ ἔστιν ἔργον αἰθερόπου, ψυχῆς ἐνέρ-
για καὶ λόγον ἢ μὴ αἰθερῶ λόγου. τὸ δὲ αἰ-
θέρῳ φανερὸν ἔργον εἶναι τῶν γὰρ τῶδε, ἔ τῶδε
απουδαίου. ὡς καὶ κιθαρῆος, ἔ απουδαίου
κιθαρῆος. ἔ ἀπλῶς δὲ τῶν ὅτι πῶντων,
προσιδεμένης τῆς κατ' ἀρετὴν ὑποφύσιν
πρὸς τὸ ἔργον. κιθαρῆος μὲν γὰρ, τὸ κιθα-
ρίζειν, απουδαίου δὲ, τὸ εἶναι. εἰ δὲ ἕτως,

gr. δὲ alii
m. p. p.

* δὲ πῶντων ἔργον ζῶντι πῶν-
τα καὶ καλῶς. ἕκαστον δὲ εἶναι καὶ τῶν οικείων
ἀρετῶν ὑποτελεῖται. εἰ δὲ ἕτως, τὸ αἰ-
θερόπινον ἀγαθὸν ψυχῆς ἐνέργειαν γὰρ κατ'
ἀρετῶν. εἰ δὲ πλείους αἱ ἀρεταί, καὶ πῶν
ἀρετῶν καὶ τελεσιουργίαν. * ἐπὶ δὲ εἰς βίῳ τε-
λείῳ. μία γὰρ χελιδὼν ἕνα ἢ ποιεῖ, ὅσπερ
μία ἡμέρα. ἕνα δὲ ὅσπερ μακρότερον καὶ δι-
δάμνα μία ἡμέρα, ὅσπερ ὀλίγον χρόνος.
περιγραφέτω μὲν οὖν τὸ ἀγαθὸν αὐτῆ.

Magn.
Moral. 1.
cap. 4.

ΚΕΦΑΛ. Ζ.

Ὅτι δὲ ὑποτιπῶσαι πρῶτον, εἴθ' ὑπερὸν ἀ-
ναγράψαν, εἰς πρῶτον διδάσκει καὶ πῶ-
λιν, ὅτι τὸ ἀκρίβες ἔχει ὁμοίως ἐν ἅπασιν
τοῖς λόγοις ἐπιζητητέον. ἔ ὅτι μάλισ-
τα πρὸς τὰ ἐπόμενα ῥοπήν ἔχει τὸ καλῶς
οἰεῖσθαι.

argyr. & Lamb.
in eiusd. sed
& vulgata
lectio qua
Cod. &
Eustr. con-
firmant,
ferri po-
test.

ΔΕΙ γὰρ ἴσως ὑποτιπῶσαι πρῶτον, εἴθ'
ὑπερὸν ἀναγράψαν. δοξάζει δὲ αἰσθητικῶς
ἐν τῇ πραγματικῇ καὶ ἀφανοῦ τὰ καλῶς
ἔχοντα τῇ περιγραφῇ, καὶ ὁ χρόνος τῆς τοῦ-
των βίτης, ἢ σιωερῆς * ἀγαθῶν εἶναι ὅθεν καὶ
τῆς τεχνῶν γὰρ ἵνα σιωερῆς πῶντων γὰρ,
πρῶτον εἰς τὸ ἐλλείπον. μεμνησθαι γὰρ * καὶ τῆς
περιγραφῆς καὶ τῆς ἀκρίβειας μὴ ὁ-
μοίως ἐν ἅπασιν ἐπιζητεῖν, ἀλλ' ἐν ἕκαστοις
καὶ πῶν ὑποκειμένων ὑλίῳ καὶ ἐπὶ τοσοῦτον,
ἐφ' ὅσον οἰκεῖται τῇ μετὰ καὶ γὰρ τέκτων ἔ γεω-
μετρῆς ἀφ' ὅσον τῆς ἐπιζητῆσαι πῶν ὁρῶν.
ὁ μὲν γὰρ, ἐφ' ὅσον χρησίμη πρὸς τὸ ἔργον ὁ-
δὲ, πῶν εἶναι, ἢ ποῖον τι θεατῆς γὰρ ἀληθοῦς. τὸν
αὐτὸν δὲ τῶν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ποιητέον, ὅπως
μὴ πῶν ἀφ' ὅσον τῆς ἔργων πλείω γίνηται.

gr. p. p.
Supra c. 1.

CAPVT VII.

Methodi definitiva, qua Beatitudinis naturam
investiganit, causam affert.

D

PRIMUM enim fuit adumbrandum atq;
informandum: deinde postea suis co-
loribus depingendum atque illustrandum
erit. Cuiusvis autem hominis esse videatur
ea, quæ bene suis lineamentis descripta &
conformata sunt, dilatare, suisque veluti
membris & articulis distinguere: atque eius-
modi rerum inuentor, aut certè adiutor esse
tempus: vnde artes ipsæ sic amplificatæ &
propagatæ sunt. Cuiuslibet enim hominis
est, id quod deest, addere. Verùm & ea me-
minisse nos oportet, quæ suprâ dicta sunt, &
subtilitatem illam onucleatam non per-
quæ in omnibus esse requirendam: sed in v-
naquaque re pro materiæ subiectæ ratione,
quoad docendi via ac ratio patitur. Nam fa-
ber & geometra non eodem modo rectum
angulum exquirunt: sed ille quidem quate-
nus operi vsui est: hic autem quidnam sit, &
qualis, inquit: nam in vero contemplando
versatur. Eodem igitur modo faciendum
est, & in cæteris omnibus, ne operum acces-
siones & ornamenta existât operibus ipsis lo-

E

giora. Neque verò in omnibus æquè causa flagitanda est: sed satis esse debet in quibusdam, si bene demonstratum sit, ita esse: quemadmodum & in principiis. Rem ita esse autem, primum & principium est. Principiorum porrò alia inductione percipiuntur & cognoscuntur, alia sensu, alia consuetudine, alia aliter. Ea autem singula persequi oportet, quemadmodum cuiusque natura patitur, dandaque opera est, vt bene definiantur. Magnum enim momentum ad ea quæ sequuntur, afferunt. Principium igitur plus quàm dimidium totius videtur esse, multaque in quæstione posita eo cognito declarari.

CAPVT VIII.

Beatitudinis descriptionem dissoluere aggreditur: primamque adeò particulam, quod Functio sit muneris animi, auctoritate veterum confirmat.

Ergo de beatitudine videndum est, non ex conclusione solum, iisque quibus ratio constat, sed ex iis etiam quæ de ea feruntur. Nam cum vero congruunt omnia quæ in re insunt: à falso autem citò verum dissidet, ac discrepat. Cum igitur bonis in parteis sint distributa, aliaque externa, alia animi, alia corporis dicantur: animi bona in primis & maximè propriè bona dicimus. Actiones autem & functiones muneris animi in animo collocamus. Itaque cum ex hac sententia & vetere, & à philosophis vno ore comprobata, rectè hoc à nobis dicitur: ium verò propterea quòd actiones & functiones muneris nonnullæ ipsius finis rationem vicemque obtinent. Sic enim efficitur, vt beatitudo in animi bonis, non in externis numeretur. Cum hac ratione cõgruit & illud, bene viuere & bene rem gerere virum beatum. Nam propemodum beatitudo vita quedam bene acta, & bona actio dicta est.

CAPVT IX.

Alteram Descriptionis particulam, quòd Beatitudo secundum virtutem sit, illustrat: Vtrum sola virtus, an etiam externa bona concurrant, edisserit.

Videntur etiam in eo quod à nobis dictum est, ea omnia quæ in beatitudine requiruntur, inesse. Alij enim virtutem, alij prudentiam, alij sapientiam quandam, beatitudinem esse existimant. Nonnulli hæc ipsa, aut horum aliquid cum voluptate coniungunt, aut à voluptate seiungi nolunt. Alij etiam fœlicitatem externam complectuntur. Atque horum alia multi ac veteres, alia pauci & clari viri loquuntur: quorum neutros probabile est omnè ex parte errare, sed in vno aliquo saltè, aut in plurimis rectè sentire.

A Οὐκ ἀπατητέον! δι' ὅθεν πλεὺς αἰτίας ἐν ἀ-
πασιν ὁμοίως, ἀλλ' ἰκανὸν ἐν ποσὶ ὅτι δι-
ψύχαι καλῶς· οἷον καὶ περὶ τῶν ἀρχαί· ὅ-
τι ὅτι, πρῶτον καὶ ἀρχή. τῶν ἀρχῶν δ', αἰ-
μὴ ἐπαγωγῆ θεωροῦνται· αἱ δ', αἰσθησὶ αἰ-
δ', ἐπιστάζοντι· ἔτι ἄλλαι δὲ διήκως. μετέπειτα
δὲ πειρατέον ἐκείνας ἢ πεφύκασι· ἔσπου-
δατέον ὅπως ὁριάζονται καλῶς. μεγαλύτερον γὰρ
ἔχουσι ῥοπήν πρὸς τὰ ἐπόμενα. εὐκαὶ οὖν
πλεῖστον ἢ ὅ ἡμῶν τῶν πρῶτων εἶ) ἢ ἀρχή,
καὶ πολλὰ * συμφωνῆ γίνεσθαι δι' αὐτῆς τῶν
B ζήτουμένων.

Vulgò ἐμ-
φανή.

ΚΕΦΑΛ. η.

Οτι βῆτιν ἐὶ βῆδαμονία ἐνέργεια, διὰ πλεῖ-
στον δείκνυσι.

Σκεπτόμενον δὴ περὶ αὐτῆς, ἢ μόνον ἐκ
C τῶν συμπεράσματος, καὶ ἐξ ὧν ὁ λόγος,
ἀλλὰ ἔτι ἐκ τῶν λεγόμενων περὶ αὐτῆς. πρῶ-
τον γὰρ ἀληθεῖ πρῶτα σιναδῆ τὰ ἰσχυρά-
χοντα· τὰ δ' ἴσχυρα, τὰ καὶ ἀσθενῆ τὰ ἀλη-
θῆς. νενεμημένων δὴ τῶν ἀγαθῶν τριχῆ· καὶ
τῶν μὲν, ἐκ τῶν λεγόμενων, τῶν δ', περὶ ψυ-
χῶν, καὶ σῶμα· τὰ περὶ ψυχῶν, κυριώτα-
τα λέγονται, ἔτι μάλιστα ἀγαθὰ. τὰ δ' ἰσχυ-
ρὰ καὶ τὰ ἐνεργείας τὰ ψυχικὰ, περὶ (τ')
ψυχῶν πρῶτον. ὥστε καλῶς αὐτὸ λέγοντο κα-
τὰ γὰρ ταῦτα πλεὺς δόξαι παλαιὰ ἔσθαι καὶ
D ὁμοιογενήτων ἰσχυρῶν φιλοσοφούντων.
Ορθῶς δ' καὶ ὅτι πρῶτος ἕνεις λέγονται καὶ
ἐνέργεια, ὅτε τέλος. ἔπειτα γὰρ τῶν περὶ ψυχῶν
ἀγαθῶν γὰρ, καὶ ἢ τῶν ἐκ τῶν σιναδῆ δὲ
πρῶτον λόγῳ, καὶ ὅτι ζῆν, ἔτι ὅτι πρῶτον
τὸν βῆδαμονία· γὰρ γὰρ βῆδαμονία ἐστὶ εἰρημία,
ἔτι βῆδαμονία.

ΚΕΦΑΛ. θ.

E Οτι ἡ βῆδαμονία, ἐνέργεια βῆτι κατ' ἀρετῶν.

Φαίνεται δ' ἔτι τὰ βῆτι ζήτουμένα περὶ πλεῖ-
στον βῆδαμονία ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν τὰ λε-
γόμενα. τοῖς μὲν γὰρ ἀρετῆ, τοῖς δ' ἀρετῆσι, ἀλ-
λοῖσι δὲ σοφία τις εἶ) δοκεῖ· τοῖς δὲ ταῦτα, ἢ
τούτων τὴν μὲν ἡδονῆς, ἢ οὐκ ἀμύθη ἡδονῆς. ἔπειτα
δ' ἔτι πλεὺς ἐκ τῶν * βῆτι καὶ συμπεριλαμβά-
νοισι. τούτων δ', τὰ μὲν πολλοὶ καὶ παλαιοὶ λέ-
γουσι, τὰ δ' ὀλίγοι καὶ ἐνδοξοὶ ἀσθενῆς. ὁμοίως
δ' ἔτι τούτων βῆτι καὶ ἀμύθη τῶν οὐλοῖς, ἀλλ'
ἐν γὰρ τῇ, ἢ τὰ πλεῖστα κατὰ τὸν νόμον. τοῖς μὲν οὖν

ἰσχυρῶν
καὶ ἀρετῆ
καὶ ἀρετῆ
καὶ ἀρετῆ
καὶ ἀρετῆ

λέγροισι πῶς πᾶσιν ἀρετῶν, ἢ ἀρετῶν ἡ-
 να, σίμωνος ἔστιν ὁ λόγος. ταύτης γὰρ ἔστιν
 ἡ κατ' αὐτῶν ἐνέργεια. ἀμφότερα ὅμως ἔ-
 μικρὸν ἐκ κτήσεως ἢ χρήσεως ὁ ἀριστον ἕπο-
 λαμβάνειν. καὶ ἐν ἑξῆσι ἢ ἐν ἐργαίᾳ. πῶς μὲν
 γὰρ ἔστιν ἐνδέχεται μηδὲν ἀγαθὸν ἀποτελεῖν
 ἕπαρχουσαν, οἷον τὰς καθυπόδοντι ἢ καὶ ἄλ-
 λως πῶς ἐξηρηκῆσθαι. πῶς ὅτι ἐνέργειαν οὐχ
 οἷον τε πράξις γὰρ ἔξ ἀνάγκης, ἔθ' ὅτι πρά-
 ξις. ὡς ἄρα ὅτι ὀλυμπιάσιν οὐχ οἱ κάλλιστοι καὶ
 ἰσχυρότατοι φεφαιούμην, ἀλλ' οἱ ἀγωνιζό-
 μῃνοι. τούτων γὰρ ἕνεκα νικῶσιν. ἔτι καὶ τῶν
 ἐν * τὰ βίῳ καλῶν ἀγαθῶν οἱ πράττον-
 τες ὀρθῶς, ἐπιβόλοισι γίνονται. ἔστι δὲ καὶ ὁ
 βίος αὐτῶν κατ' αὐτὸν ἡδύς. ὁ μὲν γὰρ ἡδέ-
 οθαι, ἢ ψυχικῶς. ἐκάστῳ δὲ ἔστιν ἡδὺ πρὸς
 ὁ λέγεται φιλοτιμούτος. οἷον ἵππος μὲν, τὰς
 φιλίππων. ἡμαρ ὅτι, * τὰς φιλοθεώρων. τὸν
 αὐτὸν ὅτι ἔσπον καὶ τὰ δίκαια, τὰς φιλοδι-
 κείων. καὶ ὅλως τὰ κατ' ἀρετῶν, τὰς φι-
 λαρῆτων. τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς τὰ ἡδέα μὴ
 χεῖρα, ἀλλ' ὁ μὴ φύσει ταῦτα εἶναι. τοῖς δὲ
 φιλοκάλους ἔστιν ἡδέα τὰ φύσει ἡδέα. * τῶν
 αὐτῶν ὅτι αἱ κατ' ἀρετῶν πράξεις. ὡς τε καὶ
 τούτοις εἰσὶν ἡδέα, καὶ κατ' αὐτὰς. ὅθεν δὴ
 πρὸς δὲ τῆς ἡδονῆς ὁ βίος αὐτῶν, ὡς ἄρα
 πρὸς δὲ τῆς εὐδαιμονίας, ἀλλ' ἔχει πῶς ἡδονῶν ἐν
 ἑαυτῶν. πρὸς τοῖς εὐκλειστοῖς γὰρ, ἔστι ἔστιν
 ἀγαθὸς ὁ μὴ χαίρων ταῖς καλαῖς πράξε-
 σιν. οὔτε γὰρ δίκαιον ὅθεν αὐτοῖς εἶποι, τὸν μὴ
 χαίροντα τὰς δικαιοπραγεῖν. ἔτι ἐλευθε-
 ριον, τὸν μὴ χαίροντα ταῖς ἐλευθερίοις
 πράξεσιν ὁμοίως ὅτι καὶ ὅτι τῶν ἄλλων. εἰ
 δὲ ἔτι, κατ' αὐτὰς δὴ εἶεν αἱ κατ' ἀρετῶν
 πράξεις ἡδέα. ἀλλὰ μὲν καὶ ἀγαθὰ γὰρ ἔ-
 καλαί, καὶ μέγιστα τούτων ἕκαστον, εἴτε κα-
 λαῖς κείναις πρὸς αὐτῶν ὁ σπουδαῖος κείναις δὲ
 ὡς εἴπομεν. ἀριστον δὲ καὶ κάλλιστον καὶ ἡδι-
 σον ἡ δὲ δαιμονία. καὶ ἔτι δὲ δὲ τῶν ταῦτα κατ'
 ὁ δὲ δαιμονία ἐπιγρᾶμμα.

Eudem. 1. 2. c. 1.

ἡ φιλοθεώρων

ἡ ταῦτα ἢ αἱ αἱ

Eudem. 1. 1. c. 1.

ἡ πάντων ἢ ἡδονῶν, ἔστιν, ἡδονῶν ὅτι τυχῆν ἢ ἡδονῶν ἔστιν

Supra, c. 6.

Κάλλιστον ὁ δίκαιοτατον, λαφόν δὲ ὑγια-
 νειν.
 * ἡδονῶν ὅτι πέφυχ' ὅτι ἡδονῶν ὁ τυ-
 χεῖν.
 ἀπόρρητα γὰρ ἕπαρχῶν ταῦτα ταῖς ἀρίστοις
 ἐνεργείαις. ταῦτα ὅτι, ἢ μίας τούτων πῶς ἀ-
 εἰσιν, εἰ ὅτι φανερὸν πῶς δὲ δαιμονία. φαίνε-
 ται δὲ ὅμοια καὶ τῶν ἐκ τῶν ἀγαθῶν πρὸς δὲ
 μὲν, * κατὰ ἄρα εἴπομεν. ἀδύνατον γὰρ, ἢ
 ἔστιν ἀδύνατον, τὰ καλὰ πράττειν, ἀχρηστητῶν οἷον.

A Ac cum iis quidem, qui vitam beatam esse dicunt omnem aut aliquam virtutem, nostra congruit oratio. Functio enim muneris virtute perfecta ac directa, virtutis est. Sed multum fortasse interest, summum bonum in possessione, an in usu positum esse putemus: in habitu, an in functione muneris. Accidere enim potest, ut habitus, qui insit, nihil boni efficiat: ut in eo, qui dormit, aut qui alio aliquo modo ociosus ac feriatus est. De functione autem muneris idem dici non potest: ager enim necessarium, & recte ager. Quemadmodum autem in ludis B Olympicis non pulcherrimus, aut valentissimus quisque corona donatur, sed qui certant; (ex his enim vincunt aliqui;) sic & ea, quae sunt in vita honesta & bona, assequuntur & obtinentur ij qui recte faciunt. Est quinetiam eorum vita per se iucunda, per seque delectat. Delectari enim, in eorum numero ponitur, quae ad animum pertinent. Cuius autem quisque rei nomine ac ratione amans appellatur, ea delectatur, ut equo is qui amat equos; spectaculo, spectaculis deditus. Similiter quoque rebus iustis laetatur is qui iustitiam amore complectitur: & omnino rebus omnibus, quae cum virtute consentiunt, is cui virtus cara est. Et quidem quae res multitudini iucundae sunt, ea pugnant inter se, propter ea quod non sunt per se tales. Iis autem hominibus, qui studiosi sunt honestatis, ea sunt iucunda, quae natura iucunda sunt. Quo in genere sunt et, quae virtuti congruunt, actiones. Itaque & his sunt iucundae, & per se iucundae. Voluptate autem nihil eget eorum vita tanquam appendice quadam, sed habet in se inclusam voluptatem. Nam praeter ea quae dicta sunt, non est is vir bonus, qui honestis actionibus non delectatur. Neque enim quisquam aut iustum dixerit eum, qui non ex iuste factis capiat voluptatem: aut liberalem, qui liberalibus actionibus non delectetur: idemque de ceteris virtutibus sentiendum. Quod si ita est, confitendum est, per se iucundas esse virtuti consentaneas actiones. Sunt verò etiam bonae & honestae: & horum unumquodque maximè, si quidem de iis verè iudicat vir bonus. Iudicat autem, quemadmodum diximus. Est igitur quiddam optimum, pulcherrimum, & iucundissimum beatitudo. Neque verò haec ita distincta sunt, quemadmodum distinguit Deliacum epigramma:
*Iustitia est formosa, valetudo optima res est:
 Dulce frui, cuius quemque perurit amor.*
 In sunt enim haec omnia in optimis muneris functionibus. Has autem, aut harum unam optimam, beatitudinem esse diximus. Sed tamen bonis quoque externis egere videtur, ut diximus. Nefas est enim, aut certe difficile, eum, cui nullae suppetunt facultates, res agere preclaras.

B

C

D

E

claras. Per multa enim geruntur veluti instrumentis quibusdam, amicorum opera, & diuitiis & potentia ciuili: & quaedam res sunt, quibus si careant homines, felicitatis splendorem obscurant, atque inquinant: ut nobilitas generis, prospera liberorum soboles, pulchritudo. Neque enim admodum facile est ei vitam beatam consequi, qui insigniter deformis aut obscurissimo loco natus, aut solitarius & orbis sit. Ac multo etiam minus fortasse, si cui sint liberi omni vitiorum genere cooperti: vel cui amici, qui essent viri boni, excesserint à vita. Talem igitur prosperitatem, ut diximus, vita beata desiderare videtur. Ex quo fit, ut nonnulli eodem numero & loco beatitudinem habeant, atque secundam fortunam; nonnulli virtutem.

CAPVT X.

Ex precedentis particulae explicatione ortam questionem dissoluit; Qua scilicet ratione beatitudinem obtineamus.

VNde etiam nascitur quaestio, utrum vel doctrina parari, vel consuetudine quaeri, vel alia quadam exercitatione comparari possit, an potius diuinitus, an etiam fortuito obueniat. Et verò si quod aliud à diis munus est hominibus datum, profectò consentaneum est, beatitudinem quoque à diis immortalibus donari, eoque maximè, quod rerum humanarum est optima. Sed hoc fortasse ab eo, quod considerare instituimus, alienum est, neque huius disputationis proprium. Illud quidem perspicuum est, etiam si non sit à diis immortalibus dono missa, sed virtute ac doctrina aliqua, aut exercitatione pariat, in rebus diuinissimis tamen esse numerandam. Virtutis enim praemium & finis, optima quaedam res esse, & diuina, & beata videtur. Eadem etiam in medio erit posita, ut cum multis communicetur. Potest enim contingere vel doctrina, vel studio aliquo iis omnibus qui non sunt naturae aut fortunae vitio ad virtutem inepti, quasi manci ac debiles. Quod si sic praestat, quam fortunae temeritate beatum esse, certè ita esse probabile est: siquidem res naturales, ut pulcherrimae esse possunt, ita à natura procreatae sunt: idemque de iis, quae ab arte & omnia alia causa perficiuntur, iudicari debet, multoque maximè quae à praestantissima. Rem porro omnium maximam & pulcherrimam arbitrio fortunae permittere, valde nefarium, contumeliosum, ac flagitiosum fuerit. Atque etiam ex definitione beatitudinis, id quod quaerimus, perspicuum esse potest. Diximus enim eam esse cuiusdammodi ex virtute muneris animi functionem.

A πολλά μὲν γὰρ ἀφίεται, * καθάπερ γρ. καθάπερ δὲ ὀργάνων, καὶ ἀφ' φίλων, καὶ πλούτου, καὶ πολιτικῆς διωάμεως. οὐκ ὄντων δὲ τητῶν μὲν, ῥυπαίνοισι δὲ μακρότερον, οἷον θυγατρίας, θυτεκνίας, κάλλους. οὐ πᾶν γὰρ διδαμονικὸς ὁ πῶν ἰδέου παμαίχης, ἢ διςγενῆς, ἢ μονώτης, καὶ ἀτεκνος. ἔτι δὲ ἴσως ἠπὼν, εἶτω πάγκακοι παῖδες εἶεν, ἢ φίλοι, οἱ ἀγαθοὶ ὄντες τεθνάσι. καθάπερ οὖν **B** εἶπομεν, εἴοικε προσδιδῆσθαι καὶ τῆς τοιαύτης διημερίας. ὅθεν εἰς ταῦτο πάθοισιν ἐνίοι πῶν δὲ τυχίαν τῆ διδαμονία. ἐνὶ δὲ πῶν δρετῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

Aπορία. Πότερον ἔστιν ἡ διδαμονία μαθητόν, ἢ ἐπιστόν, ἢ ἀλλως πως ἀσκητόν ἢ κατὰ τινα θεῖαν μοῖραν, ἢ καὶ ἀφ' τύχην πρῶτον γὰρ. **C** Καὶ ὅτι δὲ δρετῆς τελείας, καὶ βίβ' τελείας.

Oθεν καὶ ἀπορεῖται, πότερον ἔστι μαθητόν, ἢ ἐπιστόν, ἢ ἀλλως πως ἀσκητόν. ἢ κατὰ τινα θεῖαν μοῖραν, ἢ καὶ ἀφ' τύχην ἀφαινεταί. εἰ μὲν οὖν καὶ ἄλλο τι θεῶν ἔστι δῶρημα ἀφροσύνης, ἀλογον καὶ πῶν διδαμονίαν θεοσδοτον εἶναι, καὶ μέγιστα τῶν ἀφροπίνων ὅσα βέλτισον. ἀλλὰ τὸτο μὲν ἴσως **D** ἄλλης δὲ εἶη σκέψεως οἰκειότερον. φαίνεται γὰρ, καὶ εἰ μὴ θεοπεμπτός ἔστιν, ἀλλὰ δὲ δρετῶν, καὶ τινα μάθησιν ἢ ἀσκησιν ἀφαινεταί, τῶν θεοτάτων εἶη. ὁ γὰρ τῆς δρετῆς ἀθλον καὶ τέλος, ἀειστον φαίνεται, καὶ θεῖον τι καὶ μακρότερον. εἶη δὲ δὲ καὶ πολύχρινον. * δυνατόν γὰρ ἴσασθαι πᾶσι τοῖς μὴ πεπρωμένοις πρὸς δρετῶν, ἀφ' ἵππος μαθησέως καὶ ὀπιμελείας. εἰ δὲ ἔστι οὕτω βέλτιον, ἢ ἀφ' τύχην διδαμονεῖν, εὐλογον ἔχειν οὕτως. εἴπερ τὰ κατὰ φύσιν, ὡς οἷον τε κάλλιστα ἔχει, οὕτω πέφυκεν. ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τέχνην, καὶ πᾶσιν ἀπὸ τῆς καὶ μέγιστα κατὰ πῶν δρετῶν. ὁ δὲ μέγιστον καὶ κάλλιστον ὀπιμελέει τῆς τύχης, λίαν σκληρομελές δὲ εἶη. συμφωνές δὲ ἔστι καὶ ὅτι τὸ λόγον δὲ ζητούμενον. εἴρηται γὰρ ψυχῆς ἐνέργεια κατὰ δρετῶν ποιά τις. **B**

γρ. βέλτισον
γρ. δυνατόν

τὰ δὲ λοιπῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν ἰσάρε-
 χον ἀγαθῶν, τῶν δὲ σίμωρα καὶ χερί-
 σιμα πέφυκεν ὀργανικῶς· ὁμοιογενῆνα ὅ
 αὐτὸ δὲ εἶη καὶ τοῖς ἐν δόξῃ. ὁ γὰρ τῆς
 πολιτικῆς τέλος, ἀριστον ἐπίτηδον· αὐτὴ ὅ
 πλείω ὀπιμέλεια ποιῆται τῶ ποιός τι-
 νας καὶ ἀγαθούς τοῖς πολιτικῶν ποιῆσαι, καὶ
 πρακτικῶν τῶν καλῶν. εἰχέτως οὖν οὔτε
 βοῶν, οὔτε ἵππων, οὔτε ἄλλο τί τῶ ζώων
 ὁδὸν, βύδαμον λέγεται· ὁδὸν γὰρ αὐτῶ
 οἷον τε κρινωνῆσαι τοιαύτης ἐνεργείας. ἀφ' ὅ
 αὐτῶν δὲ τ' αἰτίαν, ὁδὸν παῖς βύδαμον
 ἔστιν· ἔπω γὰρ πρακτικῶν τῶν ποιούτων δόξῃ
 τ' ἡλικίαν· οἱ δὲ λεγόμενοι, ἀφ' ὅ τ' ἐλπίδα
 μακαρίζονται. δεῖ γὰρ, ὡς περ εἴπομεν, καὶ
 δόξης τελείας, καὶ βίου τελείου. πολλὰ γὰρ
 μεταβολὰ γίνονται καὶ πικρὰ τύχη καὶ τὸν
 βίον· καὶ ἐνδέχεται τὸν μέγιστον βύδαμον
 μέγιστοις συμφοραῖς περιπεσεῖν ὀπι γήρωσ,
 κατὰ τὸ ἐν τοῖς ἡρωϊκοῖς περὶ Πριάμου
 μυθεύεται. τὸν δὲ τριαύτως χρυσάμνον τύ-
 χαις, καὶ τελευτήσασθα ἀθλίως, ὁδὸν
 * βύδαμονίση.

Magn. l. 1. c. 4.

γρ. βύδα-
μονίση.]

Κ Ε Φ Α Λ. ια'.

Ἀπορία δύο. α. Πότερον οὐδένα ἀνθρώ-
 πων βύδαμονίση, ἕως αὐτῶ καὶ Σό-
 λωνα δὲ χρέων τέλος ὄρα. β. Πότε-
 ρον αἱ τῶ ἀπογόνων τύχη καὶ τῶ φίλων
 συμβάλλουσα πρὸς βύδαμονίση.

Eudem. l. 2. c. 1.

Πότερον οὖν ὁδὸν ἀπὸν ὁδὸν ἀνθρώ-
 πων βύδαμονίση, ἕως αὐτῶ καὶ Σό-
 λωνα ὅ χρέων τέλος ὄρα; εἰ δὲ καὶ τῶ
 ὁδὸν, ἀφ' ὅ γὰρ καὶ ἔστιν βύδαμονίση τὸ τε ἐπειδὴ
 ἀπογόνων; ἢ τὸ γὰρ πικρὰ τελευτῶν ἀποπον, ἄλλως
 τε καὶ τοῖς λέγουσιν ἢ μὴ ἐνεργεῖν τίνα τ' βύδα-
 μονίση; εἰ δὲ μὴ λέγουσιν τ' τελευτῶν βύδα-
 μονίση, μὴ δὲ Σόλων τῶ βύδαμονίση, ἀλλ' ὅτι τῶ
 κατὰ αὐτῶ τῶ ἀσφραγῶ μακαρίζου ἀνθρώ-
 πων, ὡς ἐκ τῶ ἢ κατὰ ὄντα καὶ δυστυχίῃ,
 ἔχαστον καὶ τῶ ἀμφισβήτησιν τίνα· δοκεῖ γὰρ
 εἶη πῶ τελευτῶν τ' κατὰ, ἔ ἀγαθόν, εἴ τῶ καὶ
 ὁδὸν ζῶντι, μὴ ἀθανομύθη, οἷον πῶ καὶ ἀπί-
 μίαι, ἔ τέκνων, καὶ ὄλως ἀπογόνων εὐπρα-
 ξίαι τε καὶ δυστυχίαι. ἀπορία δὲ καὶ αὐτῶ
 πρὸς τῶ καὶ γὰρ μακαρίως βεβαιώσῃ μέγισ-
 τῶ γήρωσ, καὶ τελευτήσασθα καὶ λόγον, * ἐνδέ-
 χεται πολλὰς μεταβολὰς συμβαίνειν περὶ
 τοῖς ἀπογόνων, καὶ τοῖς μὴ αὐτῶ * ἀγαθούς εἶη,

γρ. πολλὰς
μετ' ὁδὸν
χεται
γρ. ὅτι ἀ-
θανομύθη
εἶη,

A Cætera autem bona alia præstò esse neces-
 se est : alia adiuuant & conducunt natura
 instrumentorum instar. Atque hæc etiam
 cum iis quæ initio diximus, consentiunt.
 Ciuilis enim scientiæ finem, optimum esse
 statuebamus: quæ magnam diligētiam adhi-
 bet, vt ciues certo quodāmodo affectos, bo-
 nōsque & ad res honestas agendas idoneos
 reddat. Meritò igitur neque bouem, ne-
 que equum, neque aliud animal vllum,
 beatum dicimus. Nulli enim eorum esse
 potest talis functionis communitas. At-
 que ob hanc causam ne puer quidem est
 beatus. Nondum enim per ætatem ad ta-
 lia agenda satis aptus est. Qui autem bea-
 ti dicuntur, propter spem, quam de iis
 habent homines, tales prædicantur. Opus
 est enim (vt diximus) cum absoluta vir-
 tute, tum vita integra & perfecta. Multæ
 enim in vita rerum commutationes, va-
 riisque casus interueniunt: fierique potest
 vt cuius res hodie sint valde secundæ, is
 maximis in senectute calamitatibus afficia-
 tur: quemadmodum in heroicis de Pria-
 mo fabulantur Poëtæ. Porro qui taleis
 casus fuerit expertus, miserèque de hac vi-
 ta decesserit, cum profectò nemo ducet
 beatum.

B

C

CAPVT XI.

Ultima definitionis particula, In vita perfecta,
 à Philosopho declaratur: & duæ questiones ar-
 dua examinantur. Prior, Viuine an mortui
 (vt Solon voluit) beati sint dicendi. Posterior,
 An posterorum res aduersa beatitudinem mor-
 tuorum labefactare queant.

D NEmòne igitur alius mortalium, quan-
 diu manet in vita, beatus est iudican-
 dus, sed, Solonis sententia, spectandum té-
 pus ætatis extremum? Et si hoc ita esse fate-
 mur, etiàmne beatus est tum cum excesserit
 è vita? An hoc quidem prorsus absurdum
 est, nobis præsertim, qui beatitudinem,
 functionem quandam muneris esse dicimus?
 Quòd si nec nos eum beatum dicimus, qui
 mortuus est, nec hoc vult Solon, sed tum de-
 nique hominem verè ac tutò beatum prædi-
 cari posse, tanquam iam extra omnium ma-
 lorum atque infortuniorum discrimen po-
 sitù: ne hoc quidem dubitatione vacat. Nam
 si etiam ei qui viuit, neque sentit, aliquid ma-
 lum & bonù est: aliquid videtur esse & mor-
 tuo: vt honores, & ignominia, & liberorum
 & omnino posterorum res secundæ & aduer-
 sæ. Difficultatem autè hæc quoque afferunt.
 Fieri enim potest, vt quem vita beata vsque
 ad senectutem profecuta sit, & qui supre-
 mum vitæ diem conuenienter actæ iam æta-
 ti obierit, cū multæ in posteris mutationes ac
 varietates excipiant, & eorum alij boni sint,

E

eaque vita, quam merentur, potiantur, alij contra. Atque hoc perspicuum est, etiam magno spatio interiecto, magnam in eis morum ac fortunæ dissimilitudinem ac varietatem, si cum parentibus conferantur, euenire posse. Absurdum igitur fuerit, si vnà cum eis mortuus quoque commutetur: fiatque nunc beatus, nunc contra miser. Absurdum verò etiam illud esset, res posterorum nihil, ne ad vllum quidem vsq; tempus, ad parentes pertinere. Sed redeundum est ad id, quod ex priore loco dubitatum est. Fortassis enim ex illo id quoque quod posterius querebamus, intelligetur. Si igitur supremus vitæ dies expectandus est, & tum quisque beatus existimandus est, cum eum diem obierit, non quòd nunc beatus sit, sed quòd antea fuerit: nōne absurdum est, cum quis beatus est, tum id, quod in eo inest, de ipso non verè dictum iri; ob hanc causam, quòd viuos beatos prædicare nolimus propter rerum commutationes, casuumque varietates: & quia beatitudinem quidem firmum quiddam & propriè immutabile esse existimemus, fortuna autem sese identidem conuertens, atque in orbem voluens, eosdem homines feriat? Perspicuum est enim, si fortunæ casus sequamur, nos eundem nunc beatum, nunc contra miserum sæpe esse dicturos, chamæleontem quendam, & parum stabili sede collocatum, virum beatum nostra oratione fingentes. An potius indignum atque iniquum est, fortunæ varietatem & mobilitatem sequi? Non enim bene vel malè viuendi ratio in hac posita est, sed fortunæ bona, & adiumenta quædam, humana vita desiderat, quemadmodum diximus. Actiones autem virtuti consentaneæ, beatitudinis dominæ sunt, miseriarum verò contrariæ. Atque huic rationi testimonio est hoc ipsum de quo prius dubitatum est. Nulla enim in re humana tanta inest firmitudo, quanta in iis actionibus quæ cum virtute consentiunt. Nam hæc vel scientiis ipsis stabiliiores ac diuturniores esse videntur. Atque harum ipsarum vt quæque plurimi est, ita diutissime permanet, propterea quòd in eis maxime & assiduè ætatem agūt beati: quæ videtur esse causa, cur nulla vnquam obliuione deleantur. Inerit ergo in beato id quod querimus, talisque in vita futurus est. Nam vel semper, vel omnium maxime ea & ager, & animo cernet, quæ cum virtute coniuncta sunt, fortunæque casus pulcherrime, omnique ex parte, & planè concinnè feret, vt verè vir bonus, & sine vituperatione quadratus. Sed cum multa fortuito eueniant, eaque magnitudine & paruitate differant, perspicuum est, ea fortunæ bona, itémque contraria, quæ parua sint, nihil ad vitam momenti habere: magna autem fortunæ beneficia & multa, vitam beatiorum esse effectura.

Tom. III.

A καὶ τυχεῖν βίῃ τῆ κατ' ἀξίαν· τοῖς δ' ὅτι ἐναντίας. δῆλον δ' ὅτι καὶ τοῖς ἀπείρητοις πρὸς τοῖς γενεῖς πομπωδῶς ἔχῃ αὐτοῖς ἐνδύχεται. ἀποπον δὲ γίνονται αὐ, εἰ συμμεταβάλοι ἔοικεν πένεως· καὶ γίνονται, ὅτε μὲν δίδαμον, πάλιν ἢ ἀθλιος. ἀποπον ἢ, καὶ τὸ μηδὲν μηδ' ὅτι πῖνα χρόνον σίωικηδῶς τὰ τ' ἐκ γένων τοῖς γενέσιν. ἀλλ' ἐπιμυτερον ὅτι ὁ πρῶτον ἀπορηθέν· τάχα γὰρ αὐ θεωρηθεῖν καὶ ὁ νῦν ἐπιζητούμενον ἔξ ἐκείνου. εἰ δὲ τέλος ὁρῶν δαί, καὶ τότε μακαρίζονται, οὐχ ὡς ὄντα μακαρίων, ἀλλ' ὅτι πρῶτον ἰω· πῶς οὐκ ἀποπον, εἰ ὅτε ἔστιν δίδαμον, μὴ ἀληθεύσεται καὶ αὐτὸς ὁ ὑπὸ χον, ἀλλ' ὁ μὴ βούλεσθαι τοῖς ζῶντας δίδαμονίζην, ἀλλ' αἱ μεταβολαί, ἔοικεν τὸ μόνιμον πῖ τῶν δίδαμονίαι ἰσπερ φέται, καὶ μηδαμῶς ἐπιμεταβολον· αἱ δὲ τύχαι πολλάκις ἀνακυκλεῖσθαι πρὸς τοῖς αὐτοῖς; δῆλον γὰρ ὡς εἰ σίωα κελουτοῖσιν καὶ τῶν τύχαις, τὸν αὐτὸν δίδαμονα, καὶ πάλιν ἀθλιον ἐροῦμεν πολλάκις, χαμαλέοντα πῖνα τὸν δίδαμονα ἀποφαινοντες, καὶ σαφῶς ἰδρυμένον. ἢ ὁ μὲν αἱς τύχαις ἐπακροῦσθαι οὐδαμῶς * ὁρῶν, (οὐ γὰρ εἰ αὐτοῖς ὁ δὲ ἢ κακῶς· ἀλλὰ πρῶτον αὐτῶν οὐδὲν ὁ ἀνδραπέτης βίος, κατὰ τὸν εἰρημον·) κύρια δ' εἰσὶν αἱ κατ' ἀρετὴν ἐνεργεῖαι τῆς δίδαμονίας· αἱ δ' ἐναντίας, τῆς ἐναντίας. μὲν τυρεῖ δὲ τὰ δόξα καὶ ὁ νῦν ἀπορηθέν. πρὸ οὐδὲν γὰρ οὕτως ἰσπερ * τῆς ἀνδραπέτων βεβαιότης, ὡς πρὸ αἱς ἐνεργείας αἱ κατ' ἀρετὴν. μονιμότεραι γὰρ καὶ τῆς ὀπισθημῶν αὐτῶν δοκῶσιν εἰ· πύτων δ' αὐτῶν, * αἱ πῖμῶνται, ἀλλ' τὸ μέγιστον καὶ βίωεχέστατον κατὰ τῆν ἐν αὐτοῖς τοῖς μακαρίους. τῆσθ γὰρ ἔοικεν * αἱ τῶ τῆ μὴ γινεσθαι πρὸ αὐτῶν λήθην. ἰσπερ δὲ τὸ ζητούμενον τὰ εὐδαμονίαι, καὶ ἔσται ἀλλ' βίου ποιούτος· αἰ γὰρ, μέγιστον πρῶτον, πρῶτον καὶ θεωρηθεῖ τὰ κατ' ἀρετὴν, καὶ αἱ τύχαις οἷσθ καλλίστα, καὶ πρῶτη πρῶτως ἐμμελῶς ὄν, * ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς ἔοικεν ἀνδρὸς λόγου· πολλὰ ἢ * γινόμενων καὶ τύχαις * ἀποφαινοντες μετὰ ἔοικεν μικρότητι, αὐτῶν μικρὰ τ' εὐτυχημῶν, ὁμοίως ἢ καὶ τ' ἀντικειμένων, δῆλον ὡς ἔποιε ῥοπίου τ' ζωῆς· αἱ δὲ μέγιστα ἔοικεν πολλὰ, γινόμενα μὲν εὐ, μακαριώτερον τὸν βίον ποιήσθαι.

Fort. ὁρῶν translata interrogacionis notapost τὸ ἀνδραπέτου. Suprà, cap. 9. γρ. τῆς ἀνδραπέτου. γρ. αἱ πῖμῶνται, καὶ μονιμότεραι, γρ. αἱ πῖμῶνται. Vulgò perperā, ὅτι ὡς ἀγαθὸς ἀληθῶς. Rhetor. ad Th. I. 3. c. II. γρ. ἡμετέριον γρ. ἢ ἀποφ.

B ij

ε γδ αυτα σιυεπιχρισμειν πεφουκεν . ε λι
 χρησις αυτην καλη η απουδαμα γδ . αυτα
 παλιν δε συμβαιοντα , θλιβη η λυμψινε
 ται το μακαριον . λυπας τε γδ οπιφερει ,
 η εμποδιζει πολλαις ενεργειας . ομοις δε
 η εν τούτοις διαφαιμπει το καλον , * επει
 οδμ φερη τις δικολως πολλας ε μεγαλας
 ατυχιας , μη δε αταλμοιαν , ελλα θυ
 ναδας ων η μεγαλοψυχος . ει δε εισιν αι
 ενεργειαι κυρια της ζωης , καδααρ ει
 πορω , οσδεις αν ημοιτο τη μακαριων
 αθλιος . οσδεποτε γδ πεφζει τα μισσητα
 η φαυλα . τον γδ ως αληθως αγαθον η
 εμφορνα πασας οιομεθα πας τυχας διαρη
 μονως φερειν , η εκ την ισαρχοντων αιει
 τα καλλιτα πεφπειν . καδααρ ε φρατη
 ρον αγαθον , παρ παρηνι φρατοπειω , χρη
 οτα πολεμικατατα . ε σκυροτομον , εκ τ
 οδεντων σκυτην καλλιτον ισοδοημα ποιειν .
 τον αυτον δε εσπον η τρις αλλοις τεχνιτας
 απουτας . ει δε ουτως , αθλιος ηδμ οσδε
 ποτε ημοιτ αν ο βιδαμουν . ου μιν μα
 καριος γε , αν Γελαμικαις τυχαις πεφ
 πειση . οσδε δε * ποικιλος γε η βιμεταβο
 λος . ουτε γδ εκ της βιδαμονιας κινηθισε)
 ραδως , ουθ ισο τ τυχοντων ατυχημτ ,
 ολλ ισο μεγαλων η πολλων . * εκ τε
 την τριουτων οση αν ημοιτο παλιν βιδαμ
 μουν εν ολιγω χρονω . ολλ ειωφ , εν πολλω
 βιτι ε τελειω , μεγαλων η καλων εν αυτα
 ημοιμος επηβολος . Τι οω κωλυει λεγαν
 ευδαμωνα τον κατ ερετω τελειαν ενεργ
 ρωωτα , η τοις εκτος αγαθοις ιχμωδς κε
 ρρηγημδρον , μη τον τυχοντα χρονον , ελλα
 τελειον βιον ; η πεσοδετεον , ε βιωσομε
 νον ουτω . ε τελωτησομτα η λωρον ; οπφ
 το μελλω αφαιμες ημιν . τιω ευδαμονιδμ
 δε τελος η τελειον ητερωμ παρτη παρτως .
 ει δε ουτω , μακαριος ηδμ εροδμ την
 ζωντων οις ισαρχει ε ισαρξει τα
 λεχεντα . μακαριος δε , ως ανθεφ
 ποις . ε πεει ηδμ τούτων οπι τσοουτων
 διωριατω . Τας δε των εσορνον τυ
 χας καη των φιλων απουτων , το ηδμ μη
 δοτιοω συμβαλλεοτα , λιδμ αφιλον φα
 νεσαι , η ταις δεξαις ενδμτιον . πολλαν δε
 καη παρτωιας εχοντων διαφορεια των συμ
 βαμοντων . καη των ηδμ μελλον σιυι
 κρουμδμων , των δε ητηον , καθ εκασον ηδμ
 διαρειν , μακρον καη απερομητον φαίνεσαι .

γρ. ως ε-
πιση.

γρ. πινυ-
λος ης.

γρ. οκ ηδ
πινυτων.

A Nam & vnà ornamento suapte natura so-
 lent esse, & vsus eorum pulcher & bonus
 efficitur: contraria verò, vitam beatam
 in angustias redigunt, & corrumpunt. A-
 gritudines enim animis inferunt, & multo-
 rum munerum functiones impediunt. Ve-
 rumtamen etiam in his splendet atque elu-
 cet ipsum honestum, tum maximè, cum
 quis multas & magnas calamitates fert le-
 niter & placidè: non quòd doloris sensu ca-
 reat, sed quòd generosi magnique sit animi.
 Itaque si vitæ dominatum, summamque ad-
 eò potestatem obtinent muneris functiones,
 vt diximus, nullus beatus vlllo pacto miser
 esse potest. Nunquam enim quicquam ager
 odio dignum aut improbum. Nam qui verè
 bonus & bene sanæ mentis est, cum putamus
 omneis fortunæ casus decenter & ex perso-
 næ suæ dignitate ferre, semperque ex iis quæ
 suppetunt, res pulcherrimas agere: quomo-
 do & bonum imperatorem eo exercitu, qui
 præstò est, semper vti bellicosissimè, & su-
 torem ex iis pellibus, quæ ad eum delatæ
 sunt, calceum pulcherrimum conficere, eo-
 demque modo cæteros artifices omneis.
 C Quod si ita est, profectò vir beatus nun-
 quam miser ille quidem futurus est: haud
 facilè tamen beatus dici poterit, si in Pria-
 mi calamitates inciderit: Neque verò va-
 rius & mutabilis. Nam vt neque facilè de
 beata vita poterit dimoueri, neque à qui-
 buslibet rebus aduersis, sed à magnis & mul-
 tis; sic neque talibus fortunæ casibus affli-
 ctus rursus breui tempore fieri poterit bea-
 tus: sed si fiet, longo & iusto temporis in-
 teruallo fiet, cum magnarum & honesta-
 rum rerum interea compos fuerit effectus.
 D Quid prohibet igitur, quominus eum di-
 camus beatum, qui suas actiones perfecta
 virtute dirigit, bonisque externis medio-
 criter instructus est, non ad quodlibet
 tempus, sed per vitam perfectam? an eò-
 dem etiam addere debemus, qui sit ita vi-
 cturus, & mortem ei vitæ conuenienter
 obiturus? quandoquidem res futuræ no-
 bis sunt obscuræ: beatitudinem autem, fi-
 nem esse, & quiddam prorsus & omni
 ex parte perfectum ponimus. Quæ cum
 ita sint, beatos ex viuis dicemus eos in
 quibus ea insunt & inerunt, quæ à nobis
 E suprà dicta sunt: beatos autem, vt homi-
 nes. Atque hæc quidem hætenus. Fortu-
 nam autem secundam & aduersam poste-
 rorum & amicorum omnium nihil bea-
 tum virum attingere, cum valde ab ami-
 citia alienum esse, tum à communibus homi-
 num opinionibus abhorrere videtur. Sed
 cum multa quotidie euenta existant, eo-
 rumque magna sit varietas, cumque alia ma-
 gis, alia minùs ad nos pertineant; ea qui-
 dem sigillatim explicare, atque in parteis di-
 stribuere, longum atque infinitum videtur:

vniversè autem ostendere, ac veluti rudi imagine adumbrare, fortasse satis fuerit. Si igitur, vt res aduersæ, quæ cuique accidunt, aliæ pondus aliquod & momentum habent ad vitam, aliæ sunt leuiiores: sic ex etiam quæ amicis omnibus. Et si multum interest, vtrum vnusquisque casus acerbus viuus, an mortuis accidat: & longè quidem magis interest, quàm vtrum facinora iniusta & atrociorum, circa quæ tragœdia versatur, iam olim perpetrata sint, an nunc primùm perpetrentur. Colligenda hoc etiam modo erit differentia. Immo verò de hoc quærendum ac dubitandum est, vtrum mortui boni alicuius aut mali sint participes necne. Apparet enim ex his, etiam si quid ad eos pertineat, quodcumque sit illud, siue bonum, siue malum, perquam id leue atque exiguum, vel absolute, vel illis esse. Sin aliter, at certè tantillum, ac tale, vt neque eos, qui non sunt, beatos efficiat, neque beatitudinem iis qui eam adepti sunt, adimat. Videntur igitur res amicorum tum secundæ, tum aduersæ, non nihil ad mortuos pertinere: sed ita & tantum, vt neque beatos non beatos efficiant, neque quicquam aliud tale.

CAPVT XII.

Corollarij loco Beatitudinis accidens inuestigat: Sitne è numero rerum laudabilium, an honorabilium.

His autem distinctis, restat vt de beatitudine videamus, vtrum habenda sit in numero rerum laudabilium, an in earum potius quæ honore dignæ sunt. Est enim perspicuum, eam non numerari in potestatibus. Videtur igitur id omne quod laudabile est, ob eam causam laudari, quæ sit cuiusdammodi, & ad aliquid quodammodo referatur. Nam iustum, fortem, & omnino virum bonum, ac virtutem, propter facta & actiones laudamus. Robustum, & eum, qui ad cursum aptus est, & vnumquemque aliorum, propterea laudamus, quòd à natura sit comparatus, & quodammodo ad aliquid bonum & præstantiam aliquam affectus est. Quod etiam declarant deorum laudes. Ridicula enim videntur cum ad nos referuntur. Atque hoc propterea accidit, quòd laudes, quemadmodum diximus, comparatione & relatione quadam constent. Quòd si laus talibus rebus tribuitur, nimirum perspicuum est, rerum præstantissimarum non esse laudem, sed quiddam laude maius, & melius, quemadmodum & apparet. Nam & deos, beatos ac felices vsurpamus, & viros maximè diuinos vitam beatam degere dicimus.

Tom. III.

καθ' ὅλου δὲ λαβῆν καὶ τύπον, τὰχ' ἂν ἰχθυὸς ἔχοι. εἰ δὲ καθάπερ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀτυχημάτων, τὰ μὲν ἔχει πῖ βελίτου καὶ ῥοπῆν πρὸς τὸν βίον, τὰ δὲ ἐλαφροτέρους ἔοικεν· οὕτω καὶ τὰ περὶ τοὺς φίλους ὁμοίως ἀποτύχει. Διαφέρει δὲ τῶν πατρῶν ἕκαστον περὶ ζῶντας ἢ τελευτήσαντας συμβαίνῃν πολὺ μᾶλλον, ἢ τὰ πρῶτον καὶ δευτέρω περὶ πρῶτον ἐν ταῖς τραγωδίαις ἢ περὶ τῆσδε. συλλογιτέον δὲ καὶ * ταύτην πρῶτον διαφοράν· μᾶλλον δὲ * ἴσως ὁ διαφοράται περὶ τοὺς κεκμηκότας, εἴ τινος ἀγαθοῦ χρινωνοῦσιν, ἢ τὸ ἀντίκειμενον· εἴποιε γὰρ ἐκ τούτων εἰς διικνεῖται πρὸς αὐτοὺς ὁτιοῦν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε τοῦ ἀδυνάτου τι καὶ μικρὸν ἢ ἀπλῶς, ἢ ἐκείνοις εἶ). εἰ δὲ μὴ, ποσούτων γε καὶ τοιοῦτων, ὥστε μὴ ποιῆν βιδαμνας τοὺς μὴ ὄντας· μηδὲ τοὺς ὄντας μακαρίους ἀφαιρεῖσθαι τὸ μακαρίον. συμβαλλεσθαι μὲν οὖν τὸ φαίνονται τοὺς κεκμηκόσιν αἱ ἀποραξίαι τῶν φίλων, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ δις ἀποραξίαι. τοιαῦτα δὲ καὶ τηλικαῦτα, ὥστε μὴτε τοὺς βιδαμνας μὴ βιδαμνας ποιῆν, μὴτ' αἴτιο τῶν τοιούτων μηδέν.

γν. πῶ-
τῶ
Quidā,
πῶ δὲ
δίσω. e-
médant
sine ra-
tione &
libris.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Πόρισμα περὶ τῆ βιδαμνίας, πότερον τῶν ἐπαμνετῶν ὅσιν, ἢ μᾶλλον τῶν τιμίων.

ΔΙΩΡΙΣΜΕΝΩΝ δὲ τούτων, ὅτι σκοπεύμεθα περὶ τῆς βιδαμνίας, πότερον * τῶν ἐπαμνετῶν ὅσιν, ἢ μᾶλλον τῶν τιμίων. δῆλον γὰρ ὅτι τῶν γε διωριμμένων ἄρα ἔστι. φαίνεται δὲ πόρῳ τὸ ἐπαμνετὸν πρῶτον ποιόν ἢ εἶ), καὶ πρὸς τὴν πῶς ἔχῃν, ἐπαμνεσθαι. τὸν γὰρ δίχατον, καὶ τὸν ἀδύρῳ, καὶ ὅλως τὸν ἀγαθόν, καὶ πῶς ἀρετῶν ἐπαμνοῦμεν διὰ τὰ ἔργα καὶ τὰς ἀποραξίς· καὶ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τὸν δρομικόν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, πρῶτον ποιόν τίνα πεφυκέ-
ναι, καὶ ἔχῃν πῶς πρὸς ἀγαθόν ἢ καὶ ἀπο-
δαῖον. δῆλον δὲ τῶτο καὶ ἐκ τῶν περὶ τοὺς θεοὺς ἐπαμνων. γελοῖοι γὰρ φαίνονται πρὸς ἡμᾶς ἀναφερόμενοι· τῶτο δὲ συμβαίνῃ διατὸ γίνεσθαι τοὺς ἐπαμνοις διὰ ἀναφορῆς, ὥσπερ εἶπομεν. εἰ δὲ ἔστιν ὁ ἐπαμνος τῶν τοιούτων, δῆλον ὅτι τῶν ἀείρων ἄρα ἔστιν ἐπαμνος· ἀλλὰ μείζον ἢ καὶ βέλ-
τιον, καθάπερ καὶ φαίνεται. τοὺς τε γὰρ θεοὺς μακαρίζομεν καὶ βιδαμνοῦντες ἡμᾶς καὶ τῶν ἀδύρων τοὺς ἡυπάτοις μακαρίζομεν.

Magn.
Moral.
l. i. c. 2.
Eudem
l. 2. c. 1.

B iij

ὁμοίως ὅ καὶ τῶν ἀγαθῶν. ὁδοὶ γὰρ πῶς
 διδαιμονίᾳ ἐπαμνῆ, κατὰ τὸ δίκαιον,
 ἀλλ' ὡς ἥότερόν τι καὶ βέλτιον μακαρί-
 ζῆ. δοκεῖ δὲ καὶ Εὐδοξὸς καλῶς σιωπη-
 ρῆσαι περὶ τῶν ἀριστείων τῆ ἡδονῆ. ὁ γὰρ
 μὴ ἐπαμνεῖσθαι τῶν ἀγαθῶν οὐδὲν, μη-
 νύειν ᾤετο ὅτι κρείττον ὅστι τῶν ἐπαμνετῶν.
 τοιοῦτον δὲ εἶ) τὸν θεὸν καὶ τὰ ἀγαθὰ. πρὸς
 ταῦτα γὰρ καὶ πάλλα ἀναφέρεσθαι. ὁ μὲν
 γὰρ ἐπαμνος, τῆς ἀρετῆς. πρῶτοι γὰρ
 τῶν καλῶν ἀπὸ ταύτης. πὰ δὲ ἐγκώμια,
 τῶν ἔργων. ὁμοίως καὶ τῶν σωματικῶν, καὶ
 τῶν ψυχικῶν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως οἰ-
 κειότερον ὀξακριβοῦν τοῖς περὶ τὰ ἐγκώ-
 μια πεπονημένοις. ἡμῖν δὲ δῆλον ὅτι τῶν
 εἰρημόρων, ὅτι ὅστιν ἡ διδαιμονία τῶν π-
 μίων καὶ τελείων. ἔοικε δὲ οὕτως ἔχειν,
 καὶ ἀφ' ὅ εἶναι * ἀρχῆ. ταύτης γὰρ
 χάριν πὰ λοιπὰ πρῶτες πρῶτα πρῶτον.
 πὰ ἀρχῆ ὅ καὶ τὸ ἀπτόν τῶν ἀγαθῶν, π-
 μίων καὶ καὶ θεῖον ἕθελεν.

π. αφ' α.

Κ Ε Φ Α Λ. ιγ'.

Περὶ τῆ ἀνδραπίνης ἀρετῆς, ὅ περὶ ψυχῆς.

ΕΠΕΙ δὲ ὅστιν ἡ διδαιμονία ψυχῆς
 ἐνέργειά τις κατ' ἀρετῆν τελείαν,
 περὶ ἀρετῆς ὅπισκεστέον. πὰ γὰρ οὐ-
 τως αὐ βέλτιον καὶ περὶ τῆς διδαιμονίας θεω-
 ρῆσαι μὲν. δοκεῖ δὲ καὶ ὁ κατ' ἀλήθειαν πολι-
 τικός, περὶ ταύτῃ μάλιστα πεπονησθαι.
 βούλεται γὰρ τοῖς πολίταις ἀγαθὰ ποιεῖν, καὶ
 τῶν νόμων ἰσχυροῦς. πρῶτον δὲ τού-
 των ἔχοντα, τοῖς Κρητῶν καὶ Λακεδαιμο-
 νίων νομοθέτας, καὶ εἰ ἴνες ἕτεροι τοιοῦτοι
 γενήσονται. εἰ δὲ τῆς πολιτικῆς ὅστιν ἡ σκέ-
 ψις αὐτή, δῆλον ὅτι γήροισ' ἀπὸ ἡ ζήτησις
 κατ' πῶς δὲ ἀρχῆς πρῶται. περὶ ἀρε-
 τῆς δὲ ὅπισκεστέον, ἀνδραπίνης δηλονότι.
 καὶ γὰρ τὸ ἀγαθὸν ἀνδραπίνον ἐζητῶμεν, ὅ
 πῶς διδαιμονίαν ἀνδραπίνου. ἀρετῆν δὲ
 λέγομεν ἀνδραπίνου, οὐ πῶς τῆ σῶμα-
 τος, ἀλλὰ πῶς τῆς ψυχῆς. καὶ πῶς διδαι-
 μονία ὅ, ψυχῆς ἐνέργειαν λέγομεν. εἰ
 ὅ ταῦθ' οὕτως ἔχει, δῆλον ὅτι δεῖ τὸν πο-
 λιτικὸν εἰδέναι πῶς τὰ περὶ ψυχῆς, ὡς περὶ καὶ
 τῶ ὀφθαλμοῖς θεραπεύονται, ὅ πῶς σῶμα.

A Itemque ea bona, quæ diuinissima sunt, bea-
 ta prædicamus. Beatitudinem enim nemo
 laudibus effert, ut iustitiam, sed ut diuinius
 & melius quiddam suspicit, & in rerum bea-
 tissimarum numero collocat. Videtur au-
 tem eleganter etiam Eudoxus causam vo-
 luptatis egisse, cum primas parteis princi-
 pemque locum dignitatis ei tribuere vellet.
 Nam quod, cum sit ipsa in numero rerum
 bonarum, non laudetur, eo declarari puta-
 bat, eam rebus iis quæ essent laudabiles, esse
 meliorem: talem autem esse Deum ac sum-
 mum bonum: ad hæc enim cætera quoque
 referri. Nam virtuti quidem laus proprie
 tribuitur. Ab hac enim ad res honestas agen-
 das idonei efficimur. Encomia autem, fa-
 ctorum sunt potius, & eorum similiter,
 quæ corporis, & eorum quæ animi viribus
 obeuntur. Sed de his quidem subtilius ac
 limatius disputare, eorum est magis, qui in
 encomiis scribendis occupati sunt. Nobis
 autem ex iis quæ dicta sunt, perspicuum est,
 in bonis iis quæ honore digna & perfecta
 sunt, vitam beatam esse numerandam. At-
 que ita videtur esse etiam propter hanc cau-
 sam, quod principium est. Huius enim gra-
 tiâ omnes reliqua omnia agimus. Princi-
 pium autem, causamque cur cætera bona
 sint, honore dignum & diuinum quiddam
 esse ducimus.

CAPVT XIII.

Ex Fine Formam vite beatæ deducit, Virtutem scilicet: cuius species ex Animæ facultatibus colligit.

SED quoniam beatitudo, functio quædam
 muneris animi est, virtuti vndique abso-
 lutæ congruens, de virtute videndum est. Sic
 enim fortasse & de beatitudine melius dispi-
 cere poterimus. Atque is quidē, qui ad rem-
 publ. administrandā verè idoneus, in huius
 studio maximè exercitatus esse videtur. Huc
 enim se parat, atq; hoc studet, ut ciueis suos,
 viros bonos, & legibus obediēteis efficiat.
 Quarū rerū exemplū nobis suppeditāt Cre-
 tensium & Lacedæmoniorū legumlatōres, &
 si qui alij tales extiterunt. Quod si hæc ciuilibus
 sciētiæ propria disputatio est, nimirū ad id
 consilium atque institutum, quod ab initio
 suscepimus, quæstio hæc erit accommoda-
 ta. De virtute autem videndum est, hu-
 mana scilicet. Nam cum summum homi-
 nis bonum, tum beatitudinem humanam
 quærebamus. Virtutem porrò humanam
 appellamus, non corporis, sed animi vir-
 tutem. Etenim beatitudinem functionē mu-
 neris animi dicebamus. Quod si hæc ita se
 habent: nimirum ut eum, qui oculos & totū
 corpus curaturus est, oculorū, totiūque cor-
 poris naturam oportet habere perspectam:

fic, cum qui ad gubernacula reipubl. aptus futurus est, ea quæ ad animum pertinet, quodammodo scientia comprehendisse: atq; eo quidē magis, quo maiore honore digna, quæ medicina, scientia ciuilibis est. At verò medici, qui sunt politiores, multū studij atque operæ in cognitione corporis ponere consueverunt. Ergo ei quoque, qui ciuitatis regendæ peritus futurus est, in animi cognitionē cura atque opera multa cōferenda est: conferēda inquā harum rerū gratia, & quatenus satis sit ad ea quæ querimus. Namq; accuratiū eius vim inquirere atq; explicare, maioris fortasse negotij sit, quàm ea ipsa, quæ nobis proposita sunt. De quo etiā in Exotericis disputationib. satis copiosè dicuntur nonnulla, atq; eis vtendum est: exempli causa, vnā esse animi partem rationis expertem, participē alteram. Quæ utrū distinctæ sint, quemadmodū corporis partes, & quicquid in parteis secari potest, an ratione duæ sint, suapte alioqui natura indiuisæ, vt in rotūda figura ea pars, quæ conuexa, & ea quæ concava dicitur: ad id, quod nunc agimus, nihil refert. Eius autem partis, quæ rationis expertis est, duæ aliæ partes intelliguntur: quarum altera eius, quæ omnium cōmunis est, & quæ stirpibus propriè cōuenit, similis est: eam dico, quæ alendi augēdique corporis causa est. Talem enim animi vim cum in iis omnibus, quæ aluntur, atque aded in fœtibus immaturis atque imperfectis ponere licet: tum etiam in perfectis animatibus. probabilius est enim hanc eadem esse, quàm aliam aliquam. Huius igitur virtus, omnium cōmunis, vt dixi, non hominis propria est: quippe cum in somnis hæc particula atque hæc vis suo munere maximè fungatur. At bonus ab improbo in somno minimum discernitur. Hinc illud est, quod aiūt, inter beatos ac miseros dimidiam vitæ partē nihil interesse. Eiusque rei ratio probabilis, cur ita accidat, afferri potest. Somnus enim animi est cessatio, vacatiōque ab opere, quæ is bonus dicitur & malus, nisi si motus quidā perueniunt ac permanāt ad aliquam eius partem: atque hac ratione bonorum quàm quorumlibet aliorum visa sunt meliora. Sed de his quidē satis: atque alendi vis prætermittenda est, quādoquidem virtutis humanæ expertis est sua natura. Videtur autē etiam altera animi vis, rationis quidem expertis esse, quæ tamen aliquo modo eius est particeps. Nam & continentis & incontinentis rationem, animique partem eam quæ ratione prædita est, laudamus. Recta enim illa est, & ad optima facta hortatur, atque excitat. Apparet autem in eis etiam alia quædam pars à ratione auersa naturā, quæ rationi repugnat ac reluctatur. Planè enim vt resolutæ corporis partes, cum eas dextrorsum mouere animum inducūt, in contrariam partē sinistrorsum peruersè ferūtur: sic & in animo euenit.

A καὶ μάλλον ὅσω τιμιώτερα καὶ βελτίων ἐστὶν πολιτικὴ τῆς ἰατρικῆς. καὶ τῶν ἰατρῶν * οἱ γὰρ οἰοῦντες πολλὰ περὶ τῆς σωματικῆς γινώσκουσιν. θεωρητέον δὲ καὶ τὰ πολιτικὰ περὶ ψυχῆς. θεωρητέον ὅτι τῶν χάριν, ἃ ἐφ' ὅσον ἰκανῶς ἔχει πρὸς τὰ ζήτουμένα. ὅ γὰρ * ἐπιπλεῖον ὄρα κριβοῦν, ἐργαστέον ἴσως ἐστὶ τῶν περὶ κειμένων. λέγεται ὅτι περὶ αὐτῆς ἃ ἐν τοῖς ὁμιλιῶσι λόγοις δεκτικῶς ἐνια. καὶ θεωρητέον αὐτῆς. οἷον, τὸ μὴ ἀλογον αὐτῆς εἶναι, τὸ ὅτι λόγον ἔχει. ταῦτα δὲ πρότερον διώρισται, καθάπερ τὰ τῆς σωματικῆς μορῆς, καὶ πᾶσι ὁ μείζων, ἢ τὰς λόγῳ δύο ἐστὶν ἀχώριστα πεφυκῆτα, καθάπερ ἐν τῇ περὶ φερείας τὸ κυρτὸν καὶ τὸ κοίλον, ὅθεν ἀμφότερα πρὸς τὸ παρὸν. τῆς ἀλογον δὲ, ὅτι μὴ, εἴκει κοινῶν καὶ φυτικῶν. λέγω δὲ ὅτι αἴτιον τῆς πρέφασθαι, καὶ τῆς * αὐξάνεσθαι. πᾶσι τοιαύτῳ γὰρ δυνάμει τῆς ψυχῆς ἐν

B ἀπασὶ τοῖς περὶ φερῶν ἵκναι τις αἰτία, καὶ ἐν τοῖς ἐμβρύοις. πᾶσι αὐτῶν δὲ ταύτῳ καὶ ἐν τοῖς τελείοις. * ἀλογώτερον γὰρ ἢ ἄλλῳ τινά. ταύτης μὴ οὐκ κινήσει τις δεξιῆ, ἃ περὶ αὐτῆς φαίνεται. δοκεῖ γὰρ ἐν τοῖς ὑπνοῖς ἐνεργεῖν μάλιστα ὁ μείζων τῶν, ἃ ἢ δυνάμεις αὐτῆ. ὁ δὲ ἀγαθὸς καὶ κακός, ἢ κίσει * ἀφ' ἧσιν καθ' ὑπνον. ὅθεν * φασι ὅτι ὅθεν ἀφ' ἧσιν τὸ ἡμισυ τῆς βίου τῆς ἐν ἐνδεδάμονας τῶν ἀθλίων. συμβαίνει δὲ τῶν 1. 2. c. 1. εἰκότως. * δεξιῆ γὰρ ἐστὶν ὁ ὑπνος τῆς ψυχῆς * ἢ λέγεται ἀπυδαία καὶ φαύλη. πᾶσι πᾶσι * εἰ πᾶσι καὶ μικρὸν διεικνύεται καὶ τῶν κινήσεων. καὶ ταύτη βελτίω γὰρ τὰ φαρμάκιστα τῶν ὀπτικῶν, ἢ τῶν τυχόντων. ἀλλὰ περὶ μὴ τούτων, ἀλλ' ἢ τὸ ἀρετικὸν οὐκ ἔατεον, ὅτι τῆς ἀρετικῆς δεξιῆς ἀμοιβὴν πέφυκεν. εἴκει * καὶ ἄλλη τις φύσις τῆς ψυχῆς ἀλογον εἶναι, μετέχουσα μὴ τοῖς πᾶσι λόγου. τῆς γὰρ ἐν κερτοῖς καὶ ἀκέρτοῖς τὸν λόγον, ἃ τῆς ψυχῆς ὁ λόγον ἔχει, ἐπαμνοῦμεν. ὁρθῶς γὰρ καὶ ὅτι τὰ βέλτιστα πᾶσι καλεῖται. φαίνεται δὲ ἐν αὐτῆς καὶ ἄλλο τι πᾶσι τὸν λόγον πεφυκῆς, ὅ μάλιστα τε καὶ ἀπτείνει τὰς λόγῳ. ἀτεχνῶς γὰρ καθάπερ τὰ πᾶσι λευκῶν τῆς σωματικῆς μορῆς εἰς τὰ δόξια πᾶσι λευκῶν κινήσασαι, τῶν δὲ εἰς τὰ δεξιῆ πᾶσι πᾶσι φέρεσθαι: καὶ ὅτι τῆς ψυχῆς οὕτως.

ἔπι τὰ ἐναντία γὰρ αἱ ὁρμαὶ τῶν ἀκρο-
 τῶν. ἀλλ' ἐν τοῖς σώμασι μὲν ὁράμεν τὸ
 ἀναφερόμενον, ἔπι δὲ τῆς ψυχῆς, οὐχ
 ὁράμεν. ἴσως δὲ ὁρᾷεν ἡγεῖται ἐν τῇ ψυ-
 χῇ νομιστέον εἶναι ἢ τῶν λόγων.
 ἐναντιοῦμενον τούτῳ καὶ ἀντιβαῖνον· πῶς
 δὲ ἕτερον, ὁρᾷεν ἀναφέρει. λόγου δὲ καὶ
 τῆτο φαίνεται μετέχειν, ὡς τῶν εἰπομένων.
 παιδαρχεῖ γὰρ τῶν λόγων τὸ τῆ ἐγκρα-
 τείας. εἴη δὲ ἴσως διηκρωτέρον ἔστι τὸ τῆ σώ-
 φρονος καὶ ἀσφραίου· πάντα γὰρ ὁμοφώνως
 τῶν λόγων. φαίνεται δὲ καὶ τὸ ἄλλοθεν διτ-
 τόν. τὸ μὲν γὰρ φυλικὸν οὐδαμῶς κοινωνεῖ
 λόγου· τὸ δὲ ἔπιθυμητικὸν καὶ ὅλως ὀρεκτι-
 κόν, μετέχει πῶς, ἢ κατήκοόν ἔστι αὐτῆ
 καὶ παιδαρχικόν. οὕτω δὲ καὶ τῆ πατρὸς καὶ
 τῆ φίλων φιλίᾳ ἔχει λόγον, καὶ ἔχ' ὡς
 τῶν μαθηματικῶν. ὅτι δὲ πείθεται πῶς
 ἔπι λόγου τὸ ἄλλοθεν, μιλῶν καὶ ἡ νο-
 ῦσησις, καὶ πᾶσα ἔπιτήμησις τε ἔπι τῶν
 κλησις. εἰ δὲ καὶ τῆ καὶ τῆτο φαίναται λόγον
 ἔχειν, διττὸν ἔστι καὶ τὸ λόγον ἔχειν· τὸ μὲν
 κυρίως καὶ ἐν ἑαυτῶν, τὸ δὲ ὡς τῶν πα-
 τρὸς ἀκρωτικόν ἢ. ἀρῶν δὲ καὶ ἡ ἀρε-
 τῆ καὶ τῶν ἀναφορῶν ταύτων· λέγοντες
 γὰρ αὐτῶν, τὰς μὲν ἀναφορῶν, τὰς
 δὲ ἡγεῖται· σοφίᾳ μὲν καὶ σιῶσει καὶ
 φροῖνισι, ἀναφορῶν· ἐλαττωσιότητα
 δὲ καὶ σωφροσύνην, ἡγεῖται. λέγοντες
 γὰρ αὐτῶν τῆ ἡγεῖται, οὐ λέγοντες ὅτι σο-
 φός, ἢ σιωπηλός· ἀλλ' ὅτι τῶν, ἢ σω-
 φρων· ἐπανοούμεν δὲ καὶ τὸν σοφὸν πῶς
 ἔστιν· τῶν ἔξεων δὲ τὰς ἐπανοούμεν, ἀρε-
 τὰς λέγοντες.

A Abeunt enim in contrarias partes inconti-
 nentium appetitiones. Sed in corporibus,
 id quod peruersè mouetur, oculis cerni-
 mus, in animo non cernimus: nihilominus
 autem fortasse existimare debemus, in ani-
 mo quoque aliquid inesse, quod à ratione sit
 deuium, eique aduersetur ac repugnet: quod
 quomodo à ratione sit aliud ac diuersum, ni-
 hil refert. Rationis autem hoc quoque videntur
 esse particeps, vt diximus. Paret enim
 rationi in continente. At verò in viro forti
 ac temperante multo adhuc magis obtem-
 perare videtur. omnia enim in his vna penè
 dicam voce cum ratione consentiunt. Ap-
 paret ergo, vim quoque rationis expertem
 esse duplicem. Nam quæ ad stirpeis propriè
 pertinet, nulla ex parte rationis est parti-
 iceps: ea autem, quæ ad concupiscendum, &
 omnino ad appetendum impellit, aliqua ex
 parte ratione prædita est, nempe quæ ei pa-
 ret atque obtemperat. Sic igitur dicere so-
 lemus, nos patris & amicorum rationem ha-
 bere, non quomodo rerum mathematicarum.
 Rationi autem quodammodo parere
 animi partem rationis expertem cum præcep-
 tio ac monitio, tum omnis reprehensio at-
 que exhortatio indicat. Quòd si fatendum
 est etiam hanc vim ratione esse præditam,
 erit & vis animi duplex rationis particeps:
 altera propriè, & vt habens eam in se ipsa:
 altera veluti filius, qui parentis dicto au-
 diens est. Atque ex hac animi diuisione ac
 differentia, virtutis quoque distinctio par-
 titioque nascitur. Alias enim virtutes in co-
 gitatione ac ratione positas esse dicimus:
 alias ad mores pertinere, quas moraleis ap-
 pellamus. In ratione posita sunt sapientia,
 intelligentia, prudentia: in moribus libera-
 litas, temperantia. Nam cum de moribus
 alicuius loquimur, non illum sapientem, aut
 intelligentem dicimus, sed clementem ac le-
 nem, aut temperantem. Laudamus autem
 sapientem quoque ex habitu: at habitus eos
 qui sunt laudabiles, virtutum nominibus
 nuncupamus.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ

Νικομαχείων
τὸ Β.

ΚΕΦΑΛ. α΄.

Ὅτι ἡ ἡθικὴ καὶ αἱ ἀρεταὶ οὐτε φύσιν, ἔτε πρῶτα
φύσιν ἐγγίνον, ἀλλ' ὄντως ἐθροισιν ἀειγίνον.

Eudemiorum
l. 7. c. 2.
& 1. &
Magno-
um, l. 1.
1. & 6.

ΙΤΤΗΣ! δὲ τῆς ἀρε-
τῆς οὐσις, τῆς μὲν, ἀνα-
φορῶν, τῆς δὲ, ἡγεῖται.
ἢ μὲν ἀναφορῶν τὸ πλεῖστον ἐκ
διδασκαλίας ἔχει καὶ τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν αὐξήσεων.

ARISTOTELIS ETHICORVM
NICOMACHEORVM

E Liber II.

CAPVT I.

Virtutem ethicam consuetudine & vsu
acquiri ostendit.

V M sunt autem duo virtutum ge-
nera, vnum earum, quæ ab ratione
& cogitatione proficiscuntur, alte-
rum earum quas moraleis à mori-
bus appellamus: illæ quidem, quæ in ra-
tione positæ sunt, magnam partem à do-
ctrina ortum & incrementum habent. ita-

que cum vsu, tum spatium tempusque de-
siderant. Moraleis autem *ἐξ ἔθους*, id est, ex
more comparantur, à quo nomen quoque
traxerunt, quod parum admodum *ἀπὸ τοῦ ἔθους*,
id est, à more deflectit: ex quo etiam per-
spicuum est, nullam virtutem moralem in-
sitam nobis esse à natura. Nihil enim eo-
rum quæ natura constant, aliter atque na-
tum est, assuefieri potest: vt lapis, qui deor-
sum fertur naturâ, nulla ratione assuefieri
possit, vt sursum moueatur, ne si decies mil-
lies quidem quis eum sursum iaciens assue-
facere conetur: neque ignis vnquam deor-
sum feratur: neque quicquam aliud eorum,
quæ aliter à natura comparata sunt, aliter as-
suefieri possit. Ergo neque naturâ, neque
præter naturam nobis ingenerantur virtutes,
sed sic affectis, vt ad eas suscipiendas apti si-
mus natura, perficiamur autem per polia-
mûrque more & consuetudine. Præterea
quæcumque nobis à natura obueniunt, eo-
rum potestates prius accipimus, posterius
functiones muneris obimus: quod in sensi-
bus perspicui potest. Neque enim ex eo,
quod aut sæpe aspeximus, aut sæpe audiui-
mus, sensus adepti sumus: sed contra, cum
sensus haberemus, eis vsi sumus, non quia
vsi sumus, habuimus. At virtutes conse-
quimur prius virtutis muneribus functi:
quomodo & in cæteris fit artibus. Nam,
quæ nos oportet, posteaquam didicerimus,
efficere, ea cum efficiamus, discimus: veluti
ædificando fiunt ædium ædificandarum ar-
tifices: & fidibus canendo, fidicines. Itém-
que iustis actionibus exercendis, iusti; tem-
perantibus, temperantes; fortibus, fortes
efficiuntur. Atque etiam hoc ipsum testantur
ea quæ in ciuitatibus factitari solent. Le-
gumlatores enim ciuibus ad virtutem assue-
faciendis, eos bonos efficiunt. Atque hæc
quidem est omnium, qui leges ferunt, mens
& voluntas. Quotquot autem minùs rectè
assuefaciunt, voto suo frustrantur. Atque
hoc vno reipublicæ administrandæ for-
ma altera ab altera differt, bona à vitiosa.
Præterea ex iisdem rebus virtus omnis nasci-
tur, per quas interit: similiter & ars. Nam
ex eo quod fidibus canunt, & boni & mali
fidicines euadunt: eademque ratione ædifi-
candi artifices, & reliqui opifices omnes. Nam
ex eo quod bene ædificant, boni sunt ædifi-
candi artifices futuri: ex eo quod malè, mali.
Quod nisi ita se res haberet, nec magistro,
qui doceret, opus esset, & omnes boni aut
mali artifices nascerentur. Eadem igitur &
virtutum ratio est. Agendis enim iis re-
bus, quæ ab hominibus inter ipsos contra-
hi solent, alij iusti, alij iniusti efficiuntur. Et
cum ea, quæ in rebus horribilibus ac pericu-
lofis habentur, agimus, ac subimus, assuesci-
mûsque ea aut timere, aut præsentis animo
ferre, aliàs fortes, aliàs timidi euadimus.

A ἄρα ἐμπειρίας δεῖται καὶ χρόνου· ἢ δὲ
ἠθική, ἣς ἔθους πειρῶνεται· ὅθεν καὶ ποιῶ-
μα ἔρχεται, μικρὸν * πρὸς κλίον ἀπὸ τῆς γρ. παρῆ-
ἔθους· ἣς οὐ καὶ δῆλον ὅτι ἐσθὲν αἰὶν κλίσει.
ἠθικῶς ἀρετῆς φύσιν ἡμῖν ἐγγίνεται· ἐσθὲν
γὰρ τῆς φύσεως ὄντων, ἄλλως ἐγγίνεται· οἷον,
ὁ λίθος φύσιν κατὰ φερόμενος οὐκ αἰὶν ἐπι-
σθῆν αἰὶν φέρεσθαι, οὐδὲ αἰὶν μυριά-
χίς αὐτὸν ἐγγίγει τις, αἰὶν ῥίπτων· ἐσθὲν
ὁ πῦρ, κατὰ· οὐδὲ αἰὶν ἄλλο ἐσθὲν τῆς
B ἄλλως πεφυκέτων, ἄλλως δὲ ἐπισθῆν-
οὔτ' ἀρετῆς φύσιν, οὔτε πρὸς φύσιν ἐγγί-
νονται αἰὶν ἀρετῆς· ἀλλὰ πεφυκέσι μὲν ἡμῖν
δέξασθαι αὐτὰς, τελειομενῶσι δὲ ἀπὸ τῆς
ἔθους· ἐπὶ ὅσα μὲν φύσιν ἡμῖν πρὸς ἀγγίγειν,
τὰς δυνάμεις * τὰς τοῦτων πρὸς ἀγγίγειν κα-
μιζόμεθα· ὑπερὸν δὲ τὰς ἐνεργείας ἀπο-
δίδομεν· ὅθεν ὅτι τῆς ἀσθῆσεως δῆλον· οὐ
γὰρ ἐκ τῆς πολλάκις ἰδεῖν, ἢ πολλάκις ἀ-
κρῶσαι, τὰς ἀσθῆσεως ἐλαβεόμεν, ἀλλ' ἀνά-
C παλιν, ἔχοντες ἐχρησάμεθα, οὐ χρῆσά-
μενοι ἔχουμεν· τὰς δὲ ἀρετὰς λαμβανόμεν
ἐνεργήσαντες πρὸς ἀγγίγειν, ὡς καὶ καὶ ὅτι
τῆς ἄλλων τεχνῶν· αἰὶν γὰρ δεῖ μάλλον τὰς
ποιεῖν, τὰς ποιοῦντες μάλλον· οἷον
* οἰκοδομοῦντες, οἰκοδομοὶ γίνονται· ἐκ
κατασκευῶν, κατασκευῶν· οὕτω δὲ καὶ τὰ
μὲν δίκαια πρὸς ἀγγίγειν, δίκαιοι γίνονται·
τὰ δὲ σφόδρα, σφόδρα· τὰ δὲ ἀνδρεία,
ἀνδρείοι· μῆτις δὲ καὶ τὸ γινόμενον ἐκ
D τῆς πόλεως· οἱ γὰρ νομοθέται τὰς πολί-
τας ἐγγίγοντες, ποιοῦσιν ἀγαθοὺς· καὶ ὁ μὲν
βούλημα πρῶτος νομοθέτου τῆς ἐστίν· ὅσοι
δὲ μὴ οὕτως ποιοῦσιν, ἀμάρτυροι· καὶ
ἀσθῆσεως τοῦτων πολιτείας πολιτείας, ἀγα-
θῆ φαύλης· ἐπὶ, ἐκ τῆς αὐτῆς καὶ ἀσθῆ-
τῆς αὐτῆς καὶ γὰρ πᾶσα ἀρετῆ, καὶ φθείρε-
ται· ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη· ἐκ γὰρ τῆς κατα-
σκευῆς ἐκ οἱ ἀγαθοὶ καὶ οἱ κακοὶ γίνονται κατα-
σκευῆς· ἀνάλογον δὲ καὶ οἱ οἰκοδομοὶ, ἐκ οἱ
E λοιποὶ πρῶτος· ἐκ μὲν γὰρ τῆς οὐκ οἰκοδο-
μεῖν, ἀγαθοὶ οἰκοδομοὶ ἐσθῆναι, ἐκ δὲ τῆς
κακῶς, κακοὶ· ἐπὶ γὰρ μὴ οὕτως εἴχεν, οὐ-
δὲν αἰὶν ἔδδ' τῆς διδάσκοντες· ἀλλὰ πρῶτος αἰὶν
ἐγγίγοντο ἀγαθοὶ, ἢ κακοὶ· οὕτω δὲ ἐκ ὅτι
τῆς ἀρετῆς ἔχει· πρὸς ἀγγίγειν γὰρ τὰ ἐκ τοῖς
συναλλάγμασι τοῖς πρὸς τοῖς ἀσθῆσεως,
γινόμεθα οἱ μὲν δίκαιοι, οἱ δὲ ἀδικοὶ· πρὸς ἀγγί-
γοντες δὲ τὰ ἐκ τοῖς ἀσθῆσεως, ἐκ ἐγγίγονται * ἢ
φοβεῖσθαι ἢ παρρησίαν, οἱ μὲν ἀσθῆσεως, οἱ δὲ ἀσθῆσεως.

ὁμοίως δὲ καὶ τὰ πρὸς τὰς ὀπιθυμίας ἔχει, καὶ τὰ πρὸς τὰς ὀργάς· οἱ μὲν γὰρ, σώφρονες καὶ πραῖοι γίνονται· οἱ δὲ, ἀκράτεις καὶ ὀργίλοι· οἱ μὲν, ἐκ τῆς οὐτως ἐν αἰσῶν ἀναστροφῆς· οἱ δὲ, ἐκ τῆς οὐτως· καὶ ἐνὶ δὴ λόγῳ, ἐκ τῆς ὁμοίων ἐνεργειῶν αἰ ἐξῆς γίνονται· δεῖ δὲ τὰς ἐνεργείας ποιας ἀποδιδόναι· καὶ γὰρ τὰς τούτων διαφορὰς ἀκροατοῦσιν αἰ ἐξῆς· οὐ μικρὸν οὖν διαφορὰ τὸ οὕτως ἢ οὕτως βίβης ἐκ νέων ἐπιζητοῦναι, ἀλλὰ πάμπολο· μάλλον γὰρ, τὸ πρῶτον.

A Similis est cupiditatum irarumque ratio; Alij enim temperantes & lenes, alij intemperantes & iracundi efficiuntur: hi quia sic, illi quia aliter in iis versantur. Atque, ut uno verbo dicam, ex similibus munerum functionibus atque actionibus similes habitus oriuntur. Itaque danda opera est, ut actiones nostras certo quodam modo conformemus. harum enim differentias habitus differentes ac dispares consequuntur. Non igitur parum refert, sed permultum, utrum sic, an sic, a pueris assuescamus. Immo verò totum in eo positum est.

CAPUT II.

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Ὅτι ἐξ ὧν γὰρ ἡ ἀρετὴ, ὑπὸ τούτων καὶ αὐξεται καὶ φθαίρεται, μὴ ὡσαύτως γινώσκων· καὶ ὅτι πρὸς ἡδονὰς ἔστι ἐλύπας.

Quali consuetudine Virtus ethica comparetur, agendi scilicet non contemplandi, demonstrat.

lib. i. c. i.

ΕΠΕΙ οὖν ἡ παρούσα πραγματεία οὐ θεωρίας ἐνεκα ἔστιν, ὡσαύτως αἱ ἄλλα· οὐ γὰρ ἵν' εἰδῶμεν τί ἔστιν ἡ ἀρετὴ, σκοπεῖσθαι· ἀλλ' ἵν' ἀγαθοὶ γινώσκων· ἐπεὶ ὁσὲν αὐτῷ ὄφελος αὐτῆς· ἀναγκασιῶς ἔστι σκοπεῖσθαι τὰ πρὸς τὰς πρακτικὰς, πῶς πρακτέον αἰσῶν· αὐτὰ γὰρ εἰσι κύρια καὶ τῆς ποιας γινώσκων τὰς ἐξῆς, κατὰ τὴν εἰρηκαμίαν· τὸ μὲν οὖν καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον πρὸς τὴν, κρινόν· καὶ ὑπὸ κείνῳ· ρηθήσεται δὲ ὑπερῶν πρὸς αὐτῶν, καὶ τί ἔστιν ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ πῶς ἔχει πρὸς τὰς ἄλλας ἀρετάς· ἐκεῖνο δὲ πρὸς διωμολεγήσεται, ὅτι πᾶς ὁ πρὸς τῆς πρακτικῆς λόγος, τύπω ἔστι ὅπου ἀκριβῶς ὀφείλει λέγεσθαι, ὡσαύτως καὶ κατ' ἀρχαί· εἴπομεν, ὅτι καὶ τὴν ὑλίαν οἱ λόγοι ἀπαμνηστικοί· τὰ δὲ ἐν ταῖς πράξεσιν καὶ τὰ συμφέροντα, ὁσὲν ἐστὶν ἔχει, ὡσαύτως τὰ ὑγιανὰ· τοιοῦτον δὲ ὄντος τῆς κατὰ τοῦ λόγου, ἔστι μάλλον ὁ πρὸς τῆς καθ' ἕνα λόγος ὅπου ἔχει ἀκριβῶς· οὔτε γὰρ ὑπὸ τέχνῳ, οὔτε ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν ὁσὲν ἔστιν· πῆλξ· δεῖ δὲ αἰσῶν αἰεὶ τοῖς πρὸς τὸν πρῶτον, τὰ πρὸς τὸν κατὰ τὸν αἰσῶν, ὡσαύτως καὶ ὅτι τῆς ἰατρικῆς ἔχει ἔτι τῆς κυβερνητικῆς· ἀλλὰ κατὰ τὸν οἰοῦτον τοιοῦτον τῆς παρόντος λόγου, πειρατέον βοηθεῖν· πρῶτον οὖν τῆς θεωρητικῆς, ὅτι τὰ ποιαῖα πέφυκεν ὑπὸ ἐνδείας καὶ ὑπερβολῆς φθαίρεσθαι· (δεῖ γὰρ ὑπὸ τῆς ἀφαιρῶν τῆς φαρμάκου μὲν τυχεῖσιν χρῆσθαι·) ὡσαύτως ὅτι τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ὑγείας ὁραμῶν.

Q Voniā igitur negotium, quod est in manibus, non cognitionis causa susceptum est, ut alia; non enim quid sit virtus quaerimus, ut cognoscamus, sed ut boni efficiamur: alioqui nihil ad beatitudinem conferret: quemadmodum actiones obeundae & exercendae sint, considerandum est. In his enim situm est (quemadmodum diximus) ut habitus sic vel sic conformentur. Atque hoc quidem commune omnium est, & positum sit, rectae rationi conuenienter agere oportere: qua de re posteriùs dicemus: tum etiam quid sit recta ratio, & quomodo ad reliquas virtutes affecta sit, exponemus. Illud autem priùs conueniat, & confessum sit, omnem, quae de rebus in agendo positis habetur, orationem rudiore quadam forma & adumbrata, non exquisita neque accuratiùs expressa constare oportere, ut & initio diximus, quod sermones materiae subiectae conuenientes sint postulandi. Atqui quae in actionibus versantur, quaeque ad aliud conducunt, nihil firmitatis, nullamque certam sedem habent, quemadmodum neque res salubres. Cùm sit autem eiusmodi ea, quae ad genus vniuersum pertinet, oratio: tum multò magis tenuitate subtili ac limata caret is, qui de rebus singularibus habetur, sermo. Hæ enim neque sub artem, neque sub præceptionem ullam cadunt: sed eos qui in rebus agendis versantur, semper oportet occasionem intueri, atque obseruare, quemadmodum in arte medendi & gubernandi fieri videmus. Verumtamen etiam si talis sit hæc quam instituimus, oratio: danda tamen opera est, ut huic incommodo subueniamus. Hoc igitur in primis animaduertendum ac sciendum est, hæc talia ab eo quod parum, & ab eo quod nimium est, corrumpi ac perimi solere natura: quemadmodum in viribus corporis & valetudine fieri videmus.

γρ. ὁμοκί-
φασται

γρ. ὑπο-
κείσθαι

γρ. πρὸ-
δομολογί-
σθαι. &
πρὸς δι.

Lib. i. c.
1. & 7.

γρ. ὑπο-
πίπτει.
Magn.
Mor. l. 1.
c. 5. Eu-
dem. l. 2.
c. 3.

Clarior enim & perspicuis exemplis ad ea, quae sunt obscura, declaranda, testimonij loco vtendum est. Nam & immoderatae, & pauciores aut remissiores, quam par sit, exercitationes, vireis minuunt, & corrumpunt. Itemque poculenta & esculenta aequè copiosiora ac parciora valetudinem laedunt, ac perdunt. At verò moderata, efficiunt, augent, ac tuentur. Eodem igitur modo se res habet in temperantia quoque & fortitudine, aliisque virtutibus. Nam vt qui fugit, & extimescit omnia, nihilque subit ac perfert, is timidus efficitur: sic qui à nullo omnino periculo deterretur, sed ad omnia ruit, audax: itemque & qui omni genere voluptatis perfruitur, nullaque sese abstinet, intemperans: & qui ab omnibus refugit, quemadmodum solent homines agrestes, is veluti stipes quidam & sensus expers euadit. Nam vt temperantiam & fortitudinem perimit nimium & parum, sic seruat mediocritas. Neque verò solùm ortus & incrementa & interitus habituum ex iisdem & ab iisdem proficiscuntur, sed etiam muneris functiones in iisdem versari reperiuntur. Nam & in aliis quoque quae manifestiora sunt, ita vsuuenire consuevit: veluti in viribus corporis. Vt enim ex eo nascuntur, quòd quis multum cibum capiat, multosque labores excipiat ac perferat: sic hoc vtrumque maximè potest is efficere, qui viribus corporis pollet. Idem autem de virtutibus sentiendum. Nam quemadmodum praetermittendis & fugiendis voluptatibus temperantes efficiuntur: sic temperantes effecti, voluptates maximè possumus aspernari. Similis & fortitudinis ratio est. Nam & assuescendo ea, quae terribilia sunt, pro nihilo putare, eaque sufferre ac perpeti, fortes euadimus: & fortitudinem consecuti, maximè poterimus ea quae terrorem afferunt, subire ac perferre. Quales autem sint habitus, voluptas quae facta subsequitur, aut dolor, indicio esse debet. Nam qui se à corporis voluptatibus abstinet, hocque ipso delectatur, is temperans: qui molestia ex eo afficitur, is est intemperans. Et qui res graues & acerbis perferat, ex eoque laetitiam capit, aut certè nulla molestia afficitur, fortis: qui molestia afficitur, timidus habendus est. Virtus enim moralis omnis in doloribus ac voluptatibus versatur. Nam & voluptatis illecebris ad turpeis atque improbas actiones inuitamur, & doloris aculeis ab honestis auocamur ac deterremur. Itaque statim à pueris (vt ait Plato) ita nos oportet quodammodo esse educatos & institutos, vt quibus rebus oportet, iis rebus & laetemur & doleamus. Haec est enim recta institutio. Praeterea si in actionibus & perturbationibus virtutes sunt occupatae, omnem autem perturbationem, omnemque actionem dolor sequitur & voluptas: ob hanc quoque causam virtus in voluptatibus & doloribus versabitur.

A τὰ τε γὰρ ὑπερβάλλοντα γυμνάσια, καὶ τὰ ἐλλείποντα, φθείρει πῶς ἰσχυρῶς. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ποτὰ ἔτα σιτία πλείω καὶ ἐλάττω γινόμενα, φθείρει πῶς ὑγίαιαν. Ἐὰ δὲ σύμμετρα, ἔποιε δὲ αὐξάνει ἔσωζει. οὕτως οὖν ἔστι σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας ἔχει καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν. ὁ, τε γὰρ πόνον φεύγων καὶ φοβούμενος, καὶ μηδὲν ὑπομῆναι, δειλὸς γάρ. ὁ, τε μηδὲν ὅλως φοβούμενος, ἀλλὰ πρὸς πάντα βαδίζων, ἀραστός. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ μὴ πάσης ἡδονῆς ἀπολαύων, ἔμμηδερμίας ἀπεχόμενος, ἀχάλαστος. ὁ δὲ πάσας φεύγων, ὡσπερ οἱ ἀγροικίαι, ἀναίδητος ἔστι. φθείρεται γὰρ ἡ σωφροσύνη ἔστι ἡ ἀνδρεία ὑπὸ τῆς ὑπερβολῆς ἔστι τῆς ἐλλείψεως. ὑπὸ δὲ τῆς μεσότητος σώζεται. ἀλλ' οὐ μόνον αἱ ἡμέτεροι, ἔστι αἱ αὐξήσεις, ἔστι αἱ φθοραὶ, ἔστι τῶν αὐτῶν ἔστι ὑπὸ τῶν αὐτῶν γίνονται, ἀλλὰ ἔστι αἱ ἐνεργαίαι ἐν τοῖς αὐτοῖς ἔσονται. ἔστι γὰρ ὅτι τῶν ἄλλων τῶν φανερωτέρων οὕτως ἔχει. οἷον ὅτι τῆς ἰσχυροῦς γὰρ καὶ ἔστι τῶν πολλῶν ἐσφραλαμβόμεναι, καὶ πολλοὺς πόνοις ὑπομῆναι. καὶ μάλιστα διδάσκει ταῦτα ποιῆναι ὁ ἰσχυρὸς. οὕτως δὲ ἔχει καὶ ὅτι τῶν ἀρετῶν. ἔκ τε γὰρ τῶν ἀπεχόμεναι τῶν ἡδονῶν, γινόμεθα σωφρονεῖς. καὶ ἡρόδομοι, μάλιστα διδάσκει ἀπεχόμεναι αὐτῶν. ὁμοίως δὲ καὶ ὅτι τῆς ἀνδρείας. ἐπιζόμενοι γὰρ καὶ φρονησάντων φοβερῶν, καὶ ὑπομῆναι αὐτῶν, γινόμεθα ἀνδρῆσοι. καὶ * γινόμενοι, μάλιστα δι-
B ἡσπόμεθα ὑπομῆναι τῶν φοβερῶν. σημεῖον
* δὲ * ποιῆσαι τῶν ἔξεων, πῶς ὅτι γινόμεναι ἡδονῶν ἢ λύπῶν τῶν ἔργων. ὁ μὴ γὰρ ἀπεχόμενος τῶν σωματικῶν ἡδονῶν, καὶ αὐτῶν τούτων χαίρων, σφῶρων. ὁ δὲ ἀχάλαστος, ἀχάλαστος. καὶ ὁ μὴ ὑπομῆναι τῶν δεινῶν καὶ χαίρων, ἢ μὴ λυπούμενος γὰρ ἀνδρῆσος. ὁ δὲ λυπούμενος, δειλός. * ὡς
C ἡδονῶν γὰρ καὶ λύπῶν ἔστι ἡ ἡθικὴ ἀρετὴ.
D ἀλλὰ μὴ γὰρ τῶν ἡδονῶν, τῶν φανερῶν ἀρετῶν. ἀλλὰ δὲ πῶς λύπῶν, τῶν κελῶν ἀπεχόμεθα. δεῖ δὲ ἡγεῖσθαι πῶς εὐθύς ἔστι νέων, ὡς ὁ Πλάτων φησὶν, ὡς τε χαίρειν τε καὶ λυπεῖσθαι οἷς δεῖ. ἡ γὰρ ὁρθὴ παιδεία αὕτη ἔστιν. ἐπὶ δὲ εἰς ἀρετῶν εἰσι ὡς ἀρετῶν καὶ παθῶν. πῶς δὲ πάθος καὶ πάθος περὶ ξει ἔπεισθαι ἡδονῆς καὶ λύπῆς. καὶ ἀλλὰ τῶν αὐτῶν εἰς ἡ ἀρετὴ ὡς ἡδονῶν καὶ λύπῶν.
E

γρ. ἡρό-
δομοι,
Vulgò,
δὲ δὲ π.
contra
cod. fidē,
& Arist.
loquedi
cōsuetu-
dinem.

Magn.
l. i. c. 6.

Eudem. I. 2. c. 1.

* μινύσσει ἢ καὶ αἱ κολάσεις γινώσκουσι δὲ πύτων· ἰατρῶν γὰρ τινές εἰσιν· αἱ δὲ ἰατρῶν δὲ τῶν ἐνδύτων πεφύκασι γινώσκουσι. ἐπὶ ὧς καὶ παρ' ἄλλοις εἰπομένη, πᾶσα ψυχῆς ἕξις, ὑφ' οἷον πέφυκε γινώσκουσι χείρων καὶ βελτίων, πρὸς ταῦτα καὶ πρὸς ταῦτα τῶν φύσιν ἔχει· δι' ἡδονῆς ἢ καὶ λύπας φαῦλαι γίνονται, πρὸς δὲ δὴ δὴ ταῦτα καὶ φεύγειν, ἢ ἀσμή δει, ἢ ὅτε ἔδει, ἢ ὡς οὐ δει, ἢ ὅσα ἄλλως· ὑπὸ τῶν λό-

γρ. διὰ ζοιτα

γρ. * δὲ εἰς ταῦτα τὰ ριαῖα· δὲ καὶ οἰζόν) τὰς δὲ εἰς, ἀπαθείας τινὰς καὶ ἡρεμίας· οὐκ εὐδὲ, ὅτι ἀπλῶς λέγουσιν, ἀλλ' οὐχ ὡς

Rhetor. ad Alex. cap. 2.

δει, [* καὶ ὡς οὐ δει,] καὶ ὅτε, καὶ ὅσα ἄλλα πρὸς ταῦτα· ὑπὸ κείνοι ἀρετῆ ἢ δὲ εἰς) ἢ ποιανύτη πρὸς ἡδονῆς καὶ λύπας, τῶν βελτίων πρὸς ἀκλή· ἢ ἢ κακία, ποιανύτων. ἡμοιο δὲ αὐτῶν καὶ ἐκ τούτων φανερόν ἐπὶ πρὸς τῶν αὐτῶν· τριῶν γὰρ ὄντων τῶν εἰς τὰς ἀίρεσις, ἐπὶ τριῶν ὄντων τῶν εἰς τὰς φουγὰς, * καλῶς, συμφέροντος, ἡδέος· ἐπὶ τριῶν τῶν ἐνδύτων, ἀγαθῶν, ἀσυμφέροντος, λυπηρῶν· πρὸς πρῶτα μὲν ταῦτα ὁ ἀγαθὸς, κακορρωτικός ὅστιν· ὁ δὲ κακὸς, ἀμύτητικός· μέγιστα δὲ πρὸς τῶν ἡδονῶν· κοινή τε γὰρ αὐτῆ τοῖς ζώοις, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ τῶν αἰρεσιν πρὸς ἀγαθου- δει· καὶ γὰρ τὸ καλὸν * καὶ συμφέρον, ἡδὴ φαίνεται· ἐν δὲ ἐκ τῆς πᾶσιν ἡμῶν σὺν- τέθρα πρὸς· δὲ καὶ χαλεπὸν ἀποτείνονται τῶν τὸ πάθος, ἐγκεχρωσμένοι πρὸς βίῳ· κακορίζομεν δὲ καὶ τὰς πρὸς ἀξίς, οἱ μὲν, μέλλον, οἱ δὲ, ἡπὶον, ἡδονῆς ἐπὶ λύπη· ἀφ' τῶν οὖν ἀγαθῶν, εἰ) πρὸς ταῦτα τῶν

γρ. ε π σ

Fort. πα- σα ἢ πρ. vi mox, vel ἢ πα- ροδου. & ita Eustr.

* πᾶσιν πρὸς ἀγαθῶν· οὐ γὰρ μικρόνεῖς τὰς πρὸς ἀξίς, εὐδὲ ἢ κακῶς χαίρειν ἢ λυ- πεῖσθαι· ἐν δὲ, χαλεπώτερον ἡδονῆς μά- χροται, ἢ θυμῶν, κατὰ τῶν φησὶν * Ηρα- κλῆτος· πρὸς δὲ τὸ χαλεπώτερον αἰεὶ καὶ τέχνη γὰρ καὶ δὲ εἰς· καὶ γὰρ τὸ εὐδὲ, βέλ- λιον ἐν τούτῳ· ὡς καὶ ἀφ' τῶν πρὸς ἡδονῆς καὶ λύπας πᾶσα ἢ πρὸς ἀγαθῶν, καὶ τῆς δὲ εἰς καὶ τῆς πολιτικῆς· ὁ μὲν γὰρ εὐδὲ τούτοις χρώμενος, ἀγαθὸς ἔσται· ὁ δὲ κα- κῶς, κακός· οὐ μὲν οὖν ὅστιν ἢ δὲ εἰς πρὸς ἡδονῆς καὶ λύπας, καὶ οὐ δὲ ὡν γὰρ, ὑπὸ τούτων καὶ αὐξεται καὶ φθείρεται μὴ ὡσαύ- τως γινώσκουσι, καὶ οὐ δὲ ὡν ἐγέρτο, πρὸς ταῦτα καὶ ἀνεργεῖ, εἰρήστω.

γρ. ε ω ἡθικῶν ε π σ

A Atque hoc etiam supplicia indicat, quæ do-
loribus inferendis constituantur in maleficos.
Curationes enim quedam sunt. At curatio-
nes ex contrariis rebus adhiberi solent natura.
Præterea, quemadmodum supra diximus,
quibus rebus omnis animi habitus deterior,
ac melior fit natura, ad eas res eius natura
pertinet, & in iis versatur. At propter volu-
ptates ac dolores vitiosi habitus in nobis in-
nascuntur, quia & illas confectamur, & hos
fugimus, aut quas & quos non oportet, aut
quando aut quomodo non oportet, aut quot
modis aliis talia à ratione distinguntur. Itaque
& definiunt nonnulli virtutes, vacuitates
quasdam perturbationum, animorumque
status quietos ac placatos. Verumtamen idè
minus rectè, quod simpliciter & absolute
dicunt, nec adiungunt quomodo, & quo
tempore oportet, & non oportet, & cætera,
quæ addi consueverunt. Hoc ergo tanquam
concessum ponitur, talem virtutem, quæ in
voluptatibus ac doloribus versatur, ad res
optimas agendas idoneam esse: vitium au-
tem contrà. Atque hæc eadem nobis esse
poterunt etiam ex his quæ iam dicemus, pla-
niòra. Nam cum tria sint, quæ sequi & expe-
tere solemus, honestum, utile, iucundum:
tria contraria, quæ fugimus, turpe, inutile,
molestum: in his quidem omnibus vir bonus
rectè facit, improbus, & vitiosus offendit ac
labitur: maximè verò in voluptatibus. Om-
nium enim animantium communis est volu-
ptas, eorumque omnium, quæ sub electio-
nem veniunt, assidua comes est. Nam quic-
quid honestum, quicquid utile est, id omne
iucundum videtur. Præterea verò à teneris
vnguiculis vnà nobiscum educata est, atque
idcirco hunc affectum animi, quo vita nostra
tineta & penitus imbuta est, eluere atque
abstergere difficile est. Iam verò nostras
actiones voluptatis ac doloris regula dirigi-
mus, alij magis, alij minus. Itaque necesse
est totum hoc, quod à nobis susceptum est,
negotium, in his rebus versari. Non enim
parum momenti ad actiones affert, rectè aut
perperam lætari, vel dolere. Præterea diffi-
cilius est (vt ait Heraclitus) voluptati quàm
iracundiæ obsistere. At vt quidque difficil-
limum est, ita in eo maximè ars & virtus oc-
cupata est. In hoc enim melior est bonitas
affectiois & actionis. Itaque etiam propter
hanc causam negotium omne disputationis
moralis, prudentiæque ciuilibus, in doloribus
ac voluptatibus elaboratur. Nam qui in his
rectè se gerit, is vir bonus: qui secus, impro-
bus futurus est. Virtutem igitur in volu-
ptatibus ac doloribus occupatam esse: & qui-
bus ex rebus gignitur, ab eisdem eam etiam
augeri, & cum eodem modo non efficiuntur,
perimi: à quibus denique rebus ortum ha-
bit, in eis quoque suo munere fungi, ita sit
à nobis explicatum.

CAPVT III.

A

ΚΕΦΑΛ. γ.

Quaestioem ex precedenti capite ortam proponit, & iusta agendo iustos reddi, recte dictum esse ostendit.

Απορίας λύσις. Πώς λέγεται ὅτι δεῖ τὰ δίκαια πράττοντας δικαίους γίνεσθαι, καὶ τὰ σώφρονα, σώφρονας.

Sed quærat aliquis, quid sibi velit hoc, quòd dicimus iustitiæ muneribus fungēdis, iustos: temperantiæ, temperanteis effici oportere. Si enim iustas actiones obeūt, iam sunt iusti: si temperatas, temperātes. Ut si ea, quæ grammaticorum mūsicorumque sunt propria officia, explēt, grammatici & mūfici sint, necesse est. An ne in artibus quidem ita est? Fieri enim potest, vt quispiam aliquid grammaticū efficiat & fortuito & altero præeunte ac suggerēte. Ergo ita denique grammaticus erit, si & grammatici munus aliquod obierit, & grammaticè, hoc est, ex arte grāmatica, qua præditus est. Præterea ne artium quidem ac virtutum similis ratio est. Nam quæ ab artibus gignūtur, partis perfectionem in seipsis inclusam habent. Satis est igitur ea certo quodam modo conformata effici. At quæ ex virtutibus aguntur, non si ea cuiusdammodi sint, iustè aut temperanter aguntur: sed si is quoque qui agit quodammodo conformatus agat: ac primū quidē si sciēs: deinde si consilio capto, & consilio propter ea ipsa capto: postremò si firma, perpetua, & constanti voluntate agat. Hæc autem in artibus quidem acquirēdis non opus adhiberi, sed scire satis est. Ad virtutes verò comparādas cum scientia parum aut nihil valeat, tum cætera non paruum vim habent, sed multò maximam, atque adeò omnem: quæ quidem ex iteratis atque identidem repetitis iustis ac temperatis actionibus quærentur. Res igitur iustæ ac temperatæ dicuntur, cum tales sunt, quales vir iustus ac temperans egerit. Iustus autem & temperans est, non qui has res gerit tantū, sed qui ita gerit, vt iusti & temperantes homines solent. Rectè igitur dicitur, iustis ac temperatis actionibus iustos ac temperantes effici: his autem neglectis, neminem vnquam virum bonum futurum. Sed plerique omnes cum hæc agere non curent, ad verba confugientes, philosophari se arbitrantur, itaque sperant futurum, vt boni sint: non multum ab ægris differentes, qui medicos studiosè illi quidem ac diligenter audiunt: sed nihil eorum quæ ab illis præcipiuntur, facere volunt. Quemadmodum igitur illis nunquam corpus erit bene constitutum, dum ita curantur: sic nec his animus, dum hoc modo philosophantur.

A Πορήσθε δὲ αὐτὸς, πῶς λέγεται ὅτι δεῖ, τὰ μὲν δίκαια πράττοντας, δικαίους γίνεσθαι· τὰ δὲ σώφρονα, σώφρονας· εἰ γὰρ πράττονται τὰ δίκαια καὶ τὰ σώφρονα, ἤδη εἰσὶ δίκαιοι καὶ σώφρονες, ὡσπερ εἰ τὰ γραμματικὰ καὶ μουσικὰ, γραμματικὸν καὶ μουσικόν· ἢ ὅσπερ ὅτι τῶν τεχνῶν ἕως ἔχθ'· ἐνδέχεται γὰρ γραμματικὸν ἢ ποιῆσαι καὶ ἀπὸ τύχης, καὶ ἄλλου ὑποτελέου. τότε οὖν ἔσται γραμματικὸς, εἰ καὶ καὶ γραμματικὸν ἢ ποιῆσῃ, καὶ γραμματικῶς· τῆτο δὲ ὅστι τὸ κατὰ τὴν αὐτῆς γραμματικῆν ἔτι, οὐδὲ ὁμοίον ὅστιν ὅτι τῶν τεχνῶν, καὶ τὸ ἀρετῆν· τὰ μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν τεχνῶν γινόμενα, ὅ δὲ ἔχθ' ἐν ἑαυτοῖς. ἀρκεῖ οὖν ταῦτά πως ἔχοντα ἡμέα. τὰ δὲ κατὰ τὴν ἀρετῆν γινόμενα, ὅσα εἰ καὶ αὐτὰ πως ἔχῃ, δικαίως ἢ σώφρονας πράττειται, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὁ πράττων πως ἔχῃν πράττειν· ὡσπερ μὲν, εἰ καὶ εἰδώς ἔπειτ', εἰ καὶ ὑπεραρετὸς, καὶ ὑπεραρετὸς δι' αὐτῶν· ὅ δὲ τείτον, καὶ ἐὰν βεβαίως, ἔσται ἀμετακινήτως ἔχων, πράττειν. ταῦτα δὲ, πρὸς μὲν τὰς ἄλλας * τέχνας ἔχθ' ἢ, οὐ σίμωα εἰθμείται· πλὴν αὐτὸ τὸ εἰδέναι, * πρὸς δὲ τὸ τὰς ἀρετῶν, τὸ μὲν εἰδέναι, μικρὸν ἢ ὅσπερ ἰσχύει· τὰ δὲ ἄλλα, οὐ μικρὸν, ἀλλὰ τὸ πᾶν δυνάται· ἀπὸ τῶν πολλῶν καὶ πρὸς τὴν τὰ δίκαια καὶ τὰ σώφρονα περιγίνεται. τὰ μὲν οὖν πράγματα δίκαια ἔσται σώφρονα λέγεται, ὅταν ἢ ποιῶντα, οἷα αὐτὸ δίκαιος ἢ ὁ σώφρων πράττει δίκαιος ἢ καὶ σώφρων ὅστιν, οὐχ ὁ ταῦτα πράττων, ἀλλὰ ἔσται ὁ οὕτω πράττων, ὡς οἱ δίκαιοι ἔσται οἱ σώφρονες πράττουσιν. ὅ δὲ οὕτω λέγεται, ὅτι ἐκ τῆς δίκαια πράττειν ὁ δίκαιος ἔσται καὶ ἐκ τῆς τὰ σώφρονα, ὁ σώφρων· ἐκ δὲ τῆς μὴ πράττειν ταῦτα, ὅσπερ αὐτὸς μελλήσῃ ἡμέα ἀγαθός. ἀλλ' οἱ πολλοὶ ταῦτα μὲν ἔσται πράττουσιν· ὅτι δὲ τὸ λόγον καταφύγοντες, οἷον φιλοσοφῶν, καὶ οὕτως ἔσται ἀπουδαῖοι· ὁμοίον ἢ ποιῶντες τοῖς κάμνοισιν, οἱ τῶν ἰατρῶν ἀκούσαι μὲν ὅτι μὲν, ποιοῦσι δὲ οὐδὲν τὸ ὑπερασπιστῶν ὡσπερ οὐδὲ ἐκείνοι εὐ ἔξοισι τὸ σῶμα, ἕτω ὑπεραρετῶν, οὐδὲ οὕτω τὴν ψυχῆν, οὕτω φιλοσοφοῦντες.

Argyr. ἔστι, ex Glossa, vt videtur. γρ. τὸ δὲ πρὸς πᾶσι.

Tom. III.

C

ΚΕΦΑΛ. δ.

Περὶ δρετῆς, πῶς ἔστι καὶ οὔτε πάθος ἔστιν, οὔτε δυνάμις, ἀλλ' ἔξις.

Magn. Moral. l. 1. c. 7. Eudem l. 2. c. 2.

γρ. ἔλεος

ΜΕΤΑ τὴν ταύτην ἔστιν ἡ δρετὴ, σκοπεῖον· ἐπεὶ οὖν ταῦτα ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα, τρία ἔστι, πάθη, δυνάμεις, ἔξεις, τούτων ἡ αὐτὴ εἶναι δρετὴ· λέγω δὲ, πάθη μὲν, ὀπίθυμίαν, ὀργὴν, [θυμὸν,] φόβον, θράσος, φθόνον, χαρὰν, φιλίαν, μίσος, πόθον, ζῆλον, * ἔλεον, ὅλως οἷς ἐπέχει ἡδονὴ ἢ λύπη· δυνάμεις δὲ, καθ' αἷς παθητικοὶ τούτων λεγόμεθα, οἷς καθ' αἷς δυνατοὶ ὀργαθῆναι, ἢ λυπηθῆναι, ἢ ἐλεῆσαι· ἔξεις δὲ καθ' αἷς πρὸς τὰ πάθη ἔχουμι δὴ ἢ κακῶς, οἷς πρὸς τὸ ὀργαθῆναι, εἰ μὴ σφοδρῶς ἢ ἀπειμύτως, κακῶς ἔχουμι· εἰ δὲ μέσως δὴ· ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τὰ ἄλλα· πάθη μὲν οὖν οὐκ εἰσὶν, οὔθ' αἱ δρεταί, οὔθ' αἱ κακίαι, ὅτι οὐ λεγόμεθα κατὰ τὰ πάθη ἀπουδαῖοι ἢ φαύλοι· κατὰ δὲ τὰς δρετας ἢ κακίας λεγόμεθα· καὶ ὅτι, κατὰ μὲν τὰ πάθη, οὔτ' ἐπαυνοῦμεθα, οὔτε ψεγόμεθα· οὔ γὰρ ἐπαυνοῦμαι ὁ φοβούμενος, οὐδὲ ὁ ὀργιζόμενος· οὐδὲ ψεγεται ὁ ἀπλῶς ὀργιζόμενος, ἀλλ' ὁ πῶς· κατὰ δὲ τὰς δρετας καὶ τὰς κακίας ἐπαυνοῦμεθα ἢ ψεγόμεθα· ἐπὶ ὀργιζόμεθα μὲν καὶ φοβούμεθα ἀπαιρέτως· αἱ δὲ δρεταὶ ἀπαιρέτως ἡνῆρες, ἢ οὐκ ἀπαιρέτως· πρὸς δὲ τούτοις, κατὰ μὲν τὰ πάθη κινεῖσθαι λεγόμεθα· κατὰ δὲ τὰς δρετας ἢ τὰς κακίας, οὐ κινεῖσθαι, ἀλλὰ δεσχεῖσθαι πῶς· δεσχεῖ * ταύτην δὲ οὐδὲ δυνάμεις εἰσὶν· οὔτε μὲν ἀγαθοὶ λεγόμεθα τὰ δυνάμεις * πάθη ἀπλῶς, οὔτε κακοὶ· οὔτε ἐπαυνοῦμεθα, οὔτε ψεγόμεθα· καὶ ἔτι δυνατοὶ μὲν, ἐσμὲν φύσιν· ἀγαθοὶ δὲ ἢ κακοὶ, ἐγινόμεθα φύσιν· εἴπομεν δὲ πρὸς τούτου πρῶτον· εἰ οὖν μήτε πάθη εἰσὶν αἱ δρεταί, μήτε δυνάμεις, λείπεται ἔξω αὐτὰς εἶναι· ὅ, ἢ μὲν οὖν ἔστι ὡς γὰρ ἡ ἀρετὴ, εἴρηται.

γρ. πῶς τὸ

γρ. πρῶτον

ΚΕΦΑΛ. ε.

Ποία τις εἶναι ἡ δρετὴ ἔξις.

γρ. εἶναι

ΔΕΙ δὲ μὴ μόνον οὕτως εἰπεῖν, ὅτι ἔξις, ἀλλὰ καὶ ποία τις· ῥητέον οὖν ὅτι πᾶσα δρετὴ, οὐδ' ἂν * ἡ δρετὴ, αὐτὸ τε δὴ ἔχον ἀποτελεῖ, καὶ τὸ ἔργον αὐτὸ δὴ ἀποδίδωσιν.

Definito instrumento, Virtutis naturam inuestigans, Genus primo expedit: nec Perturbationem scilicet, nec potestatem esse, sed Habitum secundum electionem.

Sequitur iam deinceps, ut quid sit virtus, videamus. Quoniam igitur quæ in animo ingenerantur, tria sunt, perturbationes, potestates, habitus: necessariò ex tribus vnum aliquod erit virtus. Perturbationes autem dico, cupiditatem, iram, timorem, audaciam, inuidiam, gaudium, amicitiam, odium, desiderium, æmulationem, misericordiam, & omnino ea omnia quæ sequitur voluptas aut dolor. Potestates autem, quibus ad has perturbationes propensi dicimur: ut quarum impulsu vel ad irascendum, vel ad dolendum, vel ad miserendum proclives sumus. Habitus verò sunt, quibus aut benè aut malè aduersus perturbationes affecti sumus: veluti si ita affecti sumus, ut vehementius aut remissius irascamur, malè affecti sumus: si autè intra modum, benè: itèmq; in cæteris. Neque igitur virtutes, neque vitia, perturbationes sunt: primùm quia ex perturbationibus nec boni, nec mali dicimur: ex virtutibus autè, aut vitiis, dicimur. Deinde quoniam perturbationes nobis nec laudi dantur, nec vitio. Neque enim qui timet, laudatur: neque qui irascitur: neque qui simpliciter irascitur, vituperatur: sed qui certo modo. Propter virtutes verò & vitia laudamur, aut vituperamur. Deinde irascimur & timemus inconsultò: at virtutes, aut consilia quædam sunt, aut non sine consilio. Postremò perturbationibus moueri dicimur: virtutibus & vitiis non moueri, sed quodammodo conformari. Propter has porrò causas nec sunt potestates. Neque enim eo quod patiendi potestate præditi sumus simpliciter, boni vel mali dicimur: neque laudamur aut vituperamur. Præterea potestates insunt in nobis natura: boni autem vel improbi non sumus natura: qua de re supra diximus. Quòd si virtutes nec perturbationes sunt, nec potestates, relinquitur ut sint habitus. Quid igitur sit virtus genere, diximus.

CAPVT V.

Differentiam ad virtutis definitionem constituentem inquirat.

Sed non satis est ita dicere, virtutem habitum esse: verum etiam ostendendum, qualis sit habitus. Dicendum igitur est, virtutem omnem, & id, cuius ipsa virtus sit, bene affectum reddere, & opus eius ornare ac perpolire: exempli gratiâ,

virtus oculi cum oculum ipsum probum efficit, tum aptum ad suum munus explendum. Virtute enim oculi bene cernimus. Itemque virtus equi, cum equum bonum efficiat, tum ad currendum, equitemque vehendum, & ad hosteis expectandos expeditum ac paratum. Quod si ita est in omnibus, hominis profecto virtus, habitus erit, quo homo & bonus fiat, & suo munere bene fungatur. Atque hoc quidem quoniam modo futurum sit, cum iam antea dixerimus, tum etiam magis perspicuum ita esse poterit, si, qualis sit virtutis natura, considerabimus. Licet igitur in omni re continente ac diuidua, & plus, & minus & æquale, sumere: eaque vel ex ipsa re iudicantur, vel ad nos referuntur. Æquale autem, quiddam medium est inter nimium & parum. Iam rei medium appello, quod æqualiter abest ab utroque extremo: quod quidem vnum & idem est omnibus. Medium porro ad nos, id quod nec superat, nec deserit id quod oportet adesse. Hoc autem nec vnum omnibus nec idem est. Exempli causa, si decem, multa: duo, pauca sunt: sex, rei media sumere consueuerunt: æqualiter enim superant & superantur. Atque hoc medium est proportionem arithmetica. At quod nobis medium est, non ita sumendum est. Non enim si decem libras comesse nimium sit, duas parum: sex libras alipta præscribet. Est enim hoc quoque fortasse multum, vel parum ei qui sit cibum capturus. Miloni enim parum: ei qui nunc primum incipit exerceri, multum. Similiterque de cursu & lucta sentiendum. Itaque sciens omnis, nimium & parum fugit: mediocritatem exquirat, atque hanc exoptat: mediocritatem, inquam, non rei, sed eam, quæ nobis est mediocritas. Quod si scientia omnis ita demum bene suum munus explet, & absoluit, si mediocritatem sibi ob oculos proponat, ad eamque sua opera reuocet ac dirigat: (ex quo ea opera quæ scite & affabre facta sunt, hac ad extremum oratione commendare solent, nec eis quicquam detrahi, nec addi posse: quasi nimium & parum omnem perfectionem artis corrumpat & perimat, conferuet mediocritas:) tum etiam boni artifices, ut quidem dicimus, in suis operibus efficiendis hanc intuentur & spectant: virtus autem omni arte limatior ac melior est; quemadmodum & natura; ea profecto medium veluti collineando petat & destinet, necesse est. De ea autem virtute loquor, quæ ad mores pertinet. Hæc enim in perturbationibus atque actionibus versatur, in quibus est & nimium & parum & mediocritas: ut timere, fidere, concupiscere, odisse atque aspernari, irasci, misereri, & (ut semel dicam) gaudere & dolere potest quisque nimium & parum, atque vtrumque non rectè.

Tom. III.

A οἷον ἢ τὸ ὄφθαλμοῦ δρετὴ, τὸν τε ὄφθαλμόν
 σπουδαῖον ποιῆ, καὶ τὸ ἔργον αὐτῆ· τῆ γὰρ τῆ
 ὄφθαλμοῦ δρετὴ δὲ ὁρατὸν. ὁμοίως δὲ τῆ
 ἵππου δρετὴ, ἵππὸν τε σπουδαῖον ποιῆ, καὶ
 ἀγαθὸν δραμεῖν, καὶ σπενχεῖν τ' ἐπιβάτην, καὶ
 μείναι τοῖς πολεμίοις. εἰ δὲ τῆτ' ἐπιπέ-
 των ἔτιως ἔχῃ, ἔτι τῆ αὐτοῦ δρετὴ εἶναι
 δὴ ἔστι, ἀφ' ἧς ἀγαθὸς αὐτοῦ δρετὴ γὰρ, καὶ
 ἀφ' ἧς δὲ τὸ εἰμὸν ἔργον ἀποδώσῃ. πῶς δὲ
 τῆτ' ἔσται, ἢ δὴ μὴ εἰρήκα μὴ· ἐπὶ δὲ καὶ ὠδὲ
 B ἔσται φθασθῆναι, εἰ μὴ θεωρησάμεν ποῖα πῶς ἔστιν
 ἢ φύσις αὐτῆς. σὺν ποσῆτι δὲ σὺννεχῆ καὶ δια-
 ρεταῖ ἔστι λαβῆναι τὸ μὴ πλεον, τὸ δὲ ἔλατ-
 τόν, τὸ δὲ ἴσον, ἔτι αὐτὰ ἢ κατ' αὐτὸ τὸ πλεον-
 γμα, ἢ πρὸς ἡμᾶς· τὸ δὲ ἴσον, μέσον τί τὸ πλεον-
 γμα καὶ ἐλλείψεως. λέγω δὲ, τῆ μὴ πλεον-
 γματος μέσον, τὸ ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου
 τ' ἀκρῶν, ὅταν ἔστιν ἐν καὶ αὐτὸ πᾶσι· πρὸς
 ἡμᾶς δὲ, ὃ μὴτε πλεονάζῃ, μὴτε ἐλλείπει
 [τῆ δέοντος.] τῆτο δὲ οὐχ ἔν, ὅσο δὲ αὐτὸ
 C πᾶσιν· οἷον εἰ πᾶ δέκα, πολλὰ· πᾶ δὲ δύο, ὀλί-
 γα· πᾶ ἕξ, μέσσα λαμβάνουσι καὶ τὸ πλεον-
 γμα· ἴσως γὰρ ὑπερέχῃ τε ἔτι ὑπερέχεται.
 τῆτο δὲ μέσον ἔστι καὶ τὸ δρετὴ κικλῶ ἀνα-
 λογία. τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς, οὐχ οὕτω ληπτόν·
 ἔτι εἴτω δέκα μναῖ φαγεῖν, πολὺ· δύο δὲ,
 ὀλίγον· ὃ ἀλείψῃς ἕξ μναῖ * πρὸς αὐτῶν.
 ἔστι γὰρ ἴσως καὶ τῆτο πολὺ πᾶ ληφομῶν, ἢ
 ὀλίγον. Μίλωνι μὴ γὰρ ὀλίγον, πᾶ δὲ δρε-
 τὴ μὴ γὰρ γυμνασίων, πολὺ· ὁμοίως ἐπὶ
 D δρόμου ἔτι πάλης. οὕτω δὲ πᾶς ἐπισημῶν τὸ
 ὑπερβολῆ καὶ τὸ ἐλλείψῃ φάσῃ τὸ δὲ μέσον
 ζητεῖ, ἔτι τῆτ' ἀφῆται. μέσον δὲ, ἔτι τὸ πλεον-
 γματος, ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς. εἰ δὲ πᾶσα
 ἐπισημῆ ἔτω τὸ ἔργον δὲ ἐπιτελεῖ, πρὸς τὸ
 μέσον βλέπουσα, καὶ εἰς τῆτο ἀγροσα πᾶ ἔρ-
 γα· (ὅταν εἰώθασιν ἐπιτελεῖν τοῖς δὲ ἔχουσιν
 ἔργα, ὅτι οὐτ' ἀφελῆν ἔστιν, ἔτε πρὸς αὐ-
 ναί, ὡς τὸ μὴ ὑπερβολῆ καὶ τῆς ἐλλείψεως
 φησὶν τὸ δὲ· τὸ δὲ μεσότητος, σωζέσθαι.)
 E οἱ δὲ ἀγαθοὶ τεχνῆται, ὡς λέγουμεν, πρὸς
 τῆτο βλέποντες ἐργάζονται· τὸ δὲ δρετὴ,
 πάσης τέχνης ἀκριβεστέρα καὶ ἀμείνων ἔστιν,
 ὡσαύτω καὶ ἢ φύσις· τῆ μέσου αὐ εἶναι συχασ-
 κῆ λέγω δὲ τὸ ἢ κικλῶ· αὐτὴ γὰρ ἔστι πᾶσι
 ἔτι πρὸς αὐτῶν ἐν τῆ τούτοις ἔστιν ὑπερβολῆ ἔτι ἢ
 ἔτι, ἔτι τὸ μέσον· οἷον ἔτι φοβηθῆναι καὶ θαρρῆσαι,
 καὶ ὀπιθῆναι καὶ ἀποστραφῆναι, ἔτι ὀργισθῆναι
 καὶ ἡσθῆναι, καὶ ὀλως ἢ αὐτῶν καὶ λυπηθῆναι ἔτι
 ἔτι μᾶλλον καὶ ἢ τῆτον, καὶ ἀμφοτέρω εἶναι δὲ.

Eudem.
l. 2. c. 3.γρ. πρὸς αὐ-
τῶν

C ij

γρ. βε

Magn. l. i. c. 25. Metaph. l. i. c. 5.

τὸ δ' ὅτε δεῖ, ἔφ' οἷς, ἔπειθ' οἷς, καὶ οὐ ἐνεκα, καὶ ὡς δεῖ, μέσον τε ἔχει, ἔπειθ' ὅτι τῆς ἀρετῆς. ὁμοίως ἢ καὶ πάλαι παρὰ τοὺς ἄλλους ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, καὶ τὸ μέσον. ἡ δὲ ἀρετὴ, καὶ πάλαι καὶ παρὰ τοὺς ἄλλους ἔστιν. ἐν οἷς, ἢ μὴ ὑπερβολὴ ἀμάρτυρεται, ἔπειθ' ἔλλειψις ψύχεται, τὸ δ' μέσον ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται. ταῦτα δ' ἀμφω, τῆς ἀρετῆς. μεσοῦς τις ἀρετῆς ἔστιν ἢ ἀρετῆς, σοφιστικὴ γὰρ οὐσα τῷ μέσῳ. ἐπὶ τὸ * μὴ ἀμάρτυρειν, * πολλαχῶς ἔστι. τὸ γὰρ κακόν, τῷ ἀπέειναι, ὡς οἱ Πυθαγόρειοι εἰκάζον. τὸ δ' ἀγαθόν, τῷ πεπερασμένου τὸ κατὰ φύσιν, μισαχῶς. δεῖ δὲ τὸ μὴ ῥάδρον, τὸ δὲ χαλεπὸν. ῥάδρον μὲν, τὸ ἀποτυχεῖν τῷ σκοπῷ. χαλεπὸν δὲ, τὸ ὑπερτυχεῖν. καὶ διὰ ταῦτ' οὖν, τῆς μὲν κακίας, ἢ ὑπερβολῆς καὶ ἢ ἔλλειψις. τῆς δ' ἀρετῆς, ἢ μεσοῦς.

Ἐδοιοί μ' γὰρ ἀπλῶς, πρὸς δὲ ἀπλῶς ἢ κακίᾳ.

ΚΕΦΑΛ. 5.

Ποία τις εἴη μεσοῦς ἢ ἀρετῆς.

γρ. πᾶσι ψυ- χῆς πᾶσι

ΕΣΤΙΝ ἀρετὴ ἢ ἀρετῆς ἕξις παρὰ ἀρετῆς, ἐν μεσοῦσι οὐσα τῇ παρὰ ἡμᾶς, ὡς ἐπισημασμένη λόγῳ, ἔπειθ' ὡς ἀπὸ φρονιμοῦ οἰοῦται. μεσοῦς ἢ δύο κακίῶν. τὸ μὲν, καθ' ὑπερβολὴν. τῆς δ', κατ' ἔλλειψιν. ἔπειθ' ὡς μὲν, ἐλλείπειν. τὰς δ', ὑπερβολῆς ἀφ' ἑαυτῶν δέοντος, ἐν τε τοῖς πάθεσι, ἔπειθ' ἐν τῷ πράξει. τὸ δ' ἀρετῆς τὸ μέσον καὶ οὐσίαν καὶ ἀμάρτυρεται. δεῖ δὲ, καὶ μὴ τὸ οὐσίαν καὶ τὸν λόγον τὸν πᾶσι ἢ λέγοντα, μεσοῦς ἔστιν ἢ ἀρετῆς. καὶ δὲ τὸ ἀρετῆς καὶ τὸ βί, ἀκρότης. οὐ πᾶσα δ' ὑπερβολὴ παρὰ τοῖς, ὅσοι * πᾶσι πάθος, τῷ μεσοῦς. ἔνια γὰρ ἀφ' ἑαυτῶν ὡς οἰοῦται σιμωφλημμένα μὲν τῆς φαυλότητος. οἷον ὑπερβολὴν κακία, ἀναισθησία, φρόνους. καὶ ὅτι τῶν παρὰ τοῖς, μοιχεία, κλοπῆ, ἀνδροφονία. πρῶτα γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, λέγεται τῷ ἀφ' ἑαυτῶν εἶναι, ἀλλ' οὐχ αἱ ὑπερβολαὶ αὐτῶν, ὅσοι αἱ ἐλλείψεις. οὐκ ἔστιν οὖν οὐδέποτε παρὰ ἀφ' ἑαυτῶν κατορθοῦν, ἀλλ' αἰ ἀμάρτυρειν. οὐδ' ἔστι τὸ βί, ἢ μὴ βί, παρὰ τὰ τοιαῦτα, ἐν τῷ ἢ δεῖ, καὶ ὅτε, καὶ ὡς μοιχεύειν. ἀλλ' ἀπλῶς τὸ ποιεῖν ὅποιον τούτων, ἀμάρτυρειν ἔστιν. ὁμοίον

At verò quo tempore, & propter quam causam, & quibus, & cuius rei gratia, & quomodo oportet his affectibus commoveri, id sanè & medium est, & optimum, quod in virtute situm est. Eodem quoque modo in actionibus nimium, parum, medium reperitur. Virtus autem in perturbationibus & actionibus versatur: in quibus nimium, & parum, & peccata sunt, & vituperantur: mediocritas & laudi datur, & rectè factum est. At hæc ambo sunt virtutis. Est ergo virtus mediocritas quædam, cum mediocritatem veluti signum quoddam sibi propositum petat, ac destinet. Præterea peccare multis modis possumus: (Malum enim, ut Pythagorei coniectura quadam consequerentur, est infiniti atque interminati: bonum finiti & terminati:) at rectè facere, vno modo. (Itaque etiam hoc difficile est, illud verò facile: à scopo scilicet aberrare, facile est, scopum ferire, difficile.) Ob has igitur causas nimium & parum ad vitium pertinent: mediocritas ad virtutem.

Vno namque boni, cunctimodisque mali, ut inquit ille.

CAPVT VI.

Virtutis definitionem colligit, eamque porrò dissoluere, & singulas eiusdem particulas declarare incipit: Primo certè loco μεσοῦς generatim explicat.

Est igitur virtus habitus ad consilium agendi capiendum aptus & expeditus, in ea mediocritate positus, quæ ad nos comparatur, quæque ratione est definita, & ut prudens definiret. Mediocritas autem seu medium est duorum vitiorum: vnius, quod ex nimio, alterius quod ex eo quod parum est, nascitur. Atque etiam idecirco mediocritas est, quod alia vitia deserunt id quod fieri debet, tum in perturbationibus, tum in actionibus: alia superant: virtus autem medium & inuenit & sequitur. Quocirca virtus ex sua essentia & ratione, quæ quid sit res declarat, medium, seu medietas, est: ex præstantia autem & perfectione, summum. Verum non omnis actio, nec omnis perturbatio mediocritatem recipit. Sunt enim quædam quorum nominibus statim vitium est implicatum, ut malevolentia latans alieno malo, impudentia, inuidentia: & in actionibus, adulterium, furtum, cædes. Hæc enim omnia, & quæ sunt huius generis, sic appellantur, quod ipsa mala sint, non eorum immoderationes, aut paucitates. Numquam igitur fieri potest, ut in his rectè fiat, sed semper peccatur: neque in talibus rectè aut non rectè faciendi vis in eo posita est, ut cum qua, & quo tempore, & quo modo adulterium facere oporteat, animaduertatur, sed simpliciter & absolute quidvis horum admittere, peccare est.

Quamobrem mediocritatem seu medium in his postulare, simile sit ac si quis in iniuria facienda, & in vita ignaua, & intemperata, mediocritatem, nimium & parum querat. Nam hac quidem ratione, esset nimij, & eius, quod parum est, modus ac mediocritas, & nimij nimium, & eius quod parum est, aliquid parum. Sed quo modo temperantia ac fortitudinis nec nimium est, nec parum; (propterea quod medium quodammodo est summum;) sic ne illorum quidem mediocritas est, nec nimium, nec parū: sed vt quidque admissam fuerit, ita peccatū est. Omnino enim nec nimij, nec eius quod est parū, mediocritas esse potest, nec mediocritatis nimium & parum.

CAPV T VII.

Μεσότητα in specie declarat, & in singulis virtutibus dari, inductione ostendit.

Non solum autem hoc vniuersè dicendum est, sed etiam ad singulas virtutes accommodandum. Sermones enim qui habentur de actionibus, ij qui ad genus vniuersū pertinent, aliquanto sunt inaniore: qui verò parteis & res singulareis explicant, veriores. In rebus enim singularibus consistunt actiones. Cum his autem oportet orationem congruere. Hæc igitur ex descriptione sumenda & intelligenda sunt. Ac fortitudo quidem mediocritas est, in metu & confidentia occupata. Eorum autem, qui modum superat, is, qui timoris vacuitate superat, caret nomine; (sunt autem multa, quæ nomine carent;) qui verò fidendo modū superat, audax appellatur. Qui autem metuēdo ultra modum progreditur, & fidendo modum deserit, ignauus. Iam verò in voluptatibus & molestiis, non omnibus, sed in iis quæ ad corpus pertinent, atque harum in eis maximè, quæ in tactu versantur, minùs autem in doloribus quàm in voluptatibus, mediocritas, temperantia est; nimium, intemperantia. In voluptatibus porro qui eo peccant, quod eas parum expectant, raro reperiuntur. Ita ne nomen quidem consecuti sunt: sed appellentur sanè sensus expertes. In donādis autem & accipiēdis pecuniis, mediocritas quidem est ea, quæ liberalitas dicitur: nimium autem & parum, effusio & illiberalitas. Eas autē, quas dixi, mediocritates, cōtraria inter seratione vitiosi homines & superant, & deserūt. Prodigus enim in profundēda pecunia ultra modum prodit: in accipiēda modū deserit. Illiberalis, in accipiēda immoderat⁹ est, in profundēda parcior, ac restrictior. Hæc igitur nunc quidem veluti adumbramus, summamq; perstringimus, in presēti hoc ipso cōtenti. posterius autē enucleatiùs ac subtiliùs ea distinguem⁹. In pecuniis autē aliæ quoq; versantur animi affectiones, quarū mediocritas magnificētia nomina-

A οὖν τὸ ἀξιοῦν καὶ πρὸς τὸ ἀδικεῖν, καὶ δολοῦν καὶ ἀκολασταίνεσθαι μεσότητα, καὶ ὑπερβολῶν καὶ ἐλλείψεων ἕσται γὰρ οὕτω γε, ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως μεσότης, καὶ ὑπερβολῆς ὑπερβολή, καὶ ἐλλείψεως ἐλλείψεως. ὡσαύτ' ἡ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας οὕτως ἔστιν ὑπερβολή καὶ ἐλλείψις, ἀλλὰ τὸ μέσον εἶναι πῶς ἀχρον· οὕτως ὅσ' ἐκείνων μεσότης, ὅσ' ἐκείνων ὑπερβολή καὶ ἐλλείψις, ἀλλ' ὡς δὴ περὶ τῆς αἰμῆτος μετρίως ὅλως γὰρ οὐθ' ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως μεσότης ἔστιν, ὅσ' ἐκείνων μεσότης ὑπερβολή καὶ ἐλλείψις.

ΚΕΦΑΛ. Ζ΄.

γρ. καί ποτε

Hic de-

Διαγραφὴ τῶν τε ζήτησῶν καὶ τῶν κειμένων.

sideratur dubio

ΔΕΙ δὲ, τὸ μὴ μόνον κατόλου λέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς καθ' ἕκαστα ἐφαρμόζεσθαι. οἱ γὰρ τοῖς πρὸς τὰς πράξεις ἀρχαῖς, οἱ μὲν κατόλου, * κενώτεροι εἰσιν· οἱ δὲ ἔπι μέτροις, ἀληθινώτεροι· πρὸς γὰρ τὰ καθ' ἕκαστα αἱ πράξεις· δεόν δὲ ἔπι τούτων συμφωνεῖν. ληπτέον οὖν ταῦτα * ἐκ τῆς διαγραφῆς. * Γερεὶ μὲν οὖν φόβος καὶ τάρρη, ἀνδρεία μεσότης· τῆ δ' ὑπερβολόντων, ὁ μὲν τῆ ἀφοβία, ἀνώνυμος. * πολλὰ δ' ἔστιν ἀνώνυμα· ὁ δ' ἐν τῷ τάρρειν ὑπερβάλλον, ἄρασός· ὁ δὲ ἐν τῷ φοβεῖσθαι ὑπερβάλλον, τῷ δὲ τάρρειν ἐλλείπων, δειλός. πρὸς δὲ λιδονας δὲ καὶ λύπας * οὐ πάσας, ἢ τῶν δὲ καὶ πρὸς τὰς λύπας, μεσότης μὲν, σωφροσύνη· ὑπερβολή δὲ, ἀκολασία. ἐλλείποντες δὲ περὶ τὰς ἡδονὰς οὐ πάντως γίνονται· διὸ οὐδ' οὗτοι ὀνόματος τετυχήκασιν· ἕσται δὲ ἀνάσθητοι. * πρὸς δὲ δόσιν χρημάτων καὶ λήψιν, μεσότης μὲν ἀνδρεία τῆς ὑπερβολῆς δὲ καὶ ἐλλείψεως, ἀσωτία καὶ ἀνελθία. ἐν ἀντιθέσει δὲ * αὐτὰς ὑπερβάλλουσι καὶ ἐλλείπουσιν· ὁ μὲν γὰρ ἀσωτος, ἐν μὲν πρὸς τὴν ὑπερβάλλει, ἐν δὲ λήψις ἐλλείπει· ὁ δ' ἀνελθίος, ἐν μὲν λήψις, ὑπερβάλλει· ἐν δὲ πρὸς τὴν ἐλλείπει. νῦν μὲν οὖν τῶν καὶ ἔπι κεφαλαίῳ λέγουσιν, ζήκοντες αἰτῶν τούτων· ὑπεροχὴ δὲ ἀκρίβετερον πρὸς αὐτῶν διακριθῆσθαι. * πρὸς δὲ τὰς χρηματὰ εἰσι καὶ διὰ τὴν ἀφροσύνην, μεσότης μὲν, μεγαλοπρέπεια· ὁ γὰρ μεγαλοπρεπέως ἀφροσύνην ἔχει.

procul Aristor.

cuius explicatio est, quod

sequitur.

Amisiam

descriptio

possimus re-

parare

ex Eud.

l. 2. c. 3.

infra l. 3.

c. 9. & seq.

Ex ver-

bis Eust.

in hunc locū su-

spicari licet deef-

se post vocem

ἀνών. ali-

quid Sic Eustrat.

qui mediocritatem & modū seruat, facetus aut urbanus, & affectio urbanitas nominetur: nimum scurrilis dicacitas, & qui ea affectus est, scurra: qui modum deserit, rusticus quidā seu agrestis, atque insulsus; & habitus, rusticitas atque insulfitas. In altera autem iucunditate ea quæ in vitæ communione locum habet, is qui se ita iucūdam præstat, vt debet, amicus, & mediocritas amicitia nominetur: qui modum superat, si nullo suo commodo adductus, placendi studiosus, seu blandus: si suæ utilitatis causa, assentator: qui deserit, sefēq; omnibus in rebus insuauē atque acerbū præbet, is pugna quidā in contētionibus, difficilisque nominetur. Atque etiam in perturbationibus, iisque rebus, quæ ad perturbationes pertinent, mediocritates insunt. Verecundia enim non est illa quidem virtus, verum tamen laudatur etiam is qui verecundus est. His enim in rebus alius dicitur medius, is quem modō diximus: alius, qui modum superat, tanquā obstupefactus, & pudore consternatus, qui nulla in re non verecundatur: qui autem modum deserit, quemque nihil omnino pudet, impudens: medius autem ille pudens, ac verecundus. Indignatio verō mediocritas est, inter inuidentiam & maleuolētiam malis alienis lætantem, interiecta. Versantur autem in molestiis ac voluptatibus ob ea cōmoda susceptis, quæ alteri obtigerunt. Nam qui ad indignandū propensus est, is dolet eorum rebus secundis, qui eis indigni sunt. Inuidus hunc superans, rebus omnium secundis contabescit. Ac maleuolus alienis malis lærans, ex incommodis aliorum non modō molestia ac dolore non afficitur, verū etiam voluptate perfunditur. Sed de his quidē alibi suo loco ac tempore dicemus. De iustitia autem, quoniam non simpliciter, nec vno modo dicitur, deinceps diuisione eius in duas partes facta, quemadmodum ambæ sint mediocritates ostendemus: itēq; de virtutibus iis quæ rationem attingunt, differemus.

CAPVT VIII.

Mediocrilitatis primum accidens declarat: Quomodo suis extremis opponatur: & quomodo extrema inter se pugnent.

Cum sint autem affectiones tres, nempe duo vitia, quorū alterū, modum superat, deserit alterum: vna virtus, quæ mediocritas est: omnes inter se quodammodo pugnant. Nam extrema & cum media, & inter se pugnat, & cum extremis media. Quemadmodū enim si id quod æquale est, cum eo quod minus est, comparetur, maius est: si cum maiore, minus: sic medij habitus, si cum iis qui modū deserūt, comparētur, superant: si cum iis qui superant, deserunt: tum in perturbationibus tū in actionib⁹. Fortis enim ad ignauū, audax; ad audacem, ignauus ac timidus videtur: Similitérque temperans, ad eum quem sensus expertem diximus, intemperans: ad intemperantem, sensus expers habetur. Liberalis autem si cum illiberali conferatur, prodigus;

A ὁ μὲν μέσος, ἀντὶ ἀπέλος· ἢ ἡ ἀφραγία, ἀντὶ ἀπελία· ἢ δὲ ὑπερβολή, βωμολοχία· καὶ ὁ ἔχων αὐτῶν, βωμολόχος· ὁ δὲ ἐλλείπων, ἀφραγικός τις· καὶ ἡ ἕξις, ἀφραγία· * πε- Lib. 4. c. 12.
 εἰ δὲ τὸ λοιπὸν ἡδὺ ὅτι ἐν τῷ βίῳ, ὁ μὲν ὡς δεῖ ἡδύς ὢν, φίλος· καὶ ἡ μεσότης, φιλία· ὁ δὲ ὑπερβάλλον, * εἰ μὲν ὑπερβολὴς ἐνεκα, γρ. ὁ μὲν οὐδ' ἔστι δὲ ἡ δ' ὡφ.
 ἀφραγίας· εἰ δὲ ὡφελείας τῆς αὐτῆς, κό- L. 4. c. 15.
 λαξ· ὁ δὲ ἐλλείπων καὶ ἐν πᾶσιν ἀφραγίας, δύσε-
 εἰς τε ἢ δύσχελος· * εἰσὶ δὲ ἐν τοῖς πα-
B ρησι, καὶ ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη, μεσότητες· ἢ γὰρ αἰδώς, ἀφραγία μὲν ὅτι ἐστὶν, ἐπαμύνηται δὲ καὶ αἰδήμων· καὶ γὰρ ἐν τούτοις, ὁ μὲν, λέγεται μέσος· ὁ δὲ, ὑπερβάλλον, ὡς κατὰ πληξ, ὁ πῶμα αἰδούμενος· ὁ δὲ ἐλλείπων, ἢ ὁ μηδὲ ὄλως, αἰαχμωτός· ὁ δὲ μέσος, αἰδήμων. νέμεσις δὲ, μεσότης φθόνου καὶ ὑπερχαμρέκαχίας. εἰσὶ δὲ περὶ λύπῃ καὶ ἡδονῇ τὰς ὑπερβολὰς τοῖς συμβαίνοισι τοῖς πέλας γινόμεναι· ὁ μὲν γὰρ νεμεσητικός, λυπεῖται ὅτι τοῖς ἀναξίως ὅτι ἀφραγίῳσι· ὁ δὲ φθονερός ὑπερβάλλον τῶν, ὅτι πᾶσι λυπεῖται· ὁ δὲ ὑπερχαμρέκαχος, τοσοῦτον ἐλλείπει τῶν λυπεῖσθαι, ὡς καὶ χαίρειν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων * καὶ ἄλλοι καὶ- Eudem. l. 3. c. 7. Infral. 5. Inicio lib. 6.
 εὐδαιμονίας· περὶ δὲ δικαιοσύνης, ἐπεὶ οὐχ ἀπλῶς λέγεται, μὲν τῶν διδόμενοι, περὶ ἑκατέρωσιν * ἐρῶμεν, πῶς μεσότη-
 τές εἰσιν· * ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν λογικῶν ἀφραγίῳ.

ΚΕΦΑΛ. η'.

D Ὅτι δύο μὲν κακιῶν οὐσῶν, μίας δὲ ἀφραγίας, πᾶσαι πάσαι ἀντίκεινται πῶς.

Tριῶν δὲ ἀφραγίῳ οὐσῶν, δύο μὲν κακιῶν, τὴ μὲν, κατ' ὑπερβολῆν· τῆς δὲ, κατ' ἡμίσην· μίας δὲ ἀφραγίας, τὴ μεσότητος, πᾶσαι πάσαι ἀντίκεινται πῶς· αἱ μὲν γὰρ ἀκραί, καὶ τῆ μεσῆ, καὶ ἀλλήλας ἐναντία εἰσίν· ἢ ἡ μεσῆ, τὴ ἀκράς. ὡς περὶ γὰρ ὅτι ἴσον, πρὸς μὲν τὸ ἔλαττον, μεῖζον πρὸς τὸ μεῖζον, ἔλαττον. ἔτι καὶ αἱ μέσαι ἕξις, πρὸς μὲν τὰς ἐλλείψεως, ὑπερβάλλουσι πρὸς τὴν ὑπερβολῆν ἡμίποισιν, ἐν τε τοῖς πάθεσι, ἢ τῶν ἀφραγίῳσιν. ὁ γὰρ ἀφραγίῳ, πρὸς μὲν τὸ δειλόν, ἀφραγίῳ φαίνε· πρὸς δὲ τὸν ἀφραγίῳ, δειλός· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ σῶφρων, πρὸς μὲν τὸ ἀφραγίῳ, ἀφραγίῳσος· πρὸς δὲ τὸ ἀφραγίῳ, ἀφραγίῳσος. ὁ δὲ ἐλλείψεως, πρὸς μὲν τὸ ἀφραγίῳ, ἀφραγίῳσος.

παρὰ τὸν ἄσωτον, ἀελοῦτερος. δὲ καὶ
 ἀπερὶ μί-
 σσι
 παρὰ τὸν μέσον οἱ ἄχροι, ἐκεί-
 ρος παρὰ τὸν ἐκείτερον, καὶ καλοῦσι τὸν ἀνδρῆ-
 ὄ μὲν δὲ λόγος, δρασιῶν, ὁ δὲ δρασιῶν, δὲ
 λόγος. ἔστι δὲ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν. οὕτω δὲ
 γρ. πλείων
 ἀντίκειμενων ἀλλήλοις τούτων, καὶ πλείων
 ἐναντιότητος ὅτι τοῖς ἄχροις παρὰ ἀλλήλα, ἢ
 παρὰ τὸ μέσον. πορρωτέρω γὰρ ταῦτα ἀφέ-
 ρηκεν ἀλλήλων, ἢ τῶν μέσων ὡς περὶ μέγα,
 τῶν μικρῶν. ἔστι τὸ μικρὸν, τῶν μεγάλων. ἢ
 ἀμφω, τῶν ἴσων. ἐπὶ, παρὰ μὲν τὸ μέσον
 εἰοῖς ἄχροις ὁμοιότητος ἵς φαίνεται, ὡς τῆ
 δρασιῶν παρὰ τὴν ἀνδρίαν, ἔστι τῆ ἀσωτίας
 παρὰ τὴν ἐλοῦτεριότητα. τοῖς δὲ ἄχροις παρὰ
 ἀλλήλα πλείων ὁμοιότητος. τὰ δὲ πλείων
 ἀπέχοντα ἀλλήλων ἐναντία ὀρίζονται. ὡς
 καὶ μᾶλλον ἐναντία, τὰ πλείων ἀπέχοντα.
 παρὰ τὸ μέσον ἀντίκειται, ἐφ' ὧν μὲν μᾶλ-
 λον, ἢ ἑλλείψις, ἐφ' ὧν δὲ, ἢ ὑπερβολή. οἷον
 ἀνδρία μὲν, οὐχ ἢ δρασιῶν, ὑπερβολή
 οὔσα. ἀλλ' ἢ δολία, ἑλλείψις οὔσα. τῆ δὲ
 σωφροσύνη, οὐχ ἢ ἀμαρτωσία. ἐνδεῖα οὔ-
 σα. ἀλλ' ἢ ἀκρασία, ὑπερβολή οὔσα. δὲ
 δύο δὲ αἰτίας τῶν συμβαινῶν. μίαν μὲν, τὴν
 δὲ αὐτὴν τῶν παρὰ τῶν. ἔστι γὰρ ἐγγύτερον
 εἶ) ἔστι ὁμοιότερον τὸ ἐγγύτερον ὡς μέσων, ὡς τῶν,
 ἀλλὰ τῶν ἀποτῶν ἀντίπτερον μᾶλλον. οἷον,
 ἐπεὶ ὁμοιότερον εἶ) δοκεῖ τῆ ἀνδρία ἢ δρα-
 σιῶν καὶ ἐγγύτερον. ὁμοιότερον δὲ, ἢ δολία.
 ταῦτα μᾶλλον ἀντίπτερον. τὰ γὰρ ἀπέ-
 χοντα πλείων τῶν μέσων, ἐναντιώτερα δοκεῖ
 εἶναι. μία μὲν οὖν αἰτία αὕτη, δὲ αὐτὴ τῶν
 παρὰ τῶν. ἑτέρα δὲ, δὲ ἢ μὲν αὐτῶν.
 παρὰ τὸν γὰρ αὐτῶν μᾶλλον πεφύκαμεν πῶς,
 ταῦτα μᾶλλον ἐναντία τὰ μέσων φαίνεται.
 οἷον, αὐτῶν μᾶλλον πεφύκαμεν παρὰ τῶν ἢ δολ-
 νας. δὲ δὲ ἀποτῶν εἶσμεν μᾶλλον παρὰ
 ἀκρασίαν, ἢ παρὰ κοσμιότητα. ταῦτ' οὖν
 μᾶλλον ἐναντία λέγουμεν, παρὰ τὸ ἢ ἐπίδοσις
 μᾶλλον γὰρ. ἔστι δὲ τῶν, ἢ ἀκρασία, ὑπερ-
 βολή οὔσα, ἐναντιώτερα ὅτι τῆ σωφροσύνη.

A si cum prodigo, illiberalis existimatur. Id-
 circo & medium vterque extremorum al-
 ter ad alterum propulsat, fortemque ti-
 midus, audacem; audax, timidum no-
 minat: & ita æqua proportione se res ha-
 bet in aliis. Cum hæc autem ita pugnent
 inter se, tum maior extremorum inter se,
 quàm cum medio pugna est: quandoqui-
 dem longiùs abest alterum ab altero, quàm
 vtrumque à medio: quemadmodum ma-
 gnum à paruo, & paruum à magno lon-
 giùs remotum est, quàm vtrumque ab æ-
 quali. Præterea verò quibusdam extremis
 cum medio similitudo quædam intercede-
 re videtur: vt audaciæ cum fortitudine,
 profusioni cum liberalitate: extremis au-
 tem maxima esse inter se dissimilitudo. At
 ea, quæ plurimum distant inter se, defi-
 niuntur esse contraria. Itaque etiam ma-
 gis contraria sunt, quæ longiùs inter se
 disjuncta sunt. Cum medio autem parum
 in nonnullis magis pugnat, in quibusdam
 nimium: vt fortitudini non audacia, quæ
 modum superat, sed ignauia, quæ deserit,
 maximè aduersatur. At cum temperantia
 non immanitas illa in voluptatibus asper-
 nandis sensus expers, quæ modum deserit,
 sed intemperantia, quæ superat, maximè
 pugnat. Quod quidem duabus de causis
 accidit: Quarum altera ex ipsa re ducitur:
 nam quia propius abest alterum extremum
 à medio, eique similius est, idcirco non
 hoc, sed contrarium potius illi opponimus:
 verbi gratia, quoniam fortitudini similior
 & propior esse videtur audacia, dissimilior
 ignauia, propterea hanc potius quàm il-
 lam, ei opponimus. Quæ enim longiùs ab-
 sunt à medio, videntur esse magis contra-
 ria. Atque hæc quidem causa ex ipsa re tra-
 hitur. Altera est, quæ à nobis ipsis ducitur.
 Nam ad quæ vitia procliuiiores sumus na-
 turâ, ea medio magis contraria videntur
 esse: vt, quia nos ad voluptates natura finxit
 proniores, idcirco ad intemperantiam fa-
 ciliùs quàm ad temperantiam impellimur,
 ac prolabimur. Quapropter hæc magis con-
 traria dicuntur, ad quæ progressio magis
 fieri solet. Atque ideo intemperantia, quæ
 nimius habitus est, temperantiæ contraria
 magis est, quàm alterum extremum.

Κ Ε Φ Α Λ Θ'

C A P V T I X.

Οτι ἡ ἀρετὴ σοφιστικὴ οὔσα τῶν μέσων τῶν ἐν
 τοῖς πάθεσι ἔστι παρὰ τῶν χαλεπωτάτων
 ὅτι καὶ τί δεῖ ποιεῖν τοῖς αὐτῆς ἐπιθυμοῦσας.

*Alterum Mediocritatis accidens, Difficultatem
 scilicet, enarrat: cuiusque superanda
 modum prescribit.*

Οτι μὲν οὖν ὅτι ἡ ἀρετὴ ἢ ἡλικὴ μεσο-
 τῆς, καὶ πῶς, καὶ ὅτι μεσοτῆς δύο κακῶν,
 τῶν μὲν, καὶ ὑπερβολῶν, τῶν δὲ, κατ' ἑλλείψιν.

Virtutem igitur eam, quæ moralis appel-
 latur, medium seu mediocritatē esse, &
 quomodo sit mediocritas, ac duorum vitiorum
 esse mediocritatē, quæ sunt nimium & parū.

talem denique eo esse, quod eam mediocri-
tatem, quae in perturbationibus atque actio-
nibus inest, sibi propositam habeat, tan-
quam signum, satis demonstratum esse ar-
bitror. Quocirca etiam difficile atque opero-
sum est, virtute esse praeditum. Magni enim
negotij est in vnaquaque re medium conse-
qui: vt circuli punctum medium reperire non
cuiuslibet, sed scientis atque intelligentis
hominis est. Itemque irasci, & pecuniam do-
nare, & sumptum facere, cuiuslibet hominis
est, & facile: irasci verò & pecuniam donare,
cui, & quantum, & quo tempore, & cuius rei
causa, & quomodo irascendum ac donandum
est, neque cuiuslibet hominis, neque facile
est. Quae quidem est cuiusque rei absolutio
& perfectio, eaque rara ac laudabilis est: om-
ne autem rarum ac laudabile, praclarum at-
que honestum est. Oportet igitur, cum, qui
medium veluti collineando petit, primum
omnium se ab eo quod magis contrarium
est, longissimè remouere: quemadmodum
suadebat Calypso,

Τη προcul à fumo & fluctu prohibeto carinam.

Extremorum enim alterum maius peccatum
est, alterum minus. Quoniam igitur me-
dium assequi summæ difficultatis est, secun-
da (vt aiunt) nauigatione, minima de ma-
lis. hoc autem hac ratione continget ma-
ximè, quam ostendebamus. Videndum est
autem, ad quæ vitia simus etiam ipsi pronio-
res. Alij enim ad alia procliuiiores sumus
naturâ. Quod quidem ex ea voluptate &
ea ægritudine, qua afficimur, facile cognosci
poterit. Sed nos ipsos ab ea in contrariam
partem oportet abstrahere. Nam cum lon-
gissimè nos à peccato remouerimus, ad id,
quod medium est, veniemus. Quod fanè
faciunt ij, qui ligna distorta dirigunt. In
omni autem negotio quicquid iucundum
est, ipsamque aded voluptatem, summo
studio vitare oportet. Eius enim non incor-
rupti iudices sumus. Quocirca quemadmo-
dum erga Helenam senes illi fuerunt ani-
mati, sic & nos oportet in voluptatem ani-
matis esse, rebúsque omnibus illorum vo-
cem subiicere. Nam cum eam ita amandabi-
mus, missamque faciemus, leuiùs peccabi-
mus. His igitur faciendis (vt eorum, quae
dixi, summam faciam) mediocritatem fa-
cillimè assequemur. Est tamen & hæc ratio
fortasse difficilis & laboriosa, praesertim in
rebus singularibus. Neque enim facile est
distinguere, quónam modo, quibus ho-
minibus, quibus de causis, & quandiu sit
irascendum. Nos enim interdum eos ho-
mines qui parum irascuntur, laudamus, &
leneis appellamus: interdum eos qui graui-
ter succensent, animóque virili hos esse di-
cimus. At qui paulum à perfectione defle-
ctit, siue modum aliquantulum superet, si-
ue aliquantulum deserat, non vituperatur:

A καὶ ὅτι ποιαύτη ἐστὶ, ἀλλὰ ὁ σοφιστικὴ τῆ
μέσου εἶ) τῆ ἐν τοῖς παθεσι καὶ ταῖς περὶ-
ξέσιν, ἰκανῶς εἴρηται. * δὲ καὶ ἔργον ἐστὶ Magn.
αὐτοδαῖον εἶναι. ἐν ἑκάστῳ γὰρ τὸ μέ-
σον λαβεῖν, ἔργον. οἷ], κύκλου τὸ μέσον, οὐ
πληρὸς, ἀλλὰ τῆ εἰδότης. οὕτω δὲ, καὶ τὸ
μὴ ὀργισθῆναι πληρὸς, καὶ ῥαδίον. καὶ τὸ
δοῦναι ἀργύριον καὶ δαπανῆσαι. τὸ ἴδιον,
καὶ ὅσον, καὶ ὅτε, καὶ οὐ ἐνεκα, καὶ ὡς,
B * ὅσα ἐπὶ πληρὸς, ὅσα δὲ ῥαδίον. * δὲ ἄλλοι γρ. οὐκ εἶσι
ἐστὶ τὸ δὲ, ἔσθαι ἰσχυρὸν, καὶ ἐπαμνηστὸν, * καὶ
καλὸν. δὲ δὲ τὸν σοφιστικὸν τῆ μέσου, Quidam
περὶ τὸν μὴ ἀποχωρεῖν τῆ μάλλον ἐνδυ-
πλου, καθάπερ καὶ ἡ Καλυψὶά περὶ ἡ-
ρει τὸ, loco ab
finē loci
praeced.
γρ. ὅ ἐ κα.

--- * τῆ μὴ καπνοῦ καὶ κύματος ἐκτός. ο.δου. μ.
ἔργου Vide
Nῆα. -- Lamb.

C τῆ γὰρ ἀκρων, τὸ μὴ, ἐστὶν ἀμνηστὸτε-
ρον. τὸ δὲ, ἥτιον. ἐπεὶ οὖν τῆ μέσου τυ-
χεῖν, ἀκρῶς χαλεπὸν, καὶ τὸν δεύτερον
φασὶ πλοῦν, τὰ ἐλάχιστα λιπώτεον τῆ
κακῆ. τῆτο δὲ ἔσθαι μάλιστα τῆτον τὸν Ἰ-
ππον ὃν ἐλέγχετο. σκοπεῖν δὲ δεῖ πρὸς ἅ-
καὶ αὐτοῖς δικατάφοροι εἰσμεν. ἄλλοι γὰρ
πρὸς ἄλλα πεφύκαμεν. τῆτο δὲ ἔσθαι γνώ-
ειμον ἐκ τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης τῆς γ-
νομένης πρὸς ἡμᾶς. εἰς τῆ δὲ τῆτον δὲ ἑαυ-
D τῆς ἀφέλκειν δεῖ. πολὺ γὰρ ἀπαγαγόν-
τες τῆ ἀμνηστὸν, εἰς τὸ μέσον ἤξομεν.
ὅσα οἱ τὰ διεστραμμένα τῆ ξύλων ὀρθοῦ-
τες, ποιοῦσιν. ἐν πληρῇ δὲ μάλιστα φυλα-
κτέον τὸ ἡδὺ, καὶ τῆ ἡδονῆς. οὐ γὰρ ἀδέ-
κασοι κείνομεν αὐτίκ. ὅσα οὖν * οἱ δημο-
Iλιάδ. γ.
γέροντες ἔπαθον πρὸς τῆ Ἠλένῃ, τῆτο
δεῖ παθεῖν καὶ ἡμᾶς πρὸς τῆ ἡδονῆς. καὶ
ἐν πᾶσι τῆ ἐκείνων ὀπιλέγειν φωνίῃ. οὐ-
τω γὰρ αὐτίκ ἀποπεμπόμενοι, ἥτιον ἀμνη-
E φαλαίῃ εἰπεῖν, μάλιστα διωησόμεθα τῆ μέ-
σου τυγχόμεν. χαλεπὸν δὲ ἴσως τῆτο, καὶ
μάλιστα ἐν τοῖς καθ' ἑκάστον. οὐ γὰρ ῥαδίον
δρασκεῖν, πῶς, καὶ πῶς ἔστι ποίοις, καὶ
πόσον χρόνον ὀργισθῆναι. καὶ γὰρ ἡμεῖς, ὅτε
μὴ, τοῖς ἐλλείποντας ἐπαμνηστὸν, καὶ
πρὸς φασὶ. ὅτε δὲ, τοῖς χαλεπαί-
νοντας, * καὶ ἀνδρώδης ἀποκαλούμεν. ἀλλ',
ὁ μὴ μικρὸν τῆ δὲ πρὸς βαίνων, οὐ φε-
γεταί, οὐτ' ὅτι τὸ μάλλον, ἔτ' ὅτι τὸ ἥτιον.

ο δὲ πλέον· ὅτι γὰρ οὐ λαμβάνει· ο δὲ μέγρι φίλος, καὶ ὅτι πᾶσαν ψεκτός, οὐ ῥάδρον τὰ λόγῳ ἀφορίσαι· ὅτι γὰρ ἄλλο ὅσον τῷ ἀγαθῷ· τὰ δὲ ποιῶντα, ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, καὶ ἐν τῇ ἀγαθῇ ἢ κρίσει· τὸ μὲν ἄρα ποσὸν, * δὴλον ὅτι ἐ μέση ἐξίς ἐν πᾶσιν ἐπαμνετή· ἀποκλίνει δὲ δεῖ, ποτὲ μὲν ὅτι πῶ ὑπερβολῶ· ποτὲ δὲ, ὅτι πῶ ἔλλειψιν· οὕτω γὰρ ῥάσα τῶ μέσῳ καὶ τῶ ἐν τῷ ἄξιόμῳ.

Sic leg. ut in similibus loco 4. II.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ
Νικομαχείων

τὸ Γ.

ΚΕΦΑΛ. α'.

Ὅτι τὸ ἐκούσιον καὶ ἀκούσιον διαίρεται ἀναγκασίον, τοῖς ὡς εἰς ἀρετῆς ὅτι πᾶσαν ποσὸν· καὶ ὅτι τῶ ἀκούσιου τὸ μὲν βία, τὸ δὲ δι' ἀγνοίας· καὶ τί τὸ βίαμον.

Magn. l. 1. c. 3. Eudem. l. 2. c. 13.

Α Ἡ Σ ἀρετῆς δὴ ὡς ἐν πᾶσι τε καὶ ὡς ἐξ ὅσης· καὶ ἐν μὲν τοῖς ἐκούσιοις, ἐπαμνετῶν καὶ ψύχων γινόμενων· ἐν δὲ τοῖς ἀκούσιοις, συγγνώμης, ἐπίστε δὲ καὶ ἐλέου· τὸ ἐκούσιον καὶ ἀκούσιον ἀναγκασίον ἴσως διαίρεται τοῖς ὡς εἰς * ἀρετῆς ὅτι πᾶσαν ποσὸν. καὶ ἡσισμον δὲ καὶ τοῖς νομοθετήσιν, ὡς τε τῶ δυνάμει καὶ τῶ κατὰ φύσιν. δοκεῖ δὲ ἀκούσια εἶναι, τῶ βία ἢ δι' ἀγνοίας γινόμενα· βίαμον δὲ, οὐ ἐν ἀρχῇ ἐξώθεν, ποιῶντα οὕσα, ἐν ἧ μὴδὲν συμβάλλεται ὁ ὡς ἐπὶ τῶν, ἢ ὁ ὡς ἐπὶ τῶν· οἷον, εἰ πνέουσα * καμίσαντο ποι, ἢ ἀνθρώποι κύριοι ὄντες. ὅσα δὲ ἀφ' φόβου μείζονων κακῶν πράττεται, ἢ ἀφ' καλῶν τι· οἷον, εἰ τυραννὸς ὡς ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν τι πράττει, κύριος ὢν γονέων καὶ τέκνων· καὶ ὡς ἐπὶ τῶν μὲν, σώζονται· μὴ ὡς ἐπὶ τῶν δὲ, ἀποθνήσκουσιν· ἀμφοσθητήσιν ἐχθ, πότερον ἀκούσια * εἶναι, ἐν ἀκούσια. τοῖς δὲ τί συμβαίνει καὶ ὡς ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς χεῖροσιν ἐκβολῆς· ἀπλῶς μὲν γὰρ, ὡς ἐπὶ τῶν ἀποβάλλεται ἐκῶν· ὅτι σωτηρία δὲ αὐτῶ καὶ τῶ λαοπῶν, ἀποθνήσκουσιν οἱ νοῦν ἔχοντες.

γρ. ἀρετῶν

γρ. καμίσαν

γρ. εἶσιν

A sed is tantum, qui longius, quam par sit, ab eo discedit. Hic enim non ignoratur, neque obscurus est. Quatenus autem, & quantum irascatur is qui vituperabilis est, non est facile oratione definire, ut neque aliud quidquam eorum quæ sensibus subiecta sunt. Quæ sunt autem huiusmodi, in rebus singularibus posita sunt, ac de iis iudicat sensus. Hoc igitur, quod hactenus à nobis dictum est, ostendit ac declarat, mediocrem habitum in omnibus esse laudabilem. Declinandum est autem nunc ad nimium, nunc ad id quod est parum. B Sic enim id, quod medium & perfectum est, facillimè consequemur.

ARISTOTELIS ETHICORVM
NICOMACHEORVM

LIBER III.

CAPVT I.

In Virtutis definitione membratim explicanda perstat. Quæ esse, superiore libro docuerat: quæ prima particula definitionis erat. Nunc ut utraque explicanda quoque ostendat esse, (quæ secunda particula est,) utraque eandem definitionem inquirat. Cuius genus cum sit τὸ ἐκούσιον, id quod sponte fit, & hoc ipsum ignotum: ex contrario ἀκούσιον, quod inuitè fit, declarandum erit. Itaque proposita ἢ ἀκούσιον definitione, prima eiusdem particula, violentum scilicet, exponitur.

V M igitur virtus in perturbationibus & actionibus versetur, cumque in iis rebus quas sponte suscipimus, laudes & vituperationes locum habeant: iis autem quas inuiti facimus, venia atque etiam interdum misericordia tribuatur; necesse est fortasse, iis qui virtutis vim naturamque querunt, id, quod sponte, & id quod inuitè fit, definire ac distinguere. Atque hæc oratio latoribus legum quoque tum ad honores bene meritis de republ. decernendos, tum ad supplicia in improbos constituenda, utilis est futura. Ea igitur suscipere dicimus inuiti, quæ aut vi coacti, aut per inscientiam aguntur. Est autem id violentum, cuius principium extrinsecum est, atque eiusmodi, ut nihil ad iumentum afferat is qui agit, aut qui patitur, ut si quò ventus detulerit, aut ij homines quorum sub potestate sumus. Quæcunque verò maiorum malorum metu, vel honesti alicuius causa aguntur; (verbi gratia, si quis tyrannus, cuius in manu, parentum & liberorum vita posita sit, alicui, ut turpe quippiam faciat, imperet, ita ut illi, si agat, salui sint; si non agat, moriantur;) utrum hæc sponte, an inuitè fiant, ambigi potest. Eademque de iacturis, quæ tempestate in mari coorta fieri solent, controversia esse potest. Simpliciter enim & absolute nemo sua sponte rerum suarum iacturam facit: sed suæ ac cæterorum salutis causa omnes faciunt, qui modò sanæ mentis sint.

D

E

Mixtae igitur sunt tales actiones : sed tamen eis, quae sponte aguntur, similiores esse videntur. Sunt enim optabiles & eligendae, tum cum aguntur. Actionis autem finis secundum opportunitatem temporis est. Sponte quinetiam agi aliquid vel inuitè dicendum est, tum cum agitur. At sponte agit. In eo enim est partium mouendarum, earum quae instrumentorum locum obtinent in huiusmodi actionibus, principium. Quarum autem rerum in aliquo principia insunt, earum quoque agendarum, vel non agendarum, penes eum potestas est. Haec igitur talia sponte aguntur. Simpliciter autem fortassis inuitè. Nemo enim quicquam tale ipsum propter se optauerit. Iam verò in talibus actionibus homines interdum laudibus efferuntur, cum magnarum atque honestarum rerum causa turpitudinem aut molestiam aliquam subierint, ac pertulerint: quod si aliter faciant, vituperantur. Nam res turpissimas nullius honestae rei aut mediocris gratia sufferre, improbi hominis est. Sunt deinde quaedam alia, propter quae laus quidem nulla tribuitur, sed venia datur duntaxat, cum ea quis egerit, quae non sint agenda, iis rebus compulsus quae humanam naturam superant, quaeque nemo perferre queat. Sunt autem fortasse nonnulla eiusmodi, ut nulla vi aut necessitate coacti ea agere debeamus, potiusque nobis mors sit oppetenda, grauissimisque cruciatus perferendi. Etenim ridicula videntur ea, quae Alcaëonem Euripidis, ut matrem interficeret, impulerunt. Difficile est autem interdum quid cui anteponendum sit, quidque pro quo perferendum, iudicare: difficilius verò etiam est in eo quod decretum sit, perstare ac perseuerare. Ferè enim ea quidè quae expectantur, molesta sunt: ea autem, ad quae impelluntur homines, turpia. Hinc laudes & vituperationes eos qui ad agendum necessitate coacti fuerunt, consequuntur, aut non consequuntur. Quanam igitur violenta sunt dicenda? An simpliciter & proprie, cum causa in eis est, quae sunt extra, & is qui agit, nihil operæ ad actionem confert? Quae autem per se quidem inuitè suscepta sunt, sed hoc tempore, & in horum locum optabilia: quorum denique principium est in eo qui agit; ea per se quidè inuitè suscepta sunt, verum hoc puncto temporis, & in horum locum sponte suscepta: iis tamen quae sponte suscipiuntur, sunt similia. Nam in rebus singularibus versantur actiones. At res singulares, sponte aguntur. Quae autem quibus optabiliora sint, non est facile verbis ostendere. Multae enim sunt in rebus singularibus differentiae. Quod si quis dicat, ea quae iucunda sunt, esse violenta, (cogere enim, cum extra sint,) hac ratione erunt omnia violenta. Horum enim gratia agunt omnes omnia. Et qui vi aliqua coacti atque inuiti agunt, molestè ferunt:

A μικτά μὲν οὖν εἰσὶν αἱ τοιαύται πρῶξις· εὐόμοι δὲ μάλλον ἐχοῦσι· αἰρεταὶ γὰρ εἰσι τότε ὅτε πρῶτονται. τὸ δὲ τέλος τῆς πρῶξεως, ἔστι τὸν χαλεπὸν ὅτι· καὶ ὁ ἐχούσιον δὲ καὶ ὁ ἀκούσιον, ὅτε πρῶτη, λεκτικόν· πρῶτη δὲ, ἐκάν. Ἐ γὰρ ἡ δὲρχή τῶ κινήσιν τὰ ὀργανικὰ μέρη ἐν ταῖς τοιαύταις πρῶξεσιν ἐν αὐτῷ ὅτι· ὡν δὲ ἐν αὐτῷ ἡ δὲρχή, ἐπὶ αὐτῷ καὶ τὸ πρῶτην, καὶ μὴ ἐχούσια δὲ ταῖς τοιαύταις· ἀπλῶς δὲ, ἴσως ἀχούσια· ὁδοὶ γὰρ δὴ ἔλθοιτο καθ' αὐτὸ τῷ τοιούτων ὁδοῦν· ὅτι ταῖς πρῶξεσι δὲ ταῖς πιαύταις ἐπίοτε καὶ ἐπαμνοῦται, ὅταν αἰσθῶν τί ἢ λυπηρὸν ὑπομνήσιν αὐτὴ μεγάλων καὶ καλῶν· αὐτὸ δὲ ἀνάπαλιν, ψέρονται· ταῖς γὰρ αἰσθῶν ὑπομείναι, ὅτι μὴδενὶ καλῷ, ἢ μετεῖα, * φαύλου ἐπὶ ἐπίοις δὲ, ἐπαμνος μὲν οὐ γὰρ· συγγνώμη δὲ, ὅταν δὲ ταῖς τοιαύταις * πρῶξη τίς αὐτὴ μὴ δέι, αὐτὸ καὶ τίς αὐτὸ ἀδερπίνω φῦσιν ὑπο- C τεινῆ, καὶ μὴδεις αὐτὸ * ὑπομείναι. ἐνια δὲ ἴσως ὅσα ἐσὶν ἀναγκασιῶσαι, ἀλλὰ μάλλον * ἀποδνητέον, παθόντα ταῖς δὲ νό- τατα. καὶ γὰρ τὸν Εὐριπίδου Ἀλκαῆ- ὠνα γελοῖα φαίνεται τὰ ἀναγκασιῶ- τα μὴ ἔσονται. ἐστὶ δὲ χαλεπὸν ἐπίο- τε τὸ κρίναι, ποῖον δὴ τὸ ποῖου αἰρε- τέον, καὶ τί αὐτὴ τίνος * ὑπομνητέον· ἐπὶ δὲ χαλεπώτερον τὸ ἐμμεῖναι τοῖς γῶ- δεισιν· ὡς γὰρ ὅτι τὸ πολὺ ὅτι ταῖς μὲν πρῶδοκώματα, λυπηρὰ· ταῖς δὲ * ἀναγκασιῶματα, αἰσθῶν· ὅταν ἐπαμ- D νοὶ καὶ νόμοι γίνονται πρῶς τοῖς ἀναγκα- στέουσιν, ἢ μὴ. ταῖς δὲ ποῖα φατέον βίαμα; ἢ ἀπλῶς μὲν, ὅταν αὐτὸ ἢ αἰ- τία ἐν τοῖς ἐκτός ἢ, καὶ ὁ πρῶτων μὴ- δὲν συμβάλλεται; αὐτὸ δὲ, καθ' αὐτὰ μὲν, ἀχούσια ὅτι, νῦν δὲ καὶ αὐτὴ τῷ δὲ αἰρεταῖ, καὶ ἡ δὲρχή ἐν ταῖς πρῶτων, καθ' αὐτὰ μὲν ἀχούσια ὅτι· νῦν δὲ αὐτὴ τῷ δὲ, ἐκού- E σια. μάλλον δὲ εὐοικε ἐχοῦσι· αἱ γὰρ πρῶξις, ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα· ταῖς δὲ, ἐχούσια. ποῖα δὲ ἀπὸ ποῖων αἰρετέον, οὐ ράδην ἀποδοῦμαι. πολλὰ γὰρ ἀναφο- ραὶ εἰσὶν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα. εἰ δὲ τις ταῖς ἡδέα * καὶ ταῖς κατὰ φάση βίαμα εἶναι· * ἀναγκασιῶσαι γὰρ, ἐξ ὄντων· πρῶτα αὐτὸ εἶη οὕτω βίαμα· τούτων γὰρ χαλεπὸν πρῶτα πρῶτες πρῶτοι· καὶ αἱ μὲν βία, καὶ ἀχούσιες, * λυπηρὰς εἶναι.

γρ. φαύλου
γρ. πρῶ-
ξις,
γρ. ὑπο-
μνήσι.
γρ. ἀποδ-
νητέον,
γρ. ἀναγ-
κασιῶμα,
γρ. ἢ τὰ
λυπηρὰ φ.
γρ. ἀναγ-
κασιῶμα,
γρ. λυπη-
ρὰς εἶναι.

γρ. εἰς τὸ οἶον * ἀφ' ἧς ἡδύ, μὴ ἡδονῆς. καλοῖον
 ἡδύ τὸ κα-
 κόν.
 δὴ τὸ ἀγαθὸν τὰ ἐκτὸς, ἀλλὰ μὴ αὐ-
 τὸν, εὐθιγέστατον ὄντα ὑπὸ τῆς ποιούτων.
 καὶ τῆς μὴ καλῶν, ἑαυτὸν. τῆς δὲ ἀ-
 γαστῶν, τὰ ἡδέα. ἔοικε δὴ τὸ βίαιον εἶναι, οὐ
 ἔξωθεν ἢ ἀρχῇ, μηδὲν συμβαλλομένου τῆς
 βιασθέντος.

Κ Ε Φ Α Λ. Β'.

Περὶ ἀκροῦσιον τῆς δι' ἀγνοίαν γινόμενου. B

Eudem. I. 2. c. 9.

γρ. ὡς με-
ταμελεία
εἶναι.

γρ. εἶναι

γρ. τὸ ἀ-
γροῦσιον
ὁ μὲν γὰρ μὴ

γρ. αὐτοῖς,
Quidam
codd.
ἢ διέξαι β.

Τὸ δὲ δι' ἀγνοίαν, οὐχ ἐκούσιον μὲν
 ἀπὸ μὲν ἔστιν ἀκούσιον δὲ, τὸ ὅτι-
 λυπὸν καὶ * ἐν μεταμελείᾳ. ὁ γὰρ δι' ἀ-
 γνοίαν πράξας ὄλιου, μηδὲν δὲ δυσχερα-
 νῶν ὅτι τῆς πράξεως, ἐκὼν μὲν οὐ περὶ
 χεν, ὅγε μὴ ἡδέα. οὐδ' αὖ ἀκῶν, μὴ λυ-
 πούμενος γέ. τῆς δὲ δι' ἀγνοίαν, ὁ μὲν ἐν
 μεταμελείᾳ, ἀκῶν δοκεῖ. ὁ δὲ μὴ μετα-
 μελόμενος, ἐπεὶ ἕτερος, ἔστω οὐχ ἐκὼν.
 ἐπεὶ γὰρ ἀφ' ἑτέρου, βέλτιον ὄνομα * ἔχει
 ἴδιον. ἕτερον δὲ ἔοικε καὶ τὸ δι' ἀγνοίαν πράτ-
 τεῖν, τῆς * ἀγροῦσιον ποιῆναι. ὁ γὰρ μεθύων,
 ἢ ὄργιστος, οὐ δοκεῖ δι' ἀγνοίαν πράτ-
 τεῖν, ἀλλὰ ἀφ' ἑτέρου τῆς εἰρημύτων. ὁ δὲ
 δῶς δὲ, ἀλλ' ἀγροῦσιον. ἀγροῦσιον μὲν οὐ πᾶς
 ὁ μορφήσιν αὐτῆς πράξεως, καὶ ὡς δὲ ἀφε-
 κτέον. Ἐὰν δὲ πᾶσι τοιαύτως ἀμάρτυραν,
 ἀδικοὶ καὶ ὅλως κακοὶ γίνονται. τὸ δὲ ἀκού-
 σιον βούλεσθαι λέγεσθαι, ὅτι εἰ τις ἀγροῦσιον
 τὸ συμφέρον. οὐ γὰρ ἢ ἐν τῆς περιουσίας
 ἀγνοία, ἀπὸ τῆς ἀκούσιου, ἀλλὰ τῆς μο-
 ρφείας. οὐδ' ἢ κατὰ τὸν. φέρουσι γὰρ ἀφ' ἑ-
 γε ταύτων. ἀλλ' ἢ κατὰ ἕκαστα, ἐν οἷς ἔ-
 σται αὐτῆς ἢ πράξεως. ἐν ταύτοις γὰρ καὶ
 ἔλεος, καὶ σιγή. ὁ γὰρ ταύτων πᾶσι
 ἀγροῦσιον, ἀκούσιως πράττει. ἴσως οὐδ' ἔχει-
 ρον δεῖσθαι αὐτὰ, πᾶσι καὶ πᾶσι ὅτι, πᾶσι
 τε δὲ, καὶ πᾶσι, καὶ ὅτι πᾶσι, ἢ ἐν πᾶσι
 πράττει. ὁ δὲ καὶ πᾶσι, οἷς ὄργανα.
 καὶ ἐνεκα πᾶσι, οἷς σωτηρίας. καὶ πᾶσι,
 οἷς ἡρέμα, ἢ σφόδρα. ἀπὸ μὲν οὐδ' οὐ
 ταύτων ὁ δὲ ἀγροῦσιον, μὴ μαινόμε-
 νος. δὴ δὲ δὲ, ὡς ὁ δὲ τὸν πράττειν.
 πᾶσι γὰρ ἑαυτὸν γέ; ὁ δὲ πράττει, ἀ-
 γροῦσιον αὐτῆς οἷς, λέγουσιν φασιν ἔκπε-
 σείν * αὐτοῖς, ἢ ὅτι εἰδέναι ὅτι ἀπόρητα ἔ-
 ὡσπερ Αἰσχύλος, τὰ μυστικά. * ἢ δεῖξαι βου-
 λόμενος, ἀφ' ἑτέρου, ὡς ὁ τὸν κατὰ πᾶσι.

A qui autē iucūdo ad agendū inuitantur, cum
 voluptate & iucūde agunt. Ridiculum igitur
 fuerit, ea quæ extra sunt, accusare, non seip-
 sū potius, qui à talibus rebus facile capiat:
 & rerū quidē honestarū, in se ipsum; turpiū,
 in iucūda causam cōferre. Violentū igitur id
 esse videtur, cuius principiū extrā est, cum id
 cui vis affertur, nullam operam conferat.

CAPVT II.

Altera particula in definitione τῆς ἀκούσιου adhibita, nempe, Per inscientiam factum, explicatur.

Quod autem fit per inscientiam, fit om-
 ne illud quidem non sponte. Inuitē au-
 tem id sanè fieri dicendum, quod subsequi-
 tur dolor, cuiusque eum qui egit, pœnitet.
 Nam qui per inscientiam quidlibet egerit,
 neque ex ea actione dolore afficiatur, sponte
 ille quidem non egit, utpote quod nesciebat:
 neque rursus inuitus, quippe qui dolore nō
 afficiatur. Eorum igitur, qui per inscientiam
 agunt, is quem facti pœnitet, inuitus egisse
 videtur: quem verò non pœnitet, quoniam
 alius est ab illo, egisse non sponte dicatur.
 Satius est enim hunc, quando quidem differt
 ab altero, nomen proprium habere. Aliud est
 autem per inscientiam agere, quàm inscien-
 tē. Ebrius enim aut iratus agere per inscien-
 tiam non videtur, sed propter aliquid eorum
 quæ dicta sunt: nec sciens verò, sed insciens,
 atque ignorans. Ignorat igitur sanè impro-
 bus omnis, quænam sint agenda, & à quibus
 sit abstinendum: propterque hoc adeò pec-
 catum, homines efficiuntur iniusti, & (ut se-
 mel dicam) mali. Actum autem ab inuito di-
 ci debet, non si quis, quod expedit, nesciat.
 Non enim ea inscientia, quæ in consilio ver-
 satur, causa est cur id quod agitur, actum esse
 inuitē dicatur, sed improbitatis: neque re-
 rum vniuersarum inscientia; quoniam hæc
 vitio datur; sed rerum singularium, in quibus
 omnis actio versatur. In his enim venia & mi-
 sericordia locum habent: & qui harum ali-
 quam ignorat, inuitus agit. Non erit igitur
 fortassis incommodum, quæ & quot ea
 sint, distinguere. Sunt ergo hæc, quis, &
 quid agat, & in qua re versetur aut insit
 actio. Interdum verò & quo, veluti instru-
 mento: & cuius rei causa, verbi gratia,
 salutis: & quomodo, ut leniter, an vehe-
 menter. Hæc igitur omnia nemo ignora-
 uerit, si modò non insaniat. Perspicuum
 verò est neque eum, qui agit, ei ignotum
 fore. Quis enim seipsum ignoret? Sed ac-
 cidere potest, ut quis, quid agat, igno-
 ret: ut ij qui aliquid arcani enunciant, aiunt,
 sibi ex ore excidisse: aut se nesciuisse res esse
 tacendas ac reconditas; ut Æschylus, my-
 steria: aut cum ostendere vellet quispiam,
 de manibus emisit, ut is qui catapultam.
 Fieri

ἢ ταῦτόν δὲ, ἀλλ' ἐπὶ πλεόν ὃ ἐκρύσειεν. τῶ
 μὲν γὰρ ἐκκοισίαι, καὶ παιδῆδες καὶ τὰ ἄλλα ζῶα
 κρινωνῶν. παρὰ τὴν ἀρετῆς δ', ἢ * καὶ τὰ δὲ ἀφ-
 φησι, ἐκούσια μὲν λέγουσιν. καὶ παρὰ τὴν ἀρε-
 σιν δ' ἢ. οἱ δ' ἐπὶ λέγοντες αὐτῶν, ἐπιθυμίαν,
 ἢ θυμὸν, ἢ βούλησιν, ἢ ἵνα δοξῶν, ὅσα
 εἰκότως ὀρθῶς λέγαν. ἢ γὰρ κοινὸν ἢ παρὰ τὴν
 ἀρετῆς ἢ τῶν ἀλόγων. ἐπιθυμία δ', καὶ θυ-
 μός. καὶ ὁ ἀκράτης, ἐπιθυμῶν μὲν, παρὰ τὴν
 ἀρετῆς παρὰ τὸν ἀρετῆς δὲ, ἢ ὁ ἐκράτης δ'
 αἰάπαλιν, παρὰ τὸν ἀρετῆς μὲν, ἐπιθυμῶν
 δ' ἢ. καὶ παρὰ τὴν ἀρετῆς μὲν ἐπιθυμία ἐκδυπύ-
 ται. ἐπιθυμία δ' ἐπιθυμία ἢ. ἢ ἢ μὲν
 ἐπιθυμία, ἢ δέος * ἢ ἐπιλύπου. ἢ παρὰ
 ἀρετῆς δ', ἢ περὶ λυπηρῶν, ἢ ἢ δέος. θυμὸς
 δ' ἐπὶ, ἢ ἢ πόν. ἢ κίσα γὰρ τὰ δὲ θυμὸν, καὶ
 παρὰ τὴν ἀρετῆς εἶ) δοκεῖ. ἀλλὰ μὲν ὅσα βέ-
 λησις γε. καὶ τὸ σὺν ἐλγυς * φαινόμενον.
 παρὰ τὴν ἀρετῆς μὲν γὰρ ὅσα ἐστὶ τῶν ἀδυνάτων.
 καὶ εἰ τις φαίη παρὰ τὴν ἀρετῆς, ἐδοκίμα αὐτὸν ἢ λί-
 θος εἶ). βέλησις δ' ἐστὶ τῶν ἀδυνάτων, οἷον
 ἀθανασίας. καὶ ἢ μὲν βέλησις ἐστὶ καὶ πε-
 ρὶ τὰ μὲν δὲ * δι' αὐτὴν παρὰ τὴν ἀρετῆς αὐ-
 οἷ), ἢ ποικιλιῶν πῖνα νικᾶν, ἢ ἀθλητικῶν.
 παρὰ τὴν ἀρετῆς δὲ τὰ τοιαῦτα ὅσα εἶς, ἀλλ' ὅσα
 οἰεῖται δὲ γινέσθαι δι' αὐτῶν. ἐπὶ δ', ἢ μὲν
 βούλησις, ἢ τέλεις ἐστὶ μάλλον. ἢ ἢ παρὰ
 ἀρετῆς, τῶν παρὰ τὴν ἀρετῆς. οἷον, ἢ γινέσθαι
 βουλόμεθα, παρὰ τὸν ἀρετῆς μὲν δὲ δι' ὧν ἢ γιν-
 ούμεθα. καὶ βούλομεθα μὲν βουλόμεθα μὲν, καὶ
 φαινοῦμεν παρὰ τὸν ἀρετῆς δὲ λέγαν, ἢ ἀρ-
 μόζει. ὅπως γὰρ εἰσὶν ἢ παρὰ τὴν ἀρετῆς παρὰ
 τὰ ἐφ' ἢ μὲν εἶ). ὅσα δὲ δὲ δὲ αὐτὸν εἶ). ἢ
 μὲν γὰρ δὲ δὲ δοκεῖ περὶ πᾶντα εἶ), καὶ ἢ
 δὲν ἢ πόν περὶ τὰ αἰδέσθαι καὶ τὰ ἀδυνάτα,
 ἢ τὰ ἐφ' ἢ μὲν. ἢ τὰ μὲν δὲ ἢ δὲ δὲ ἀφ-
 ρῆται, ἢ τὰ κακῶν ἢ ἀγαθῶν. ἢ δὲ παρὰ
 ἀρετῆς τοῦτοισι μάλλον. ὅπως μὲν οὖν δὲ δὲ
 ταῦτόν, ἢ ὅσα ὅσα λέγαν ὅσα εἶς. ἀλλ' ὅσα
 ἢ τὰ γὰρ παρὰ τὴν ἀρετῆς ἀγαθὰ ἢ τὰ κα-
 κα, ποῖοί τινες ἐσμεν. τὰ δὲ δὲ δὲ δὲ, ἢ.
 ἢ παρὰ τὸν ἀρετῆς μὲν γὰρ λαβῆν ἢ φυγεῖν, ἢ
 ἢ τῶν τοιούτων. δὲ δὲ δὲ δὲ, πῶς ἐστὶν ἢ πῶ-
 νι συμφέρει, ἢ πῶς. λαβῆν δὲ ἢ φυγεῖν, ἢ
 πᾶν δὲ δὲ δὲ. καὶ ἢ μὲν παρὰ τὴν ἀρετῆς ἐ-
 παινεῖται, τὰ εἶ) ἢ δὲ μάλλον, ἢ τὰ ὀρ-
 θῶς. ἢ δὲ δὲ δὲ, τὰ δὲ δὲ δὲ. καὶ παρὰ τὸν ἀρετῆς
 μὲν μὲν, ἢ μάλιστα ἢ ἢ ἀγαθὰ ὄντα.
 δὲ δὲ δὲ δὲ, ἢ ἢ πᾶν ἢ ἢ δὲ δὲ δὲ
 ἢ ἢ αὐτὸν παρὰ τὴν ἀρετῆς τὰ δὲ δὲ καὶ δὲ δὲ δὲ.

A non tamē est idē: sed id quod sponte fit, latius
 patet. Eius enim quod sponte fit, & pueri sūt
 participes, & reliqua animalia, sed non cōsi-
 lij. Tum repētina sponte quidē nostra susci-
 pi dicuntur: cōsultō autē nequaquā. Qui au-
 tē dicunt cōsiliū esse cupiditatē, aut iram,
 aut voluntatem, aut opinionē aliquā, non sa-
 tis rectē dicere vidētur. Consiliū enim nō
 est eorum cōmune, quæ sunt rationis exper-
 tia: cupiditas autem & ira maximē. Præterea
 incōtinens à cupiditate quidem impulsus a-
 git, sed non consilio capto: continens contrā
 consilio capto, non cupiditate impulsus. Et
 B consilio contraria est cupiditas: cupiditati
 autem cupiditas nequaquam. Tum cu-
 piditas & iucundi est, & cū molestia cōiun-
 cta: consiliū, neq; iucundi, neq; cum mole-
 stia cōiunctum. Multo autē minus ira est. Nā
 quæ per iram fiunt, consilio minimē consen-
 tanea esse videntur. Neq; verò voluntas est,
 etiam si ei finitimum esse videatur. Consiliū
 enim nō est eorum quæ fieri non possunt: &
 si quis dicat se talium rerum agendarum cō-
 siliū cepisse, stultus esse videatur. Voluntas
 autem etiam eorum est quæ contingere ne-
 C mini possunt: verbi gratia, immortalitatis.
 Præterea voluntas etiam ad ea pertinet, quæ
 nullo modo is qui vult, per se agere possit: vt
 si quis velit histrionē illum, vel athletam su-
 periores discedere. At nemo talium rerum
 consiliū capit, sed earū duntaxat, quas per
 se effici posse arbitratur. Præterea voluntas
 est vltimi ac finis: consiliū autē, eorum quæ
 ad finem conferunt. Verbi gratia, bene vale-
 re volumus; consiliū autē capimus eas res ad-
 hibere, quibus bene valeamus. Et beati esse
 volumus, atq; hoc nos velle dicimus: sed cō-
 siliū nobis captum esse, vt beati simus, neque
 D dicimus, neq; conuenit ita loqui. Omnino e-
 nim consiliū ad eas res pertinet, quæ sunt in
 nostra potestate. Neq; verò erit opinio. Ad
 omnia enim pertinere videtur opinio, nec
 minus ad ea quæ æterna sunt, quæq; à nobis
 fieri non possunt, quā quæ in nobis sita sunt.
 Præterea vero & falso diuiditur ac distingui-
 tur, non bono ac malo. At consiliū his potius
 quā illis. Idem igitur, quod vniuersam opi-
 nionem, esse consiliū, fortasse ne dicere qui-
 dem quisquam conabitur, at neq; idē quod
 quandam opinionem. Nam eo quod consi-
 E liū nobis captum sit, vt bona vel mala sequa-
 mur, cuiusdammodi sumus: sed eo quod opi-
 nemur, non itē. Et cōsiliū capimus vel adi-
 piscendi, vel fugiendi, vel tale quiddā faciē-
 di. Opinamur autem quid sit, aut cui condu-
 cat, aut quemadmodum: adipisci certē, aut
 fugere, non admodū opinamur. Et cōsiliū
 eo laudatur, quod eius rei sit, quæ agenda
 est, vel quod rectē consiliū captum sit: at o-
 pinio, quod verē quis opinetur. Præterea cō-
 siliū capimus earū rerū agendarū, quas ma-
 ximē exploratum habemus esse bonas;

καὶ ἐπιλυ-
 πος ἢ παρὰ
 ἀρετῆς δ',
 ἢ περὶ λυπηρῶν,

καὶ φαινομέ-
 νον

καὶ δι' αὐτὴν,
 καὶ δι' αὐτὴν